

ISSN 1906-0793

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

TLA Research Journal

Journal of the Thai Library Association

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 ม.ค. – มิ.ย. 2564

บทบรรณาธิการ

- พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน
ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา 1
นราธิป ปิติธนบดี นกัสนธรณ์ เหลืองศักดิ์ศรี ขวัญดาว มาอยู่ และ ทศนี สุทธีวงศ์4
- สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
กรณีความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวยุย 20
สุภาสิณี วิเชียร และ ลำปาง แม่นมัตย์
- คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ สารสนเทศศาสตร์ตาม
ความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 35
สายสุดา ปันตระกูล บรรพต พิจิตรกำเนิด บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร์ และจิตชิน จิตติสุขพงษ์
- การพัฒนาระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการทอ ่องเที่ยวชุมชน คลองรางจระเข้
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 49
บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร์ และ สายสุดา ปันตระกูล
- ปัจจัยโดยรวมที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
ด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 62
คมเดช บุญประเสริฐ นันทิพย์ วิภาวิน ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ และสุทธินันท์ ชื่นชม
- บทวิจารณ์หนังสือ Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the
World — Buildings, Management, Programmes and Services 82
มลิวัดย์ ประดิษฐ์ธีระ

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 ม.ค. – มิ.ย. 2564

บทบรรณาธิการ

- พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน
ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา 1
นราธิป ปิตินนบดี นภัสสรณ์ เหลืองศักดิ์ศรี ขวัญดาว มาอยู่ และ ทศนี สุทธิวงศ์
- สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
กรณีความรู้ภูมิปัญญาคหศาสตร์ชาวกูย 20
สุภาสิณี วิเชียร และ ลำปาง แม่นมตย์
- คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ
สารสนเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล 35
ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
สายสุดา ปันตระกูล บรรพต พิจิตรกำเนิด บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร์ และจิตชิน จิตติสุขพงษ์
- การพัฒนาระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน 49
คลองรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร์ และ สายสุดา ปันตระกูล
- ปัจจัยโดยรวมที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
ด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 62
คมเดช บุญประเสริฐ นันทิพย์ วิภาวิน ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ และสุทธินันท์ ชื่นชม
- บทวิจารณ์หนังสือ *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World —
Buildings, Management, Programmes and Services* 82
มลิวัลย์ ประดิษฐ์ธีระ

Vol. 14 No. 1 January - June 2021

Editorial

Information Seeking Behavior in Conducting Assignments of Chinese Major Students at Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University	1
Narathip Pitithanabodee, Napatsorn Luengsaksri, Kwandaw Mayou and Thasanee Suttiwong	
Current situation and problems of intangible cultural heritage knowledge management, a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui	20
Supasinee Wichien and Lampang Manmart	
Desirable characteristics of the library and information sciences graduates as perceived of business enterprises in Digital Era	35
Saisuda Pantrakool Boonyalak Tumnanhit Bunpod Pijitkamnerd and Jitchin Jittisukaphong	
Development of Information System for Tourism Routes Connection of Klong Rang Jorakae Community, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province	49
Boonyalak Tumnanhit and Saisuda Pantrakool	
Overall Factors Affecting E-books Usage of Humanities Graduate Students in Public Universities	62
Komdech Boonprasert Namtip Wipawin Taweewat Watthanakuljaroen and Sutthinan Chuenchom	
Book Review: Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World — Buildings, Management, Programmes and Services	82
Malivan Praditteera	

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ (TLA Research Journal) ISSN 1906-0793 และ eISSN 2730-4094 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับนี้ นับเป็นปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564) พิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เว็บไซต์ https://www.tci-thaijo.org/index.php/tla_research โดยดำเนินการผ่านระบบ Thai Journals Online (ThaiJO) ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Citation Index Centre: TCI) เป็นวารสารวิชาการที่ผ่านการรับรองคุณภาพจาก TCI ให้อยู่ในวารสารกลุ่มที่ 2

บทความวิจัยที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (double-blinded peer review) และได้รับการ คัดเลือกให้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ มีจำนวน 3 บทความ ได้แก่ 1.พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โดย นราธิป ปิติธนบดี นกัสนรินทร์ เหลืองศักดิ์ศรี ขวัญดาว มาอยู่ และ ทศนี สุทรวังศ์ 2. สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาคหศาสตร์ชาวกูย โดย สุภาสิณี วิเชียร และลำปาง แม่หมาดย์ 3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล โดย สายสุดา บันตระกูล บรรพต พิจิตรกำเนิด บุญญลักษณ์ ดำนานจิตร และ จิตชิน จิตติสุขพงษ์ 4. การพัฒนาระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย บุญญลักษณ์ ดำนานจิตร และสายสุดา บันตระกูล

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพของวารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ให้ก้าวต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อใช้เป็นเวทีสำหรับการนำเสนอผลงานและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเป็นสื่อกลางและพื้นที่ในการพัฒนาบุคลากรวิชาชีพ ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนเพื่อการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สู่ความก้าวหน้าของสังคม ในระดับชาติและภูมิภาคอาเซียนสืบไป

ดร. มลิวลย์ ประดิษฐ์ธีระ

นางสาวปรียาพร ฤกษ์พินัย

ประธานแผนกวิจัยและพัฒนา สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

บรรณาธิการ

พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาจีนในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

นราธิป ปิณฑนติ¹ นภัสสรณ์ เหลืองศักดิ์ศรี² ขวัญดาว มาอยู่³ และ ทศนี สุทวิวงศ์⁴

Received 20/11/2020, Revised 21/03/2021, Accepted 15/05/2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ตัวแบบการแก้ปัญหาสารสนเทศบิกซิกซ์ของไอเซนเบิร์กและเบอร์โควิทซ์ และแนวคิดเกี่ยวกับอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของวิลสันและวอลซ์เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 19 คน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนเริ่มจากการนิยามภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ผู้สอนโดยค้นหาข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้กำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะศึกษาให้มีความเหมาะสม มีการกำหนดกลยุทธ์ในการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งที่เป็นสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ห้องสมุดสาขาวิชาภาษาจีน และแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต เลือกแหล่งที่ดีที่สุดโดยพิจารณาความน่าเชื่อถือและเนื้อหาของสารสนเทศ จากนั้นค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศโดยใช้ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (OPAC) ฎีกและไปตู้ ใช้วิธีอ่าน ยืม บันทึก และพิมพ์สารสนเทศที่ค้นได้ โดยพิจารณาสารสนเทศที่ตรงความต้องการจากหน้าสารบัญ หนังสือ การอ่านหัวข้อและเนื้อหาคร่าว ๆ แล้วใช้สารสนเทศโดยอ่าน สรุปและบันทึกข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญของเรื่อง เลือกสารสนเทศที่เกี่ยวข้องโดยบันทึกข้อมูลและแหล่งที่มา หลังจากนั้นจึงสังเคราะห์สารสนเทศโดยอ่าน ทบทวนและปรับแก้เนื้อหา แล้วนำเนื้อหาที่ได้จากการอ่านและสรุปไปใส่ลงในไฟล์เอกสารโดยเรียงลำดับตามประเด็นก่อนหลัง จากนั้นจึงนำเสนอเนื้อหาที่ได้จากการสรุปใจความสำคัญของเอกสารสลับกับข้อมูลและความคิดเห็นของนักศึกษา เมื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จแล้วนักศึกษาประเมินผลงานโดยทบทวนว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้สอนกำหนด ซึ่งนักศึกษาทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยสมาชิกกลุ่มอาจมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนในหัวข้อที่ศึกษาและมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายแตกต่างกัน ส่วนอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน พบว่าเกิดจากอุปสรรค 2 ด้าน ได้แก่ ลักษณะเฉพาะของบุคคล และลักษณะเฉพาะของแหล่งสารสนเทศ

คำสำคัญ : พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ; นักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน; มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; ตัวแบบทักษะบิกซิกส์; อุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศ

^{1, 4} กลุ่มวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อีเมล npitithanabodee@gmail.com; sthasanee@aru.ac.th;

^{2, 3} สาขาวิชาการสอนภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อีเมล lnapatson@aru.ac.th; pops_eyes123@hotmail.com

Information Seeking Behavior in Conducting Assignments of Chinese Major Students at Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Narathip Pitithanabodee, Napatsorn Luengsak Sri, Kwandaw Mayou, Thasane Suttiwong

Received 20/11/2020, Revised 21/03/2021, Accepted 15/05/2021

Abstract

The purpose of this research was to investigate the information seeking behavior and barriers to information seeking in conducting assignments of Chinese major students in Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Eisenberg and Berkowitz' Information Problem-Solving Model was used as a framework in studying information seeking behavior. Wilson and Walsh' intervening variables in information seeking behavior were used to study barriers to students' information seeking. Interviewing was the method of collecting qualitative data from 19 informants. The informants were purposively selected from the fourth-year undergraduate students who were studying at the Chinese language department in the first semester of academic year 2020. The research results were found that information-seeking behavior of students in the Chinese program began by defining the workload assigned by the instructor by searching for information from the Internet information sources to determine the appropriate scope of the subject to be studied. Strategies for acquiring information from sources that are the Office of Academic Resources and Information Technology and Chinese major library are established. Internet information sources were chosen as the best source based on the reliability and content of the information. Then, students searched for and accessed information using

the Online Public Access Catalog Library (OPAC), Google and Baidu. The information was read, borrowed, saved and printed by students. They consider the information that meets the needs of the table of contents of the book and reads the topic and content roughly and then use the information by reading, summarizing and recording material information about the matter. Select the relevant information by recording the data and its sources. After that, they synthesize information by reading, reviewing and revising content. Then, the contents obtained from the readings and summaries are put into the document file, sorted by issue. Then, the contents of the document are summarized, alternating with information and opinions of the students. When completing assignments, students assess their work by reviewing that they meet the criteria set by the instructor. In which all students are involved in their work. Group members may have a vague understanding of the subjects studied and have different responsibilities for assignments. The obstacle in acquiring information for the education of students in the Chinese program found that it was caused by two obstacles, namely individual characteristics and characteristics of information sources.

Keywords: Information Seeking Behavior, Chinese Major Students, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Big 6TM Skills Model, Barriers to Information Seeking

บทนำ

ปัจจุบันประเทศจีนจัดว่าเป็นประเทศมหาอำนาจทางด้านเศรษฐกิจประเทศหนึ่งของโลก มีการติดต่อค้าขายและร่วมมือกันกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งที่ชาวจีนนิยมเดินทางเข้ามาลงทุนและท่องเที่ยวมากที่สุด จากสถิติในปี 2562 ที่ผ่านมานักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมากที่สุด คือ นักท่องเที่ยวจากประเทศจีน โดยมีจำนวนสูงถึง 11,138,658 คน และการบริโภคของนักท่องเที่ยวชาวจีนระหว่างที่ท่องเที่ยวภายในประเทศไทยยังมีตัวเลขสูงถึง 531,576.65 ล้านบาท ประเทศไทยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการใช้ภาษาจีนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายอาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งสายอาชีพเหล่านี้ล้วนแต่ต้องการบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านภาษาจีนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนธุรกิจให้เดินต่อไปข้างหน้าได้ในระยะยาว โรงเรียนและมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั่วประเทศมีการเปิดหลักสูตรภาษาจีน เพื่อตอบสนองความต้องการของธุรกิจและการท่องเที่ยว (Ministry of Tourism and Sports, 2020) ซึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการเรียนการสอนภาษาจีนโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยมีการขยายตัวและเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนกันอย่างแพร่หลาย ทั้งสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐและเอกชนต่างเปิดการเรียนการสอน

ภาษาจีนในหลักสูตรต่าง ๆ จนกลายเป็นกระแสการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งที่มีความนิยมจากนักศึกษาจำนวนมาก (Wasinanon, 2016)

การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคด้านนักศึกษาที่เรียนภาษาจีนหลายประการ งานวิจัยของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (Office of the Education Council, 2016) และ นริศ วศินานนท์ (Wasinanon, 2016) พบว่า นักศึกษาขาดลักษณะนิสัยในการเรียนรู้ภาษาจีน ขาดทักษะการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และมีโอกาสน้อยในการใช้ภาษาจีน ซึ่งบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษายังไม่สามารถใช้ภาษาจีนได้ดีตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต จากสภาพปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาจีนที่มุ่งเน้นการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาในกระบวนการเรียนรู้ของรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาโดยวิธีการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งที่เปิดหลักสูตรการสอนภาษาจีนในระดับปริญญาตรี มุ่งเน้นให้นักศึกษามีทักษะการใช้เทคโนโลยีในการศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยหลักสูตรกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะในการทำวิจัย ซึ่งต้องมีการค้นคว้าและรู้จักอ้างอิงแหล่งข้อมูล อีกทั้งยังพัฒนานักศึกษาให้มีความตระหนักถึงความสำคัญของงานวิจัยและการวิจัยในการต่อยอดความรู้ สามารถคิดค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและประเมินข้อมูลสารสนเทศและแนวคิดจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, 2020) ซึ่งเหล่านี้ต้องอาศัยทักษะการแสวงหาสารสนเทศเพื่อให้สามารถศึกษาได้สำเร็จบรรลุจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของหลักสูตร อีกทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยามีสถานที่ตั้งอยู่ในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาจึงมีการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรภาษาจีนที่สนับสนุนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวจีนที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้ใช้ ซึ่งเอลลิส (Ellis, 1993) กล่าวว่า วิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาผู้ใช้ได้เปลี่ยนจากวิธีการศึกษากลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่โดยใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปสู่วิธีการศึกษากลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กที่ใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เมื่อสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศพบว่าการศึกษารายส่วนใหญ่ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและใช้ตัวแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้ว ซึ่งการวิจัยที่ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพจะมีลักษณะที่แตกต่างจากวิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยเป็นการบรรยายลักษณะของปรากฏการณ์สังคมตามสภาพความเป็นจริง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการอุปมานแล้วสรุปตีความผลที่ได้จากการวิเคราะห์ เช่น งานวิจัยของ ภูมิรัตน์ ปิงตระกูล (Puengtrakul, 2007) ที่ศึกษาพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศเพื่อการศึกษาของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตบางแค โดยใช้ตัวแบบบิกซิกซ์ของไอเซนเบิร์ก

และเบอร์โควิทซ์ (Eisenberg & Berkowitz's information problem-solving: Big6 skills model) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ และใช้กรอบแนวคิดเรื่องอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของวิลสันและวอลซ์เป็นกรอบแนวคิดศึกษาอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศ และงานวิจัยของสุกานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana, and Panmekha, 2011) ที่ศึกษาพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำโครงการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ โดยใช้ตัวแบบกระบวนการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิส (Ellis' behavioral model of information seeking) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับตัวแบบการแก้ปัญหาสารสนเทศบิกซิกส์ (The Big6 Information Problem-Solving Model) พัฒนาโดย ไมค์ ไอเซนเบิร์ก (Mike Eisenberg) และ บ็อบ เบอร์โควิทซ์ (Bob Berkowitz) ซึ่งเป็นตัวแบบที่เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากที่สุดและใช้เป็นวิธีการในการสอนทักษะทางสารสนเทศและเทคโนโลยี โดยมีการนำไปใช้ในโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาและหลักสูตรการฝึกอบรมในองค์กรต่าง ๆ บิกซิกส์จึงเป็นตัวแบบกระบวนการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เมื่อบุคคลมีความต้องการสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การนิยามภาระงาน (task definition) ได้แก่ การนิยามปัญหาสารสนเทศและการระบุความต้องการสารสนเทศ (2) การกำหนดกลยุทธ์ในการแสวงหาสารสนเทศ (information seeking strategies) ได้แก่ การกำหนดแหล่งข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องและการเลือกแหล่งที่ดีที่สุด (3) การค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศ (location and access) ได้แก่ การระบุแหล่งที่มีสารสนเทศและการค้นหาสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ (4) การใช้สารสนเทศ (use of information) ได้แก่ การใช้สารสนเทศในการทำงาน เช่น การอ่าน การฟัง การดู และการใช้ เป็นต้น และการเลือกสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง (5)การสังเคราะห์สารสนเทศ (synthesis) ได้แก่ การจัดระบบสารสนเทศที่ได้จากแหล่งที่หลากหลายและการนำเสนอสารสนเทศ และ (6) การประเมินผล (evaluation) ได้แก่ การพิจารณาผลงานที่จัดทำขึ้นในด้านประสิทธิผลและการพิจารณากระบวนการจัดทำผลงานในด้านประสิทธิภาพ (Eisenberg, & Berkowitz, 1990)

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเป็นแนวคิดของวิลสันและวอลซ์ (Wilson & Walsh, 1996) แบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ลักษณะเฉพาะของบุคคล (Personal characteristics) ได้แก่ ความสับสนจากการได้รับสารสนเทศที่ขัดแย้งกัน การเลือกที่จะเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ลักษณะทางกายภาพ สติปัญญาและอารมณ์ของผู้แสวงหาสารสนเทศ ระดับการศึกษาและพื้นความรู้เดิม และตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ เช่น อายุ เพศ เป็นต้น (2) อุปสรรคทางเศรษฐกิจ (Economic barriers) ได้แก่ ค่าใช้จ่ายโดยตรงจากการแสวงหาสารสนเทศ และเวลาที่ใช้ในการแสวงหาสารสนเทศ (3) อุปสรรคทางสังคม หรืออุปสรรคระหว่างบุคคล (Social/Interpersonal barriers) เป็นปัญหาในการสื่อสารระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นเมื่อแหล่งที่ใช้ในการแสวงหาสารสนเทศเป็นแหล่งบุคคลหรือแหล่งที่จำเป็นต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศประเภทอื่น (4) อุปสรรคจากสภาพแวดล้อมหรือจากสถานการณ์ (Environmental/Situational barriers) ได้แก่ ข้อจำกัดในด้านเวลา สภาพทางภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่แตกต่างกัน และ (5) ลักษณะเฉพาะของแหล่งสารสนเทศ (Information sources characteristics) ได้แก่ การเข้าถึงสารสนเทศได้ง่าย ความน่าเชื่อถือของแหล่งสารสนเทศ และช่องทางการรับหรือเผยแพร่สารสนเทศ

จากสภาพปัญหาและอุปสรรคของนักศึกษาที่ขาดลักษณะนิสัยและทักษะในการเรียนรู้ภาษาจีนที่ถูกต้อง และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษายังไม่สามารถใช้ภาษาจีนได้ดีตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต ผนวกกับหลักสูตรการสอนภาษาจีนที่มุ่งเน้นพัฒนาบัณฑิตให้เป็นผู้ที่รู้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้เทคโนโลยีในการศึกษาและค้นหาข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย สถานการณ์ข้างต้นจึงเป็นมูลเหตุสำคัญที่ต้องศึกษาพฤติกรรมและการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมและการแสวงหาสารสนเทศและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อห้องสมุด คณะวิชาและมหาวิทยาลัยในการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศภาษาจีนและการจัดกิจกรรมที่เพิ่มทักษะการรู้สารสนเทศให้แก่นักศึกษาได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาภาษาจีน จำนวน 19 คน ที่กำลังศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสวงหาสารสนเทศและการทำงานที่ได้รับมอบหมายซึ่งมีรูปแบบหลากหลายตามที่ผู้สอนกำหนดไว้ในรายวิชาต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาในหลักสูตรภาษาจีน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคลและข้อคำถามตามขั้นตอนตัวแบบการแก้ปัญหาสารสนเทศบิกซิกส์ และข้อคำถามเกี่ยวกับอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของวิลสันและวอลซ์ จำนวน 21 ข้อ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ตอนที่ 2 พฤติกรรมในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน

และตอนที่ 3 อุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์นักศึกษาซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 19 คน โดยดำเนินการสัมภาษณ์ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตั้งแต่วันที่ 23 กันยายน ถึงวันที่ 1 ตุลาคม 2563 เป็นเวลา 9 วัน มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ทั้งนี้ในการเก็บข้อมูลนั้น คณะผู้วิจัยบันทึกคำสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงการสัมภาษณ์และการจดบันทึก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงวิเคราะห์เนื้อหาภายหลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ โดยแปลงคำสัมภาษณ์ให้เป็นเนื้อหา ให้รหัสข้อมูล แสดงข้อมูล สร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป

ผลการวิจัย

นักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 19 คน จำแนกเป็นเพศหญิง 16 คนและเพศชาย 3 คน มีเกรดเฉลี่ยสะสมโดยเฉลี่ย 3.24 เข้าใช้ห้องสมุดโดยเฉลี่ย 2 ครั้งต่อสัปดาห์ และใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในการสืบค้นสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยเฉลี่ย 4 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งผลการศึกษาพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน มีดังนี้

1. พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน พบว่า มีพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การนิยามภาระงาน

เมื่อนักศึกษาได้รับมอบหมายงานจากอาจารย์ผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานกลุ่ม นักศึกษาจะช่วยกันค้นหาข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศประเภทต่าง ๆ โดยเลือกสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งแรก ได้แก่ กูเกิลและไป่ตู้ (Baidu) ซึ่งใช้ค้นหางานวิจัยและบทความวิชาการ ส่วนแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ ได้แก่ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศและห้องสมุดสาขาวิชาภาษาจีน ซึ่งใช้ค้นหาหนังสือ ตำราเรียนและพจนานุกรม ภายหลังจากค้นหาข้อมูลได้เพียงพอแล้ว นักศึกษาจะใช้สารสนเทศที่ค้นได้ในการกำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้าให้มีขอบเขตที่แคบลงหรือกว้างขึ้น โดยจะขอคำแนะนำปรึกษาจากอาจารย์ผู้สอนเพื่อกำหนดหัวข้อเรื่องที่ศึกษาและขอบเขตของเรื่องที่มีความเหมาะสม

1.2 การกำหนดกลยุทธ์ในการแสวงหาสารสนเทศ

นักศึกษาแสวงหาสารสนเทศในสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ และห้องสมุดสาขาวิชาภาษาจีน เพราะสะดวกในการเดินทางและมีสารสนเทศที่ตรงความต้องการและหลากหลาย โดยเฉพาะห้องสมุดสาขาวิชา ที่มีหนังสือภาษาจีนเพียงพอต่อความต้องการและมีตัวอย่างผลงานของรุ่นพี่ ในขณะที่นักศึกษาที่เลือกใช้แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต เพราะเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย มีข้อมูลที่หลากหลายและ

สามารถสืบค้นข้อมูลได้โดยใช้สมาร์ทโฟน นักศึกษาใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือทั่วไป หนังสือแปล ตำราเรียน พจนานุกรม บทความวารสาร งานวิจัย และรายงานของนักศึกษา ส่วนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่นักศึกษาใช้ ได้แก่ สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ค้นได้บนอินเทอร์เน็ต กระทั่งออนไลน์บนเฟซบุ๊ก เพจเฟซบุ๊ก ยูทูบ บล็อก ไฟล์เอกสาร เว็บไซต์ภาษาจีน วิกิพีเดีย และแอปพลิเคชันต้าเซียง (DaXiang Dict) ที่ใช้แปลภาษา ส่วนการเลือกแหล่งสารสนเทศที่ดีที่สุด นักศึกษาพิจารณาความน่าเชื่อถือและเนื้อหาของสารสนเทศ

1.3 การค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศ

นักศึกษาส่วนใหญ่ค้นหาสื่อสิ่งพิมพ์โดยใช้ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (OPAC) โดยสืบค้นจากเมนูชื่อเรื่อง (Title) ของเอกสารที่ต้องการผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการในห้องสมุดและสมาร์ทโฟนของตนเอง สำหรับการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต นักศึกษาใช้กูเกิลและไปตู้เป็นเครื่องมือสืบค้นข้อมูล โดยใช้คำค้นที่เป็นคำสำคัญ วลี ประโยค หัวข้อข่าวหรือชื่อเฉพาะ ข้อมูลที่ตรงความต้องการจะปรากฏเป็นรายการแรก ๆ ของผลการสืบค้น ซึ่งการใช้ไปตู้ได้ข้อมูลที่มีเนื้อหาละเอียดและตรงความต้องการมากกว่ากูเกิล เมื่อนักศึกษาค้นได้ทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการแล้ว นักศึกษาจะยืมจากห้องสมุด จดบันทึกข้อความที่ตนเองต้องการใส่สมุดบันทึก หรือกรณีที่เนื้อหาไม่มากก็จะนั่งอ่านภายในห้องสมุด ส่วนสารสนเทศที่สืบค้นได้จากอินเทอร์เน็ตจะดาวน์โหลดเอกสารไว้ในคอมพิวเตอร์หรือสมาร์ทโฟน บันทึกภาพหน้าจอสมาร์ทโฟน บันทึกไว้ในยูเอสบี (USB) คัดลอกข้อความสำคัญลงในกระดาษหรือโน้ตในสมาร์ทโฟน คัดลอกและแชร์ลิงก์ของเว็บไซต์ให้เพื่อนในกลุ่มไลน์ คัดลอกแหล่งที่มาโดยจัดเก็บไว้ในไฟล์เอกสาร พิมพ์ออกกระดาษ ตลอดจนอ่านบนหน้าจอและสรุปเนื้อหาลงในกระดาษ ส่วนการพิจารณาข้อมูลที่ค้นได้นั้น กรณีเป็นสิ่งพิมพ์พิจารณาโดยดูหน้าสารบัญของหนังสือที่มีหัวข้อที่ตรงความต้องการ การอ่านหัวข้อย่อ การอ่านเนื้อหาคร่าว ๆ และการอ่านเอกสารทั้งเรื่อง ส่วนสารสนเทศที่ค้นได้จากอินเทอร์เน็ตพิจารณาโดยอ่านชื่อเอกสาร หัวข้อย่อและบทสรุป

1.4 การใช้สารสนเทศ

นักศึกษารับรู้ความสำคัญและจำเป็นของเรื่อง ซึ่งตรงหรือใกล้เคียงกับหัวข้อที่ศึกษาค้นคว้า จากนั้นสรุปเป็นภาษาไทยหรือแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย แล้วสรุปสาระสำคัญของเรื่องและบันทึกข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บันทึกสำนวนเขียนของตนเองหรือคัดลอกข้อความสำคัญลงในกระดาษหรือสมุด บันทึกเป็นไฟล์ข้อมูลด้วยโปรแกรม MS Word บันทึกในโน้ตบนสมาร์ทโฟนหรือโปรแกรมไลน์ บันทึกและจัดส่งให้เพื่อนผ่านโปรแกรมไลน์หรือส่งเป็นข้อความทางเฟซบุ๊ก ส่วนการบันทึกแหล่งข้อมูลเพื่อนำไปอ้างอิงและเขียนบรรณานุกรม นักศึกษาใช้วิธีคัดลอกข้อมูลของเอกสารและแหล่งที่มาจัดเก็บไว้ในไฟล์เอกสารหรือจดบันทึกในกระดาษหรือสมุด หรือบันทึกในสมาร์ทโฟน เพื่อนำไปเขียนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงท้ายเนื้อหาของรายงาน

1.5 การสังเคราะห์สารสนเทศ

นักศึกษาอ่าน ทบทวนและปรับแก้เนื้อหาเพื่อให้มีความถูกต้องในการใช้ภาษาและใช้รูปแบบตัวอักษรที่เหมือนกัน จากนั้นจึงนำเนื้อหาที่ได้จากการอ่านและสรุปเอกสารแต่ละรายการไปใส่ลงในไฟล์เอกสาร โดยเรียงลำดับตามประเด็นก่อนหลัง โดยนำเสนอเนื้อหาที่ได้จากการสรุปใจความสำคัญของเอกสารสลับกับข้อมูลและความคิดเห็นของนักศึกษา ส่วนการนำเสนอรายงานมีทั้งการนำเสนอหน้าชั้นเรียนโดยใช้โปรแกรม MS PowerPoint ใช้วีดิทัศน์และยูทูบเป็นส่วนเสริมเนื้อหาที่นำเสนอหน้าชั้นเรียน ใช้โปรแกรมคาฮูท (Kahoot) ในลักษณะเกมตอบคำถาม การนำเสนอปากเปล่า การแสดงบทบาทสมมติ การนำเสนอสื่อการสอน เช่น บัตรคำศัพท์ วงล้อคำศัพท์ สื่อทำมือ เป็นต้น และการส่งรายงานรูปเล่มหรือส่งรายงานในโปรแกรม Google Classroom

1.6 การประเมินผล

นักศึกษาทราบเกณฑ์การให้คะแนนการทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยผู้สอนแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เช่น การใช้คำศัพท์และภาษา ความถูกต้องของเนื้อหา การออกเสียงภาษาจีน เป็นต้น เมื่อทำงานเสร็จแล้ว ทุกคนช่วยกันทบทวนงานว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้สอนกำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ประเมินว่างานที่ทำเป็นไปตามเกณฑ์ ส่วนการประเมินกระบวนการศึกษาค้นคว้า นักศึกษาประเมินว่าทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งสมาชิกกลุ่มอาจมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนในหัวข้อที่ทำรายงานและมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายแตกต่างกัน

2. อุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาศาखाวิชาภาษาจีน พบว่า เกิดจากอุปสรรค 2 ด้าน ดังนี้

2.1 ลักษณะเฉพาะของบุคคล พบว่า นักศึกษาขาดความรู้เกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลที่สืบค้นจากอินเทอร์เน็ตและมีความเข้าใจไม่ชัดเจนในหัวข้อที่ศึกษา

2.2 ลักษณะเฉพาะของแหล่งสารสนเทศ พบว่า ความล่าช้าและความขัดข้องของสัญญาณอินเทอร์เน็ตภายในมหาวิทยาลัย ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ และห้องสมุดมีทรัพยากรสารสนเทศที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับจีนศึกษาไม่เพียงพอต่อความต้องการ

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาศาखाวิชาภาษาจีน มีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัยตามขั้นตอนตัวแบบการแก้ปัญหาสารสนเทศบิกซิกส์ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การนิยามภาระงาน

จากผลการวิจัยที่พบว่าในขั้นตอนของการนิยามภาระงาน นักศึกษาจะช่วยกันค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่ศึกษาค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ต ได้แก่ กูเกิลและไป่ตู้ (Baidu) เป็นแหล่งแรก โดยใช้

สารสนเทศที่ค้นได้ในการกำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้าให้มีขอบเขตที่แคบลงหรือกว้างขึ้นตามความเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาเห็นว่าแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งรวมทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลาย สืบค้นได้สะดวกและรวดเร็ว จึงเป็นทางเลือกลำดับแรกของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เทอดศักดิ์ ไม่เท่าทอง (Maitaouthong, 2020) ที่กล่าวว่านักศึกษาอาจสำรวจหัวข้อเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้าโดยใช้โปรแกรมค้นหาเว็บบนอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเครื่องมือสืบค้นประเภทหนึ่งที่ช่วยให้ นักศึกษาสามารถกำหนดเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างเหมาะสม และผลการศึกษา ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิง (Ping, 1998) สุภาภรณ์ วัตออ่อน (Waton, 2004) สุกนธ์ทิพย์ คำจันทร์ (Kumchan, 2006) รัชชนาวรรณ ชูทอง (Chootong, 2011) เดชดนัย จุ้ยชุม ฤทัยชนนี สิทธิชัย และอิมจิต เลิศพงษ์สมบัติ (Juychum, Sittichai & Lertpongsombat, 2013) โล และชู (Lo & Chu, 2015) คลาร์ก และจอห์นสโตน (Clark & Johnstone, 2018) และ ไปรมา เหยิงราช (Hiangrat, 2019) ที่พบว่านักศึกษาแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ตมากที่สุด

1.2 การกำหนดกลยุทธ์ในการแสวงหาสารสนเทศ

จากผลการวิจัยที่พบว่าในขั้นตอนของการกำหนดแหล่งข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง นักศึกษากำหนดแหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษา ได้แก่ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ห้องสมุดสาขาวิชาภาษาจีน และแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้อาจเนื่องจากเป็นแหล่งสารสนเทศที่อยู่ภายในมหาวิทยาลัย นักศึกษาจึงได้รับความสะดวกในการใช้บริการ ซึ่งทรัพยากรสารสนเทศที่อยู่ในห้องสมุดสาขาวิชาภาษาจีน เช่น ผลงานของรุ่นพี่ ช่วยให้นักศึกษาเห็นตัวอย่างงาน จึงเกิดความเข้าใจและทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างราบรื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) และ รัชชนาวรรณ ชูทอง (Chootong, 2011) ที่พบว่านักศึกษาสำรวจแหล่งสารสนเทศภายในมหาวิทยาลัยโดยเข้าใช้บริการของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนี้งานวิจัยของ ของ สุกานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) ยังพบว่านักศึกษาใช้ห้องสมุดคณะเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า และงานวิจัยของ บาโร อันเยียนาเนีย และโอซาเฮนี (Baro, Onyenania & Osaheni, 2010) โล และชู (Lo & Chu, 2015) และ คลาร์ก และจอห์นสโตน (Clark & Johnstone, 2018) ที่พบว่านักศึกษาใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นหาสารสนเทศที่ตรงความต้องการ ส่วนนักศึกษาที่กำหนดแหล่งสารสนเทศที่เป็นแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต เพราะเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย มีข้อมูลที่หลากหลายและสามารถสืบค้นข้อมูลได้โดยใช้สมาร์ทโฟน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นฤมล กิจไพศาลรัตนา (Kijpaisalratana, 2014) ที่กล่าวว่าอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือที่ทันสมัยและมีอิทธิพลมากที่สุดประเภทหนึ่งในการค้นหาข้อมูล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ คลาร์ก และจอห์นสโตน (Clark & Johnstone, 2018) ที่พบว่านักศึกษาสาขาวิชาดนตรีใช้แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ตเพราะเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

สำหรับผลการศึกษาในขั้นตอนของการเลือกแหล่งที่ดีที่สุดที่พบว่านักศึกษาพิจารณาความน่าเชื่อถือและเนื้อหาของสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ห้องสมุดมิลเนอร์ (Milner Library) ในมหาวิทยาลัยแห่งรัฐอิลลินอยส์ Illinois State University, 2010) ที่ระบุถึงเกณฑ์การประเมินสารสนเทศในแบบทดสอบ CRAAP Test ว่าเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือและเนื้อหาของสารสนเทศมีความถูกต้องและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) เดชดนัย จุ้ยชุม ฤทัยชนนี สิทธิชัย และอัมมจิต เลิศพงษ์สมบัติ (Juychum, Sittichai & Lertpongsombat, 2013) ศุภวรรณ อาจกล้า (Ardkhla, 2016) และ บาวเออร์ (Bauer, 2018) ที่พบว่านักศึกษาพิจารณาความน่าเชื่อถือของสารสนเทศที่ค้นได้โดยดูจากความน่าเชื่อถือของชื่อผู้แต่ง ผู้จัดทำสารสนเทศ หรือผู้จัดทำเว็บไซต์ นอกจากนี้งานวิจัยของ ฌมรรัตน์ ปิงตระกูล (Puengrakul, 2007) สุกานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) และ ศุภวรรณ อาจกล้า (Ardkhla, 2016) ยังพบว่านักศึกษาพิจารณาคุณภาพของสารสนเทศในด้านเนื้อหา ได้แก่ ความกระชับของข้อมูล ตัดความซ้ำซ้อน เป็นข้อมูลที่เข้าใจง่าย ความเกี่ยวข้องของสารสนเทศ ความทันสมัย ความครบถ้วนและความถูกต้องของเนื้อหา

1.3 การค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศ

จากผลการวิจัยที่พบว่าในขั้นตอนของการระบุแหล่งที่มีสารสนเทศ นักศึกษาระบุแหล่งที่มีสารสนเทศ ได้แก่ ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (OPAC) กูเกิลและไปตู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนได้เรียนวิชาทักษะการรู้สารสนเทศในชั้นปีที่ 1 จึงสามารถใช้ OPAC ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไอเซนเบิร์ก และจอห์นสัน (Eisenberg & Johnson, 1996) ที่กล่าวว่าในขั้นตอนการค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศตามตัวแบบการแก้ปัญหาสารสนเทศบิกซิกส์ นักศึกษาใช้รายการออนไลน์และโปรแกรมค้นหาเว็บในการค้นหาสารสนเทศที่ต้องการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) ศุภวรรณ อาจกล้า (Ardkhla, 2016) บาวเออร์ (Bauer, 2018) คลาร์ก และจอห์นสตัน (Clark & Johnstone, 2018) จารุวรรณ กังวาน (Kangwan, 2018) และ ไปรมา เอียงราช (Hiangrat, 2019) ที่พบว่านักศึกษาสืบค้นสารสนเทศโดยใช้ OPAC ส่วนนักศึกษาที่ใช้กูเกิลและไปตู้ ทั้งนี้เป็นเพราะไปตู้ให้ข้อมูลครอบคลุมทางภาษาจีน และสามารถสืบค้นข้อมูลเชิงลึกได้มากกว่ากูเกิล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) ดันแคน และฮอลท์สแลนเดอร์ (Duncan & Holtslander, 2012) อาร์โกว (Argov, 2017) สุทัศน์ ทองศรี (Thongsri, 2017) บาวเออร์ (Bauer, 2018) คลาร์ก และจอห์นสตัน (Clark & Johnstone, 2018) และ จารุวรรณ กังวาน (Kangwan, 2018) ที่พบว่านักศึกษาแสวงหาสารสนเทศโดยใช้โปรแกรมค้นหา

สำหรับผลการศึกษาในขั้นตอนของการค้นหาสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ ที่พบว่านักศึกษาค้นหาสารสนเทศจาก OPAC โดยใช้เมนูชื่อเรื่อง สืบค้นกูเกิลและไปตู้โดยใช้คำสำคัญ วลี ประโยค หัวข้อข่าวหรือ

ชื่อเฉพาะ อาจเป็นเพราะนักศึกษาใช้คำหรือประโยคที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ศึกษาค้นคว้า จึงเลือกใช้เมนูชื่อเรื่อง เพราะคิดว่าเป็นคำที่ปรากฏในชื่อเรื่องของหนังสือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บาวเออร์ (Bauer, 2018) และ ไปรมา เียงราช (Hiangrat, 2019) พบว่านักศึกษาสืบค้น OPAC โดยใช้เมนูชื่อเรื่อง เมื่อนักศึกษาค้นได้สารสนเทศที่ต้องการแล้วจะใช้วิธีต่าง ๆ ได้แก่ อ่าน ยืม บันทึก และพิมพ์สารสนเทศ ทั้งนี้อาจเนื่องจากเมื่อค้นข้อมูลได้ตรงความต้องการแล้ว นักศึกษาจะเลือกใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลายเพื่อบันทึกข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความพร้อมและความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์ (Kumchan, 2006) กานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) เดชดนัย จุ้ยชุม ฤทัยชนนี สิทธิชัย และอัมมจิต เลิศพงษ์สมบัติ (Juychum, Sittichai & Lertpongsombat, 2013) และ สุทัศน์ ทองศรี (Thongsri, 2017) ที่พบว่านักศึกษาคัดเลือกเอกสารที่มีเนื้อหาตรงกับความต้องการโดยบันทึกข้อมูลเก็บไว้ งานวิจัยของ สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์ (Kumchan, 2006) และ สุทัศน์ ทองศรี (Thongsri, 2017) พบว่านักศึกษาพิมพ์เอกสารที่ค้นได้ออกกระดาษ ส่วนการพิจารณาสารสนเทศที่ตรงความต้องการจากหน้าสารบัญหนังสือและการอ่านหัวข้อและเนื้อหาคร่าว ๆ ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาได้ทราบสารสนเทศนั้นตรงความต้องการกับหัวข้อที่ได้รับมอบหมายหรือไม่ทำให้ประหยัดเวลาในการเลือกสารสนเทศที่ตรงความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์ (Kumchan, 2006) ฌมรัตน์ บึงตระกูล (Puengtrakul, 2007) และ กานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) ที่พบว่านักศึกษาใช้หน้าสารบัญหนังสือหรือวารสารในการเข้าถึงสารสนเทศ ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) ที่พบว่านักศึกษาพิจารณาเอกสารที่ค้นได้โดยอ่านอย่างคร่าว ๆ และงานวิจัยของ ศุภวรรณ อาจกล้า (Ardkhla, 2016) ที่พบว่านักศึกษาเลือกอ่านข้อมูลลำดับแรก ๆ ของผลการค้น เลือกอ่านผลการค้นที่น่าสนใจอย่างคร่าว ๆ และเลือกใช้สารสนเทศที่ตรงกับหัวข้อที่ศึกษาค้นคว้า

1.4 การใช้สารสนเทศ

จากผลการวิจัยที่พบว่าในขั้นตอนของการใช้สารสนเทศในการทำงาน นักศึกษาใช้สารสนเทศโดยอ่าน สรุปและบันทึกข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญของเรื่อง ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาต้องเลือกอ่านเฉพาะข้อมูลที่ตรงกับความต้องการ แล้วสรุปเป็นสำนวนเขียนของตนเองเพื่อเรียบเรียงและนำเสนอต่อไป ส่วนการบันทึกข้อมูลมีรูปแบบเช่นเดียวกับการบันทึกข้อมูลที่ค้นหาได้ นักศึกษาใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการบันทึกข้อมูลที่สรุปไว้ เพื่อแบ่งปันให้กับเพื่อนภายในกลุ่ม ซึ่งช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของคณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Chulalongkorn University, 2013) ที่กล่าวว่าในขณะที่นักศึกษาอ่านและบันทึกข้อความควรทำความเข้าใจเนื้อหาที่อ่านอย่างถ่องแท้ จากนั้นจึงสรุปเนื้อหาที่เกี่ยวข้องจากความเข้าใจของตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌมรัตน์ บึงตระกูล (Puengtrakul, 2007) ที่พบว่านักศึกษาเรียบเรียงสรุปใจความสำคัญ ไม่นำสารสนเทศที่ค้นคืนได้มา

ใช้ทั้งหมด แต่จะเลือกสรรมาใช้ และงานวิจัยของ กานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) ที่พบว่านักศึกษานำข้อมูลที่ได้มารวบรวมและเขียนสรุป

สำหรับผลการศึกษาในขั้นตอนของการเลือกสารสนเทศที่เกี่ยวข้องที่พบว่านักศึกษาเลือกสารสนเทศที่เกี่ยวข้องโดยบันทึกข้อมูลของเอกสารและแหล่งที่มาเพื่อนำไปเรียบเรียงและเขียนเอกสารอ้างอิง ทั้งนี้เนื่องจากในการทำงานมอบหมายของนักศึกษาต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถืออยู่แล้ว อีกทั้งนักศึกษาได้เรียนวิชาทักษะการรู้สารสนเทศจึงทำให้สามารถเขียนเอกสารอ้างอิงได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นฤมล กิจไพศาลรัตน (Kijpaisalratana, 2014) ที่กล่าวว่าในการจัดบันทึกจากการอ่าน นักศึกษาควรจัดบันทึกตามความเข้าใจของตนเองหรือสรุปย่อสิ่งที่ได้อ่านโดยระบุแหล่งที่มาของข้อมูลด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กานดา เจริญวันชัยกุล อารีย์ ชื่นวัฒนา และพวา พันธุ์เมฆา (Charoenwanchaikul, Cheunwattana & Panmekha, 2011) ที่พบว่านักศึกษานำสารสนเทศที่ต้องการมาใช้ โดยจดแหล่งที่มาของข้อมูลไว้เพื่อการอ้างอิง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฮลเก (Helge, 2016) ที่พบว่านักศึกษาสาขาวิชากฎหมายมีความเข้าใจเกี่ยวกับการอ้างอิงเอกสาร

1.5 การสังเคราะห์สารสนเทศ

จากผลการวิจัยที่พบว่าในขั้นตอนของการจัดระบบสารสนเทศที่ได้จากแหล่งที่หลากหลาย นักศึกษาจัดระบบสารสนเทศโดยอ่าน ทบทวนและปรับแก้เนื้อหาเพื่อให้มีความถูกต้องในการใช้ภาษาและใช้รูปแบบตัวอักษรที่เหมือนกัน แล้วนำเนื้อหาที่ได้จากการอ่านและสรุปไปใส่ลงในไฟล์เอกสารโดยเรียงลำดับตามประเด็นก่อนหลัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อมูลที่นักศึกษาค้นหาได้นำเสนอเนื้อหาโดยใช้ภาษาจีนขั้นสูงและค่อนข้างยาก นักศึกษาจึงต้องถอดความเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย แล้วสรุปสาระสำคัญของข้อความที่อ่าน เพื่อนำไปเรียบเรียงเนื้อหาและอ้างอิงแหล่งที่มา ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนของอาจารย์ที่มีข้อกำหนดในการทำงานมอบหมาย โดยให้นักศึกษาใช้สำนวนภาษาของตนเองให้มากที่สุดและให้อ้างอิงเอกสารที่ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าด้วย ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ ไอเซนเบิร์ก และจอห์นสัน (Eisenberg & Johnson, 1996) ที่กล่าวว่านักศึกษาจะเข้าถึงแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดเก็บไว้และใช้การคัดลอกและวางสารสนเทศเพื่อตัดทอนสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌมรรัตน์ ปิงตระกูล (Puengtrakul, 2007) ที่พบว่านักศึกษานำสารสนเทศที่ค้นได้มาเรียบเรียงใหม่ แล้วนำเสนอในรูปแบบของรูปเล่มรายงาน

สำหรับผลการศึกษาในขั้นตอนของการนำเสนอสารสนเทศที่พบว่านักศึกษานำเสนอเนื้อหาที่ได้จากการสรุปใจความสำคัญของเอกสารสลับกับข้อมูลและความคิดเห็นของนักศึกษาเพื่อนำเสนอเป็นงานมอบหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง (Maitaouthong, 2020) ที่กล่าวว่านักศึกษา นำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วนำเสนอสารสนเทศที่มีโครงสร้างใหม่ โดยนักศึกษาได้ใช้ความคิดในการประมวลข้อมูลขั้นใหม่ที่ได้จากการศึกษางานเขียนของบุคคลอื่น

1.6 การประเมินผล

จากผลการวิจัยที่พบว่าในขั้นตอนของการพิจารณาผลงานที่จัดทำขึ้นในด้านประสิทธิผล นักศึกษาประเมินผลงานที่จัดทำขึ้นโดยทบทวนงานว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้สอนกำหนด ซึ่งงานที่ทำเป็นไปตามเกณฑ์การให้คะแนนของผู้สอน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สอนได้แจ้งเกณฑ์การประเมินงานมอบหมายให้ทราบล่วงหน้าไว้อย่างชัดเจนและเปิดโอกาสให้นักศึกษามาขอคำปรึกษาได้ นักศึกษาจึงทำงานเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทัศน์ ทองศรี (Thongsri, 2017) ที่พบว่านักศึกษาพึงพอใจกับผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้น และงานวิจัยของ คลาร์ก และจอห์นสโตน (Clark & Johnstone, 2018) ที่พบว่านักศึกษาประสบความสำเร็จและได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากการทำงานมอบหมาย

สำหรับผลการศึกษาในขั้นตอนของการพิจารณากระบวนการจัดทำผลงานในด้านประสิทธิภาพ ที่พบว่านักศึกษาทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยสมาชิกกลุ่มอาจมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนในหัวข้อที่ศึกษา และมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากงานที่ผู้สอนมอบหมายให้ทำส่วนใหญ่เป็นงานกลุ่ม นักศึกษาจึงต้องร่วมมือกันในการแสวงหาสารสนเทศ แบ่งปันและช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้สอนกำหนด

2. อุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน พบว่า เกิดจากอุปสรรค 2 ด้าน ได้แก่ ลักษณะเฉพาะของบุคคล และลักษณะเฉพาะของแหล่งสารสนเทศ ดังนี้

2.1 ลักษณะเฉพาะของบุคคล พบว่า นักศึกษาขาดความรู้เกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลที่สืบค้นจากอินเทอร์เน็ตและมีความเข้าใจไม่ชัดเจนในหัวข้อที่ศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเมื่อนักศึกษาทำงานที่ได้รับมอบหมาย จำเป็นต้องค้นหาข้อมูลภาษาจีนจากไปตู้ ซึ่งนักศึกษาขาดทักษะทางด้านภาษาจีนในการสืบค้นข้อมูล รวมทั้งเทคนิคการสืบค้นข้อมูลขั้นสูง ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ วัตอ้อน (Waton, 2004) ดี และสแตนเลย์ (Dee & Stanley, 2005) สุนทรทิพย์ คำจันทร์ (Kumchan, 2006) โอลาโดคัน (Oladokun, 2010) ฐัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง (Jaitiang, 2016) คลาร์ก และจอห์นสโตน (Clark & Johnstone, 2018) และ จารุวรรณ กังวาน (Kangwan, 2018) ที่พบว่านักศึกษาขาดความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการสืบค้นสารสนเทศจึงส่งผลต่อการแสวงหาสารสนเทศ ทั้งนี้งานวิจัยของ เพนเนน (Pannen, 1990) ดันแคน และฮอลท์สแลนเดอร์ (Duncan & Holtslander, 2012) และ บาวเออร์ (Bauer, 2018) ยังพบว่านักศึกษาเผชิญอุปสรรคในประเด็นดังกล่าวโดยเฉพาะการกำหนดกลยุทธ์การสืบค้นสารสนเทศ สำหรับอุปสรรคที่นักศึกษามีความเข้าใจไม่ชัดเจนในหัวข้อที่ศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหัวข้อที่ได้รับมอบหมายกว้างเกินไป ทำให้นักศึกษาไม่เข้าใจว่าจะกำหนดหัวข้อให้แคบลงได้อย่างไร จึงส่งผลให้การค้นหาข้อมูลไม่ตรงตามหัวข้อที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพนเนน (Pannen, 1990) ที่พบว่านักศึกษาเผชิญปัญหาในด้านความเข้าใจเนื้อหาของรายวิชาและการศึกษาค้นคว้าอิสระ

2.2 ลักษณะเฉพาะของแหล่งสารสนเทศ พบว่า ความล่าช้าและความขัดข้องของสัญญาณอินเทอร์เน็ตภายในมหาวิทยาลัย ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ และห้องสมุดมีทรัพยากรสารสนเทศที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับจีนศึกษาไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบางช่วงเวลาสัญญาณอินเทอร์เน็ตภายในมหาวิทยาลัยอาจเกิดความขัดข้อง และจุดกระจายสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ครอบคลุมในพื้นที่ที่นักศึกษากำลังสืบค้นข้อมูลโดยใช้สมาร์ทโฟนและโน้ตบุ๊กส่วนตัว อีกทั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร จึงส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถสืบค้นข้อมูลได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญญาตาปานทอง (Parnthong, 2015) ัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง (Jaitiang, 2016) และ ไพรมา เียงราช (Hiangrat, 2019) ที่พบว่านักศึกษาเผชิญอุปสรรคในเรื่องของสัญญาณอินเทอร์เน็ตช้า จึงส่งผลต่อการเข้าถึงและดาวน์โหลดสารสนเทศ สำหรับอุปสรรคในกรณีที่ห้องสมุดมีทรัพยากรสารสนเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งนี้เนื่องจากสาขาวิชาภาษาจีนเป็นหลักสูตรที่เพิ่งเปิดสอนได้เพียง 5 ปี ทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับภาษาจีนจึงมีจำนวนน้อย ซึ่งหนังสือภาษาจีนบางเล่มไม่มีจำหน่ายในประเทศไทย ต้องสั่งซื้อจากประเทศจีนโดยตรง อีกทั้งสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศอาจไม่ทราบถึงความต้องการทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษา และฐานข้อมูล CNKI ซึ่งเป็นฐานข้อมูลสำหรับสืบค้นงานวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นภาษาจีนที่สำนักวิทยบริการฯ นำมาให้บริการทดลองใช้นั้นมีเวลาในการใช้งานที่ค่อนข้างจำกัดและไม่สามารถดาวน์โหลดงานวิจัยฉบับเต็มได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทรทิพย์ คำจันทร์ (Kumchan, 2006) และ ไพรมา เียงราช (Hiangrat, 2019) ที่พบว่าทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงความต้องการของนักศึกษามีจำนวนไม่เพียงพอ นอกจากนี้งานวิจัยของ ัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง (Jaitiang, 2016) ยังพบว่าข้อมูลเฉพาะสาขาวิชามีน้อย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.1 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ควรตรวจสอบและติดตั้งจุดกระจายสัญญาณอินเทอร์เน็ตและตรวจสอบให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำข้อตกลงร่วมมือกับสถาบันขงจื่อหรือสถาบันภาษาและวัฒนธรรมจีน เพื่อเข้าถึงและติดตามข่าวสารและทรัพยากรสารสนเทศที่ตีพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาจีนได้อย่างต่อเนื่อง

1.2 สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ และการเขียนเอกสารอ้างอิงจากแหล่งที่หลากหลาย ตรวจสอบความต้องการทรัพยากรสารสนเทศภาษาจีนของอาจารย์และนักศึกษา และจัดหาทรัพยากรสารสนเทศภาษาจีนที่มีเนื้อหาเป็นปัจจุบันและฐานข้อมูลงานวิจัยภาษาจีน เช่น ฐานข้อมูล CNKI ที่เข้าถึงงานวิจัยฉบับเต็มได้

1.3 อาจารย์ผู้สอน ขอความร่วมมือจากบรรณารักษ์ในการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการการสืบค้นสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต และใช้วิธีการสอนโดยยกตัวอย่างหัวข้อของงานมอบหมายที่ช่วยให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการสอนหรือการทำวิจัยของอาจารย์สาขาวิชาภาษาจีน

2.2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน

รายการอ้างอิง

- Ardkhla, S. (2016). *Information-seeking behavior of foreign students at Chiang Mai University* (Master's thesis). Chiang Mai University, Thailand. [In Thai]
- Argov, S.R. (2017). *A study of information-seeking behavior of South Florida non-traditional college students* (Doctoral dissertation). Northcentral University, California.
- Baro, E. E., Onyenania, G. O., and Osaheni, O. (2010). Information seeking behaviour of undergraduate students in the humanities in three universities in Nigeria. *South African Journal of Libraries & Information Science*, 76(2), 109-117.
- Bauer, M. (2018). Ethnographic study of business students' information-seeking behavior: Implications for improved library practices. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 23(1), 1-10.
- Charoenwanchaikul, S., Cheunwattana, A., and Panmekha, P. (2011). Information seeking behavior in conducting research projects of the 4th year undergraduate students in Rajamangala University of Technology Krungthep. *Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University*, 4(1), 1-14. [In Thai]
- Chootong, R. (2011). Information seeking of students at Suan Disit Rajabhat University. *Journal of Information*, 12(2), 69-78. [In Thai]
- Chulalongkorn University. (2013). *การค้นคว้าและการเขียนรายงาน [Researching and writing reports]* (12th ed.). Bangkok: Author. [In Thai]
- Clark, J. C., and Johnstone, J. (2018). Exploring the research mindset and information-seeking behaviors of undergraduate music students. *College & Research Libraries*, 79(4), 499-516.
- Dee, C., and Stanley, E. E. (2005). Information-seeking behavior of nursing students and clinical nurses: Implications for health sciences librarians. *Journal of the Medical Library Association*, 93(2), 213-222.

- Duncan, V., and Holtslander, L. (2012). Utilizing grounded theory to explore the information-seeking behavior of senior nursing students. *Journal of the Medical Library Association*, 100(1), 20-27.
- Eisenberg, M. B., and Berkowitz, R. B. (1990). *Information problem-solving: The Big Six Skills approach to library & information skills instruction*. Norwood, NJ: Ablex Publishing Corporation.
- Eisenberg, M. B., and Johnson, D. (1996). *Computer skills for information problem-solving: Learning and teaching technology in context*. Syracuse, NY: ERIC Clearinghouse on Information and Technology.
- Ellis, D. (1993). Modeling the information-seeking patterns of academic researchers: A grounded theory approach. *Library Quarterly*, 63(4), 469-486.
- Helge, K. W. (2016). *Impetuses for first, second, and third year law student information seeking behavior, and perception of common knowledge and citation* (Doctoral dissertation). University of North Texas, Texas.
- Hiangrat, P. (2019). Information behavior of undergraduate students at Rajabhat Mahasarakham Universities. *Chophayom Journal*, 30(2), 241-248. [In Thai]
- Jaitiang, T. (2016). Information seeking behaviors and utilization of Bunditpatanasilpa Institute's students. *Journal of Information*, 15(2), 58-71. [In Thai]
- Juychum, D., Sittichai, R., and Lertpongsombat, I. (2013). Information seeking for studying and information literacy standards related to information seeking of undergraduate students at Princess of Naradhiwas University. *Princess of Naradhiwas University Journal*, 5(1), 79-92. [In Thai]
- Kangwan, J. (2018). *The information seeking behavior of the students of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University* (Research report). Uttaradit Rajabhat University, Thailand. [In Thai]
- Kijpaisalratana, N. (2014). *Inquiring-selecting-reading-writing: Skills for learning in social sciences*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Kumchan, S. (2006). *The need for information and information-seeking behavior of bachelor's degree students at Eastern Asia University* (Master's thesis). Ramkhamhaeng University, Thailand. [In Thai]

- Lo, P., and Chu, W. (2015). Information for inspiration: Understanding information-seeking behavior and library usage of students at the Hong Kong Design Institute. *Australian Academic & Research Libraries*, 46(2), 101-120.
- Maitaouthong, T. (2020). ทักษะการรู้สารสนเทศในศตวรรษที่ 21 [Information literacy skills in the 21st century]. Bangkok: Green Life Printing House. [In Thai]
- Ministry of Tourism and Sports. (2020). *Tourism receipts from International tourist arrivals*. Retrieved from http://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=615 [In Thai]
- Office of the Education Council. (2016). รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ระดับอุดมศึกษา [Research report for the development of Chinese language teaching and learning management system in Thailand at the tertiary level]. Bangkok: Author. [In Thai]
- Oladokun, O. (2010). Information seeking behavior of the off-campus students at the University of Botswana: A case of two satellite centers. *Journal of Library Administration*, 50(7-8), 883-898.
- Pannen, P. (1990). *A study in information seeking and use behaviors of resident students and non-resident students in Indonesian tertiary education* (Doctoral dissertation). Syracuse University, New York.
- Parnthong, P. (2015). *Information needs and information seeking for Master's Degree Education of undergraduate students of public university in the three Southern border provinces* (Master's thesis). Prince of Songkla University Pattani Campus, Thailand. [In Thai]
- Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. (2020). *Bachelor of education program in Chinese language teaching*. Phranakhon Si Ayutthaya: Author. [In Thai]
- Ping, An. (1998). *Information-seeking behavior of Chinese students in the United States* (Master's thesis). San Jose State University, California.
- Puengtrakul, N. (2007). *Information seeking behavior for studying of adult learners: A case study of Bangkhae Non-Formal Education Center* (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Thailand. [In Thai]
- Thongsri, S. (2017). *Information-seeking educational behaviors based on the Big SixTM model and the information literacy of undergraduates at the Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University* (Master's thesis). Ramkhamhaeng University, Thailand. [In Thai]

- Wasinanon, N. (2016). The study of Thailand's systematic Chinese teaching management in higher education. *Chinese Studies Journal*, 9(2), 263-287. [In Thai]
- Waton, S. (2004). *Vocational student's behavior in seeking information: A case study of Pongsawadi Commercial school* (Master's thesis). Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand. [In Thai]
- Wilson, T. D., and Walsh, C. (1996). *Information behaviour: An interdisciplinary perspective*. London: British Library Research and Innovation Centre.

สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาคนศาสตร์ชาวกูย¹

สุภาสิณี วิเชียร² ลำปาง แม่หมาตย์³

Received 14/10/2019, Revised 21/01/2021, Accepted 12/04/2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาคนศาสตร์ชาวกูย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดย การวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) การดำเนินงานของหน่วยงานทั้ง 5 แห่งที่เป็นพื้นที่วิจัย และการ สัมภาษณ์ (Interviewing) ผู้บริหารหรือผู้ที่รับผิดชอบดูแลการดำเนินงานของหน่วยงาน และผู้ปฏิบัติงานที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาคนศาสตร์ชาวกูยของหน่วยงาน โดยกำหนดหน่วยงานละ 2 คน แบ่งเป็นผู้บริหารหรือผู้ที่รับผิดชอบ 1 คน และผู้ปฏิบัติงาน 1 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกข้อมูลการจัดระบบความรู้ภูมิปัญญาคนศาสตร์ชาวกูย วิเคราะห์ ข้อมูลด้วยการจัดกลุ่ม สรุปความ ตีความ และนำเสนอผลการวิจัย โดยการบรรยายเชิงคุณภาพ (Qualitative description)

ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาคนศาสตร์ชาวกูย ประกอบด้วยการรวบรวม การจัดเก็บ และการเข้าถึง ห้องสมุดจัดการทรัพยากรสารสนเทศด้านภูมิปัญญาคนศาสตร์ชาวกูย และ พิพิธภัณฑสถานวัตถุทางวัฒนธรรมของชาวกูย ซึ่งวิธีการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนแตกต่างกันไปตาม คุณสมบัติของทรัพยากร ทำให้ความรู้ภูมิปัญญาคนศาสตร์ชาวกูยที่บันทึกไว้ในสื่อรูปแบบต่างกันได้รับการ จัดการแตกต่างกัน เนื่องจากไม่มีระบบการจัดการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน จึงไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ บันทึกไว้ในสื่อรูปแบบต่างกันให้มีความสัมพันธ์กันได้

คำสำคัญ: การเลี้ยงช้าง; ภูมิปัญญาคนศาสตร์ชาวกูย; ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม; ช้างกับชาวกูย; มรดก ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาเค้าร่างเมทาตาสำหรับการจัดระบบความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ หลักสูตร ปร.ด.สารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² นักศึกษาปริญญาดุชนิพนธ์ิตสาขาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อีเมล onlyaon@gmail.com

³ รองศาสตราจารย์สาขาสารสนเทศและการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อีเมล lamman@kku.ac.th

Current situation and problems of intangible cultural heritage knowledge management, a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui ¹

Supasinee Wichien ² Lampang Manmart ³

Received 14/10/2019, Revised 21/01/2021, Accepted 12/04/2021

Abstract

This research aimed at studying current situation and problems of intangible cultural heritage knowledge management a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui. Qualitative research method was applied in this research in the form of document analysis. The data were collected by interviewing with executives or the persons in charge and staff who are involved in knowledge management of a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui in 5 organizations. For a total of 10 participants, two participants from each organization were selected divided into one executive or person in charge and one staff. The research instruments were a semi-structured interview and the data sheet of a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui management knowledge. The data were analyzed by grouping, summarizing and interpreting in the form of qualitative description.

The results revealed that a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge management consisted of collecting, storing and accessing the a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge management library and the museum of the management of cultural objects of the Kui people. The way each process was performed differed depending on the

characteristics of the resource because there was no standardized management system. Therefore, it was not possible to relate the knowledge recorded in different media formats to one another.

Keywords: Elephant and Kui people, Elephant fostering, A folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge, Intangible cultural heritage, Intangible cultural heritage knowledge

¹ This research article is one of the part of a doctoral dissertation title "Development of metadata scheme for organizing intangible cultural heritage knowledge, a case of folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui in Surin province" The degree of doctor of philosophy in information studies, Khon Kaen University.

² Ph.D. Student, Information Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.
E-mail: onlyaon@gmail.com

³ Associate Professor, Information and Communication Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, E-mail: lamman@kku.ac.th

บทนำ

ปัจจุบันความรู้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสามารถนำมาสร้างสรรค์บริการผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้มีศักยภาพในการแข่งขันกับตลาดโลกได้ จึงเกิดแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) เป็นแนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมด้านศิลปะและวัฒนธรรม โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ และสร้างมูลค่าเพิ่มจากความชำนาญ และความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์บนบริบททรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights) (UNCTAD, 2010; UNESCO, 2005; WIPO, 2013) แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ทำให้มุมมองของวัฒนธรรมต่างไปจากเดิม ที่เป็นเพียงเอกลักษณ์ประจำชาติ แต่แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มองว่าวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่เป็นต้นทุนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (Association of Southeast Asian Nations, 2009) ประเทศไทยมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ มีภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ จึงนับว่าประเทศไทยมีต้นทุนทางวัฒนธรรมสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ต้นทุนทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่ามรดกทางวัฒนธรรมแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ 1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural heritage) เป็นผลงานของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากฝีมือและสติปัญญาของมนุษย์ตั้งแต่อดีตของชนชาติใดชนชาติหนึ่งไปจนถึงมวลมนุษยชาติ และ 2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural heritage) หมายถึง การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ เครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่กิจกรรมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาให้คงไว้ จนฝังลึกกลายเป็นวิถีชีวิต มีแบบแผนถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของกลุ่มชน และอาจมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ซึ่งยูเนสโกได้จัดประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ไว้ 5 ประเภท ประกอบด้วย 1) การแสดงออกและแนวปฏิบัติ ด้วยวาจา รวมถึงภาษาซึ่งเปรียบเสมือนสื่อในการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 2) ศิลปะการแสดง 3) ประเพณีปฏิบัติของสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาลต่างๆ 4) ความรู้และการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและจักรวาล และ 5) งานฝีมือดั้งเดิม (Greece, 2002; Japan, 2007; Ministry of Education, Culture and Sports; People's Republic of China, 2011; Romania, 2007; UNESCO, 2003; WIPO, 2016)

ความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวกูย ครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวกูยที่มีความสามารถในการจับช้างป่า ผักหัดช้างป่าให้เป็นช้างบ้าน และเลี้ยงช้างเหมือนสมาชิกในครอบครัว ชาวกูยในประเทศไทยอาศัยอยู่บริเวณอิสานใต้ นับเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มชนชาวกูยความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลงานช้างจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจัดแสดงวิถีชีวิตชาวกูยกับช้างเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนพฤศจิกายน พบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,054,301 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 1,034,737 และนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 19,564 คน ซึ่งเป็นจำนวนนักท่องเที่ยวที่สูงกว่าเดือนอื่นๆ ในรอบปี (Ministry of Tourism and Sports, 2019) อีกทั้งเป็นความรู้ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเร่งด่วน เนื่องจากเป็นกลุ่มชนขนาดเล็กที่ค่อยๆ เลือนหายไปในการะแสของสังคมสมัยใหม่ กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้ประกาศขึ้นทะเบียนชนศาสตร์ชาวกูยให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2555 (Ministry of Culture, Thailand, 2019) อย่างไรก็ตามในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หลายประเภท รวมทั้งความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวกูยได้ประสบปัญหาการคุกคามจากต่างชาติมากขึ้น เนื่องจากมีคุณลักษณะที่เป็นการแสดงออกของทักษะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ สามารถลอกเลียน จดจำ แลกเปลี่ยนกันได้ เพื่อนำไปสร้างผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ และที่สำคัญยังไม่มีมีการจัดการอย่างเป็นระบบ จากปัญหาดังกล่าว จึงต้องศึกษาสภาพการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวกูย ปัจจุบันมีหน่วยงานด้านวัฒนธรรมและด้านการศึกษาบางแห่งได้จัดการความรู้ด้านนี้ไว้ แต่เป็นการจัดการเฉพาะภายในหน่วยงาน ยังไม่มีการจัดการที่เป็นระบบหรือมาตรฐานเดียวกันทุกแห่ง ทำให้ฐานความรู้หรือคอลเลกชัน (collection) ด้านภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวกูยที่มีอยู่นั้นมีความแตกต่างกันในด้านวิธีการ รูปแบบ ระบบโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูล และเครื่องมือหรือโปรแกรมที่ใช้ในการจัดการ ความแตกต่างนี้ทำให้ข้อมูลและความรู้ของแต่ละหน่วยงานไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้ ดังนั้นเบื้องต้นจึงควรพัฒนาเมทาดาตา (Metadata) เพื่อใช้เป็นมาตรฐานการลงรายการและจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวกูยให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน ปัจจุบันยังไม่มีการพัฒนาเมทาดาตาสำหรับการจัดเก็บความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หน่วยงานเหล่านั้นจึงนำเมทาดาตาที่ได้พัฒนามาก่อนมาประยุกต์ใช้ เช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ได้นำดับลินคอร์เมทาดาตา (Dublin Core Metadata) มาประยุกต์ใช้ในการจัดเก็บความรู้ด้านมานุษยวิทยา

ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของประเทศไทย (Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization), 2017) อย่างไรก็ตามเมทาดาทาที่มีประสิทธิภาพต้องมีความเหมาะสมกับลักษณะเนื้อหา ลักษณะทางกายภาพของสื่อบันทึกความรู้ และกลุ่มผู้ใช้ที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน (Chen and other, 2003) เมทาดาทาที่มีอยู่ในปัจจุบัน จึงอาจไม่เหมาะสมกับความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อให้การจัดเก็บความรู้ด้านนี้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงควรพัฒนาเมทาดาทาสำหรับความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยเฉพาะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge management) (Marquardt, M. J., 2002) และการจัดการสารสนเทศ (Information management) (Joudrey, 2018) ในการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการกำหนดความต้องการเมทาดาทา (Metadata requirement) ซึ่งการพัฒนาเมทาดาทาที่ใช้จัดเก็บความรู้ในรูปแบบที่มีมาตรฐานเดียวกัน จะทำให้ความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยที่บันทึกไว้ในสื่อหลากหลายรูปแบบ และได้รับการจัดเก็บอยู่ในหน่วยงานแต่ละแห่งสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นหนึ่งเดียว จึงทำให้มองเห็นขอบเขตของความรู้ได้ชัดเจนและรวบรวมความรู้ได้สมบูรณ์ ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านวิชาการและด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนเป็นการวางโครงสร้างพื้นฐานของระบบฐานข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศไทย และยังสามารถเป็นระบบฐานข้อมูลสำหรับการคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในระดับประเทศและระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กรณีความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย โดยศึกษาครอบคลุมตั้งแต่ด้านการรวบรวม การจัดเก็บ การเข้าถึง ปัญหาและความต้องการ

วิธีการวิจัย

การศึกษาศาสนาการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาเฉพาะความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ โดยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยจากหน่วยงานที่มีการรวบรวมและจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ (1) สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (2) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ (3) ศูนย์ศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ (4) พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายกูย จังหวัดสุรินทร์ และ (5) ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ได้แก่ ผู้บริหารหรือผู้ที่รับผิดชอบดูแลการดำเนินงาน

ของหน่วยงานทั้ง 5 แห่ง แห่งละ 1 คน และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ของหน่วยงานดังกล่าว แห่งละ 1 คน รวมเป็นหน่วยงานละ 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 10 คน วิธีการรวบรวมข้อมูลที่ใช้มี 2 วิธี ได้แก่ (1) การวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) กระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานทั้ง 5 แห่ง (2) การสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนก จัดกลุ่มตามประเด็นที่รวบรวม สรุปความ ตีความ และนำเสนอผลการวิจัย โดยการบรรยายเชิงคุณภาพ (Qualitative description)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธของหน่วยงานจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ (1) สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (2) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ (3) ศูนย์ศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ (4) พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายญวน จังหวัดสุรินทร์ (5) ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์ สรุปผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย (1) การจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ (2) ปัญหาและความต้องการเมทาดาทาสำหรับการจัดระบบความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ ผลการวิจัยมีดังนี้

1. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ

ผลการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธของหน่วยงานทั้ง 5 แห่ง ประกอบด้วย (1) การรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ (2) การจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ และ (3) การเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ พบว่าการได้รับบริจาคเป็นวิธีการได้รับทรัพยากรความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธมากที่สุด ทั้งที่เป็นทรัพยากรสารสนเทศ และวัตถุทางวัฒนธรรม โดยส่วนใหญ่วัตถุทางวัฒนธรรมของชาวยุทธ ได้รับบริจาคจากหมอช้าง หรือบุตรหลานในตระกูลเลี้ยงช้างสำหรับทรัพยากรสารสนเทศทางด้านศาสตร์ชาวยุทธ ได้รับบริจาคเพื่อเผยแพร่ความรู้จากหน่วยงานราชการต่างๆ ของจังหวัด เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และนักวิจัยที่ได้ผลิตผลงานทางวิชาการด้านภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ วิธีการรวบรวมที่พบรองลงมาคือ การผลิตขึ้นเอง ซึ่งเป็นการผลิตวัสดุทำเทียมขึ้นมาทดแทนวัตถุของจริง รวมถึงการผลิตเอกสารให้ความรู้ประกอบนิทรรศการ เช่น คู่มือนำชม แผ่นพับ ป้ายอธิบายความรู้ และป้ายแสดงความรู้ นอกจากนี้ยังพบวิธีการรับมอบตามระเบียบของหน่วยงาน ได้แก่ วิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นระเบียบการส่งมอบทรัพยากรสารสนเทศของหน่วยงาน

1.2 การจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ

1.2.1 การจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาชนศาสตร์ชาวยุทธ มี 3 ลักษณะดังนี้

(1) การจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศตามระบบสากล ซึ่งห้องสมุดใช้ระบบทศนิยมของดิวอี้ (Dewey Decimal Classification System) ในการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย โดยทรัพยากรสารสนเทศด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จะจัดเก็บข้อมูลทางบรรณานุกรมไว้ในสมุดทะเบียน และในฐานข้อมูลของระบบห้องสมุดอัตโนมัติ โดยใช้หลักเกณฑ์การลงรายการที่เป็นหลักเกณฑ์สากลทางด้านวิชาชีพ และข้อมูลของทรัพยากรสารสนเทศที่จัดเก็บเป็นข้อมูลทางบรรณานุกรม ได้แก่ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีพิมพ์ กำหนดออก ขนาด และหัวเรื่อง

(2) การจัดเก็บทรัพยากรทางวัฒนธรรมของหน่วยงานประเภทพิพิธภัณฑ์จัดระบบศิลปวัตถุ และวัตถุทางวัฒนธรรมด้านคหศาสตร์ชาวกูย ด้วยการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ ข้อมูลและรายละเอียดของศิลปวัตถุ และวัตถุทางวัฒนธรรมแต่ละรายการ แล้วนำมาจัดกลุ่มและจัดแสดงในรูปแบบนิทรรศการ โดยทรัพยากรประเภทวัตถุทางวัฒนธรรม จะจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะหรือสภาพของวัตถุ และข้อมูลการได้มาไว้ในสมุดทะเบียน ทะเบียนเดินทุ่ง บัตรดัชนี วัตถุ และฐานข้อมูล โดยข้อมูลที่จัดเก็บได้แก่ เลขประจำวัตถุ ชื่อวัตถุ ลักษณะของวัตถุ แบบศิลปะ/สมัย อายุ ชนิดของวัตถุ ขนาด สภาพ ประวัติที่มา ผู้บริจาค สถานที่เก็บดังภาพตัวอย่างภาพที่ 1

ภาพที่ 1 นิทรรศการถาวรแสดงกลุ่มเครื่องมือการจับช้างของชาวกูยในนิทรรศการสุรินทร์ดินแดนช้าง (Surin National Museum, 2019)

(3) การจัดเก็บตามความเหมาะสม พบในพิพิธภัณฑ์ที่ไม่มีบุคลากรทางด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ จึงใช้ดุลยพินิจในการจัดวางวัตถุให้มีความสมดุลและเหมาะสมกับพื้นที่ดังภาพตัวอย่างภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การจัดแสดงวัตถุทางวัฒนธรรมตามความเหมาะสมกับพื้นที่
(Elephant Study Center, 2019)

1.3 การเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย

หน่วยงานประเภทห้องสมุดมีผู้ใช้หลักคือ อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษา เครื่องมือสืบค้นคือ ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (Liberty) สามารถสืบค้นได้จากชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง คำสำคัญ หัวเรื่อง และมีนักสารสนเทศช่วยการค้นคว้าในคอลเลกชันหนังสือท้องถิ่น ส่วนหน่วยงานประเภทพิพิธภัณฑ์ มีผู้ใช้หลักคือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น มีการผลิตสื่อความรู้เพื่อช่วยการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยได้ด้วยตัวเอง ได้แก่ (1) บ้ายอธิบายข้อมูลของวัตถุแต่ละรายการ เช่น ชื่อ วัสดุที่ผลิต วิธีการใช้ ประโยชน์ (2) บ้ายไวนิลแสดงความรู้ เป็นการบรรยายความรู้แต่ละเรื่อง (3) แผ่นพับ เป็นเอกสารนำเสนอความรู้เฉพาะเรื่อง (4) คู่มือนำชม เป็นเอกสารนำชมนิทรรศการความรู้ที่จัดแสดงพร้อมกับการอธิบายข้อมูลและความรู้ของแต่ละนิทรรศการพอสังเขป และ (5) สื่อมัลติมีเดีย วิดีทัศน์ สื่อเสียงระบบดิจิทัลนำเสนอข้อมูลและความรู้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตบนเว็บไซต์ของพิพิธภัณฑ์ และเว็บไซต์ยูทูบ (youtube) และมีเจ้าหน้าที่บรรยายความรู้ประกอบการนำชมนิทรรศการ

2. ปัญหาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย

ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยได้เสนอปัญหาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยไว้ ดังนี้

2.1 ปัญหาด้านการรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย กล่าวคือ ทรัพยากรความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยมีจำนวนน้อย เนื่องจากเป็นความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มชนเฉพาะกลุ่ม ผู้ที่สนใจศึกษาและรวบรวมข้อมูลจึงเป็นนักวิชาการในท้องถิ่นซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก และสิ่งพิมพ์เหล่านี้จัดพิมพ์ในจำนวนจำกัด ไม่มีจำหน่ายทั่วไป และเผยแพร่ในกลุ่มนักวิชาการวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยกัน อีกทั้งชาวกูยไม่มีพยัญชนะ จึงไม่มีผลงานการบันทึกความเชื่อ ความรู้ ประสบการณ์ เหตุการณ์ที่สำคัญต่างๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้การศึกษารวบรวมข้อมูลด้านศาสตร์ต้องใช้เวลาานาน ซึ่งมีปัจจัยหลายประการ เช่น ไม่สามารถเข้าถึงความรู้ดั้งเดิมได้ เนื่องจากไม่มีหมอซำงที่มีประสบการณ์การจับช้างเหลืออยู่ ความเคร่งของแบบแผนการถ่ายทอดให้คนภายนอก วิถีชีวิตของชาวกูยเปลี่ยนไปจากเดิม การไม่รู้ภาษากูย สิ่งเหล่านี้ทำให้การศึกษา รวบรวมข้อมูลและความรู้ใช้เวลาานาน จึงส่งผลให้มีตำราวิชาการด้านศาสตร์ชาวกูยจำนวนน้อย

2.2 ปัญหาด้านการจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จำแนกได้เป็นสองประเด็นดังนี้

(1) ทรัพยากรสารสนเทศด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยไม่ได้รับการจัดเก็บไว้ในที่เดียวกัน กล่าวคือ ระบบการจัดหมวดหมู่ของทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้อยู่ทำให้ทรัพยากรสารสนเทศด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยกระจัดกระจายไปหลายหมวดหมู่ ลักษณะดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความรู้ โดยเฉพาะอาจารย์ นักวิชาการ ซึ่งใช้ทรัพยากรสารสนเทศด้านนี้เป็นประจำ ซึ่งมีพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศจากความคุ้นเคย โดยไม่สืบค้นจากเครื่องมือการสืบค้น จึงอาจไม่ได้รับความรู้ในเรื่องที่สัมพันธ์กันซึ่งจัดไว้ในหมวดหมู่อื่น

(2) ทรัพยากรสารสนเทศและวัตถุทางวัฒนธรรมไม่มีความเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ทรัพยากรสารสนเทศและวัตถุทางวัฒนธรรมจัดเก็บต่างที่กัน ข้อมูลการลงรายการมีความแตกต่างกัน ข้อมูลการลงรายการไม่มีการเชื่อมโยงกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยเฉพาะความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยที่ส่วนใหญ่แสดงออกมาในรูปวัตถุทางวัฒนธรรม แต่ไม่มีความเชื่อมโยงกับความรู้ในตำราวิชาการ รายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ จึงทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ไม่ครบถ้วน และไม่ได้หลักฐานเชิงประจักษ์

2.3 ปัญหาด้านการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยเข้าถึงได้ยาก เนื่องจากความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยที่บันทึกไว้ในสื่อรูปแบบต่างๆ มีจำนวนน้อย และไม่มีแหล่งรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ที่สมบูรณ์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก และที่สำคัญคือความรู้ด้านนี้ส่วนใหญ่อยู่ในตัวบุคคลที่มีความรู้ ความทรงจำและประสบการณ์ ซึ่งยังมีความรู้บางแง่มุมที่ยังไม่มีการศึกษา รวบรวมมาเผยแพร่ แต่การรวบรวมความรู้จากหมอซำง ต้องมีความรู้ภาษากูย เข้าใจวิถีชีวิตและจารีตของกลุ่มชน และปฏิบัติตัวให้กลมกลืนเพื่อให้ได้รับการยอมรับจนกระทั่งถ่ายทอดความรู้ให้

3. ความต้องการการจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย

ผลการศึกษาความต้องการจากผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยของหน่วยงานที่มีการรวบรวมความรู้ดังกล่าว พบว่ามีความต้องการเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ดังนี้

3.1 พัฒนาให้เป็นดิจิทัลคอลเลกชันด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ความรู้ด้านศาสตร์เป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีชื่อเสียง สร้างความภาคภูมิใจให้คนจังหวัดสุรินทร์ จึงควรมีแหล่งความรู้ที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบในรูปแบบดิจิทัลคอลเลกชัน และการพัฒนาดิจิทัลคอลเลกชันเพื่อการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีความเปราะบาง ง่ายต่อการเสื่อมสภาพ ต้องการการดูแลให้คงสภาพ และส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ในรูปแบบเนื้อหาฉบับเต็มได้สะดวก

3.2 มีกฎเกณฑ์และมาตรฐานการจัดเก็บความรู้ที่มีลักษณะจับต้องไม่ได้โดยเฉพาะ หากต้องรวบรวมทรัพยากรความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยที่มีหลากหลายรูปแบบมาไว้ในคอลเลกชันเดียวกัน จำเป็นต้องมีมาตรฐานในการจัดเก็บที่มีความเหมาะสมกับทรัพยากรทุกประเภท ซึ่งจะทำให้สามารถจัดการคอลเลกชันได้เป็นระบบ

3.3 มีหมวดหมู่ของความรู้ด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยโดยเฉพาะ โดยมีลักษณะเป็นหมวดหมู่ที่มีความเหมาะสมสำหรับคุณลักษณะของความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย และที่สำคัญควรมีระบบของความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรแต่ละประเภท เพื่อให้ทรัพยากรแต่ละประเภทที่มีเนื้อหาเดียวกันหรือสัมพันธ์กัน สามารถเชื่อมโยงกันได้ จะช่วยให้ผู้ใช้ได้รับความรู้ในเรื่องเดียวกันจากทรัพยากรทุกประเภทครบถ้วน

3.4 ต้องการจัดเก็บข้อมูลของบุคคลที่มีความรู้ ความทรงจำประสบการณ์ด้านภูมิปัญญา ศาสตร์ชาวกูย และจัดเก็บความรู้หรือเรื่องราวที่ถ่ายทอดด้วยวาจา โดยข้อมูลที่จำเป็นต่อการลงรายการประกอบด้วย (1) ชื่อบุคคลที่มีความรู้ ความทรงจำ ประสบการณ์ด้านศาสตร์ชาวกูย (2) บทบาททางสังคมของผู้ที่มีความรู้ ความทรงจำประสบการณ์ด้านศาสตร์ชาวกูย (3) แบบแผนหรือวิธีการถ่ายทอด (4) ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป (5) ความเชี่ยวชาญ (6) ประเภทของความรู้ (7) ที่อยู่หรือสถานที่ติดต่อ (8) สายตระกูลดั้งเดิม (9) แหล่งที่มา (10) ชุมชนเจ้าของความรู้

อภิปรายผล

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย พบว่ามีทรัพยากรบันทึกความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยได้รับการรวบรวมไว้ในห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์ หน่วยงานดังกล่าวมีการจัดการทรัพยากรแตกต่างกันไปตามบทบาทหน้าที่ กล่าวคือ หน่วยงานประเภทพิพิธภัณฑ์แห่งชาติและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นรวบรวมวัตถุทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ส่วนหน่วยงานประเภทห้องสมุดในพื้นที่อีสานใต้รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ซึ่งเป็นการดำเนินงานลักษณะเดียวกัน

กับต่างประเทศคือ พิพิธภัณฑ์เน้นการรวบรวมวัตถุทางวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและวัฒนธรรมเบิร์ค ตั้งอยู่ที่เมืองซีแอตเทิล มลรัฐวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา เน้นการรวบรวมวัตถุของชนพื้นเมืองอินเดียนแดงที่มาตั้งถิ่นฐานในบริเวณประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น อุปกรณ์การขี่ม้า อาวุธของกลุ่มชนอินเดียนแดงเผ่าแบล็กฟุต (Blackfeet) อุปกรณ์สืบทอดของกลุ่มชนอินเดียนแดงเผ่าซิว (Sioux) (The Burke Museum, 2019) ในขณะที่ห้องสมุดประชาชนเมืองซีแอตเทิล ได้พัฒนารวบรวมทรัพยากรสารสนเทศด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมของเมืองซีแอตเทิล ไว้ในคอลเลกชันต่างๆ เช่น คอลเลกชันภาพถ่ายประวัติศาสตร์เมืองซีแอตเทิล (Seattle Historical Photograph Collection) คอลเลกชันงานศิลปะดนตรีและวัฒนธรรมในยุคนี 1912 ถึง 1938 ของซีแอตเทิล (Town Crier collection) (Seattle Public Library, 2019)

ผลการศึกษาลักษณะปัจจุบันของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย พบว่าพื้นที่ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์กูยตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย โดยห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาได้พัฒนาคอลเลกชันทรัพยากรสารสนเทศด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอีสานใต้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้จัดแสดงนิทรรศการถาวรด้านวิถีชีวิตชาวกูยกับช้าง ซึ่งในกระบวนการจัดการพบว่าหน่วยงานดังกล่าวนำหลักเกณฑ์และวิธีการจัดระบบที่มีอยู่เดิมมาใช้จัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จะเห็นได้ว่าห้องสมุดใช้ระบบทศนิยมสากลดิวอี้จัดระบบทรัพยากรสารสนเทศด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยเช่นเดียวกับหนังสือทั่วไป เช่นเดียวกับห้องสมุดยูเนสโก และห้องสมุดขององค์กรทรัพย์สินทางปัญญาโลกกำหนดรหัสสำหรับทรัพยากรสารสนเทศแต่ละรายการขึ้นเอง เช่น CLT.98/WS/8 หรือ OMPI 25 และใช้หลักเกณฑ์การลงรายการทรัพยากรสารสนเทศตามมาตรฐานสากล MARC21เช่นเดียวกับหนังสือประเภทอื่นๆ (UNESCO library, 2019; WIPO library, 2019) สำหรับพิพิธภัณฑ์ของไทยและต่างประเทศ จัดระบบวัตถุทางวัฒนธรรมในลักษณะเดียวกัน เป็นระบบการจัดกลุ่มทรัพยากรทางวัฒนธรรมทั่วไป คือการจัดกลุ่มตามกลุ่มชาติพันธุ์ ยุคสมัย ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม หน้าที่การใช้งาน หรือเหตุการณ์ทางวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและวัฒนธรรมเบิร์ค จัดกลุ่มวัตถุทางวัฒนธรรมตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ พิพิธภัณฑ์มรดกฮอว์กจัดกลุ่มวัตถุทางวัฒนธรรมตามประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมของฮอว์ก (The Burke Museum, 2019; Intangible Cultural Heritage Office, 2019) แสดงให้เห็นว่ายังไม่มีการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยเฉพาะ ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มีคุณลักษณะเฉพาะ ดังนั้นหลักเกณฑ์การจัดหมวดหมู่และมาตรฐานการลงรายการ ควรสอดคล้องกับคุณลักษณะเฉพาะของความรู้ด้านนี้ เมื่อนำแนวคิด FRBR (2008) มาวิเคราะห์องค์ประกอบของความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย สามารถวิเคราะห์คุณลักษณะเฉพาะของการแสดงความรู้ด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยได้หลายลักษณะ เช่น ตำนาน พงศาวดาร คติ คำนิยาม ตำรับยา สูตรอาหาร ซึ่งลักษณะเหล่านี้มีความเชื่อมโยงไปยังเนื้อหาความรู้ จึงสามารถพัฒนาเป็นองค์ประกอบของระบบการจัดหมวดหมู่ และองค์ประกอบของมาตรฐานการลงรายการได้ จะทำให้สามารถจัดหมวดหมู่ความรู้ได้เฉพาะเจาะจง และเข้าถึงเนื้อหาความรู้ได้ตรงความต้องการอย่างรวดเร็ว ในต่างประเทศพบว่าประเทศออสเตรเลียได้พัฒนาระบบการจัดหมวดหมู่ด้าน

วัฒนธรรมและนันทนาการของชาวออสเตรเลีย (The Australian Culture and Leisure Classifications - ACLC) โครงสร้างของระบบมีการแบ่งความรู้ออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) อุตสาหกรรม ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ กีฬาและนันทนาการ และวัฒนธรรมและการละเล่นต่าง ๆ 2) ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ บริการด้านมรดกวัฒนธรรม บริการด้านการศึกษาทางศิลปะ บริการสนับสนุนทางสารสนเทศ บริการด้านกีฬาและนันทนาการ และบริการที่เกี่ยวข้อง 3) อาชีพ ได้แก่ ผู้จัดการและผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาชีพ ผู้ปฏิบัติงานระดับสูง ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ ผู้ผลิตและขนส่ง (Australian Bureau of Statistics, 2014; Aiemkhajornchai, 2017) ระบบนี้เป็นมาตรฐานโดยเฉพาะสำหรับการจัดการสารสนเทศด้านวัฒนธรรมและนันทนาการ ใช้ในการรวบรวม จัดเก็บ และเผยแพร่ข้อมูล ทำให้การจัดการสารสนเทศด้านวัฒนธรรมและนันทนาการของออสเตรียมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ปัญหาขาดการดำเนินงานการจัดการความรู้มีปัญญาศาสตร์ชาวยุโรปอย่างต่อเนื่องไม่มีการปรับปรุงเนื้อหาหรือปรับเปลี่ยนวัตถุที่ซ้ำชุด ไม่มีบุคลากรด้านการจัดการพิพิธภัณฑสถานและรับผิดชอบ และไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในระยะยาว รวมทั้งห้องสมุดและพิพิธภัณฑสถานไม่มีความร่วมมือกันในการพัฒนาระบบเชื่อมโยงความรู้ที่มีความสัมพันธ์กัน สาเหตุเหล่านี้ทำให้ไม่มีแหล่งรวบรวมความรู้มีปัญญาศาสตร์ที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ประเทศอินเดียได้พัฒนาระบบข้อมูลทางการแพทย์แผนโบราณของอินเดียแบบรวมศูนย์ และสามารถใช้อ้างอิงในการคุ้มครองสมุนไพรในการรักษาโรคของชนพื้นเมืองอินเดียตั้งแต่เดิมจากการนำไปจดสิทธิบัตรของต่างชาติได้สำเร็จ (Vongthip, 2014) และเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาร่วมมือกันพัฒนาคอลเลกชันมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการรวบรวมและเข้าถึงความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศเพียงแห่งเดียวโดยสมบูรณ์ (Leisure and Cultural Services Department, The Government of the Hong Kong Special Administrative Region, 2019) ซึ่งการจัดการความรู้มีปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกภาพและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล มีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัย พัฒนานวัตกรรมบนพื้นฐานความรู้มีปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นช่องทางหนึ่งในการอนุรักษ์ความรู้มีปัญญาท้องถิ่นไทยตามแนวทางสากลที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

จากการศึกษาและข้ออภิปรายผลเกี่ยวกับการจัดการความรู้มีปัญญาศาสตร์ชาวยุโรป ซึ่งเป็นความรู้ที่มีความโดดเด่นของอิสานใต้ แต่ปัญหาที่พบคือ ระบบการจัดหมวดหมู่สากลที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาที่มีความเฉพาะ และคุณลักษณะพิเศษของความรู้มีปัญญาศาสตร์ชาวยุโรปได้ รวมทั้งมาตรฐานการลงรายการที่ใช้ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถลงรายการข้อมูลที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของความรู้ซึ่งอาจเป็นจุดเข้าถึงความรู้ หรือเป็นข้อมูลที่บ่งชี้ถึงลักษณะพิเศษของความรู้ด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวยุโรป

ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีมีการพัฒนาระบบการจัดหมวดหมู่และมาตรฐานการลงรายการความรู้ด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย หรือความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือศูนย์ข้อมูลในท้องถิ่นไม่สามารถจัดการความรู้ได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนมากและมีคุณค่า อยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย ไม่สามารถควบคุมดูแล จัดการด้านการเข้าถึง การใช้ประโยชน์ การควบคุม และการสงวนรักษาได้

ดังนั้นการแก้ไขปัญหานี้ ควรเริ่มต้นการกำหนดนโยบายระดับประเทศ หากรัฐบาลได้เล็งเห็นคุณค่าของความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายด้านการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อให้ความรู้ด้านนี้ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ โดยการส่งเสริมการพัฒนาแบบแผนการจัดหมวดหมู่ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ การพัฒนาเมทาดาดาเพื่อใช้เป็นโครงสร้างการจัดเก็บความรู้ การพัฒนารูปแบบการจัดการดิจิทัลคอลเลคชั่น จะทำให้ความรู้ด้านนี้ที่บันทึกอยู่ในสื่อรูปแบบต่างๆ และกระจายอยู่ตามหน่วยงานต่างๆ จะได้รับการจัดระบบและจัดเก็บในมาตรฐานเดียวกัน สามารถเชื่อมโยงเพื่อแลกเปลี่ยนและใช้ข้อมูลร่วมกันได้ นอกจากนี้ยังทำให้ทราบขอบเขตความรู้ หรือแหล่งความรู้ด้านนี้ที่มีอยู่ในประเทศอย่างชัดเจน เป็นระบบการจัดการร่วมกันระดับประเทศ ส่งผลต่อการเข้าถึงความรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ด้านวิชาการหรือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถนำไปสู่การกำหนดมาตรการการควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ความรู้ด้านนี้ให้เหมาะสม ทั้งมาตรการทางกฎหมายและระบบทรัพย์สินทางปัญญาทั้งในระดับประเทศและระดับสากล เพื่อสงวนรักษาความรู้ด้านภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษให้คงอยู่

เอกสารอ้างอิง

- Aiemkhajornchai, P. (2017). *Developing knowledge organization system framework for Thai cultural knowledge domain* (Doctoral dissertation). KhonKaen University, Thailand. [In Thai]
- Association of Southeast Asia Nations. (2009). *Roadmap for an ASEAN community 2009 – 2015*. Jakarta: ASEAN Secretariat. Retrieved from https://www.asean.org/storage/images/ASEAN_RTK_2014/2_Roadmap_for_ASEAN_Community_20092015.pdf
- Australian Bureau of Statistics. (2014). *Australian Culture and Leisure Classifications, 2014* (3rd ed.). Retrieved from <https://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/mf/4902.0>
- Chen, Y.N., Chen, S.J., Sum, H.C., & Lin, S.C. (2003). *Functional requirements of metadata system: from user needs perspective*: from user needs perspective, in International Conference on Dublin Core and Metadata Applications (pp. 91-98). Retrieved from <https://dcpapers.dublincore.org/pubs/article/view/737>

- Greece. (2002). *Law 3028/2002 on the Protection of antiquities and cultural heritage in general*. Retrieved from <https://www.ecolex.org/details/legislation/law-no-30282002-on-the-protection-of-antiquities-and-cultural-heritage-in-general-lex-faoc105346/>
- Intangible Cultural Heritage Office. (2019). *Hong Kong intangible cultural heritage database*. Retrieved from https://mmis.hkpl.gov.hk/ich?from_menu=Y&dummy
- Japan. (2007). *Law for the protection of cultural property*. Retrieved from https://en.unesco.org/sites/default/files/japan_law_protectionproperty_entno.pdf
- Joudrey, D.N., Taylor, A.G. and Wisser, K.M. (2018). *The Organization of Information*. (4th ed.). Santa Barbara, California: Libraries Unlimited.
- Leisure and Cultural Services Department, The Government of the Hong Kong Special Administrative Region. (2019). *Mission, vision and values*. Retrieved from <https://www.lcsd.gov.hk/en/aboutlcsd/mission.html>
- Lower Southeastern Culture Center, Buriram. (2019). *คู่มือนำชมศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์ [Guide for Lower Southeastern Culture Center]*. Buriram: Buriram Rajabhat University. [In Thai]
- Marquardt, M. J. (2002). *Building the learning organization: Mastering the 5 elements for corporate learning*. (2nd ed.). Palo Alto, C.A.: Davies-Black.
- Ministry of Culture, Department of Cultural Promotion, Thailand. (2019). *คชศาสตร์ชาวกูย. [Folk Gajasatra inherited wisdom of the Kui in Surin province]*. Retrieved from <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/knowledge-about-nature-universe/269-nature-universe/430--m-s> [In Thai]
- Ministry of Tourism and Sports, Thailand. (2019). *Domestic tourism statistics (Northeastern)*. Retrieved from <https://www.mots.go.th/News-link.php?nid=13039> [In Thai]
- People's Republic of China. (2011). Order of the president of People's Republic of China No 42: *Law of the People's Republic of China on intangible cultural heritage*. Retrieved from http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=336577
- Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (2017). *Guidelines for managing digital archives Project to study and develop, guidelines for managing digital archives*. Bangkok: SAC. [In Thai]
- Romanion Government. (2007). *ORDINANCE no.19 of January 31st 2007 on the immaterial cultural heritage protection*. Retrieved from https://ru.unesco.org/sites/default/files/rom_ord_19_engtof.pdf

- Surin National Museum. (2019). พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ. [Surin National Museum]. Retrieved from <http://www.finearts.go.th/surinmuseum/> [In Thai]
- The Burke Museum. (2019). *Collections databases*. Retrieved from <https://www.burkemuseum.org/collections-and-research/collections-databases>
- The Seattle Public Library. (2019). *Seattle culture & local history*. Retrieved from <https://www.spl.org/online-resources/seattle-culture-and-local-history>
- UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. Retrieved from <https://ich.unesco.org/doc/src/15164-EN.pdf>
- UNESCO library. (2019). *UNESDOC UNESCO digital library*. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/library>
- United Nations. (2010). *Creative economy report 2010*. Retrieved from http://unctad.org/en/Docs/ditctab20103_en.pdf
- United Nations. (2005). *The 2005 convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions*. Retrieved from <https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/passeport-convention2005-web2.pdf>
- Vongthip, V. (2014). The guiding principle to the protection of traditional knowledge in Thailand: a comparative study between Thailand and India. *Suthiparithat Journal*, 28(87), 323-344. [In Thai]
- WIPO library. (2019). *WIPO library*. Retrieved from <https://www.wipo.int/library/en/>
- WIPO. (2016). *Intellectual property and traditional knowledge (WIPO Publication No. 920(E))*. Retrieved from http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/tk/920/wipo_pub_920.pdf
- WIPO. (2013). *WIPO draft guidelines on assessing the economic, social and cultural impact of copyright on the creative economy*. Retrieved from <http://www.wipo.int/export/sites/www/copyright/en/performance/pdf/escia.pdf>

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล

สายสุดา ปันตระกูล¹ บรรพต พิจิตรกำเนิด² บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร³ จิตชิน จิตติสุขพงษ์⁴

Received 20/11/2020, Revised 21/03/2021, Accepted 15/05/2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล กลุ่มตัวอย่างคือสถานประกอบการ จำนวน 50 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดของหน่วยงานรัฐบาล จำนวน 24 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 48.00 ห้องสมุดเอกชน จำนวน 17 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.00 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ จำนวน 9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.00 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ANOVA ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X}=4.50$) รองลงมาคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}=4.45$) ด้านการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ($\bar{X}=4.36$) ตามลำดับ การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการ พบว่าระดับความต้องการด้านคุณธรรมจริยธรรมของสถานประกอบการภาครัฐ เอกชนและอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: คุณลักษณะที่พึงประสงค์; บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์; สถานประกอบการ

1,2,3,4 หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
e-mail: saisuda_pan@dusit.ac.th

Desirable characteristics of the library and information sciences graduates as perceived of business enterprises in Digital Era

Saisuda Pantrakool¹ Boonyalak Tumnanchit² and Bunpod Pijitkamnerd³ Jitchin Jittisukaphong⁴

Received 20/11/2020, Revised 21/03/2021, Accepted 15/05/2021

Abstract

The objectives of this research were to study and compare the desirable characteristics of the library and information sciences graduates from bachelor of the library and information sciences as perceived by business enterprises in Digital Era. The samples for this research were 50 business enterprises, 24 of government agencies, 17 of Private library, and 9 of other institutions. The instruments for this research was questionnaire. The statistics for data analysis were the percentage, mean, standard deviation, and analysis of variance (ANOVA).

The research finds that the total level of desirable characteristics of the library and information sciences graduates as perceived by the business enterprises was high ($\bar{X}=4.35$). There were three highest average sides as follows: personal relationship and responsibility skills ($\bar{X}=4.50$), morality ($\bar{X}=4.45$), and communication and information technology respectively ($\bar{X}=4.36$). The results of comparative study between government and private sector on the desirable characteristics of graduates in morality was statistically significant difference at 0.05 levels.

Keywords: Desirable characteristics, the library and information sciences, business enterprises

^{1,2,3,4} The library and information science curriculum Faculty of Humanities and Social Sciences,
Suan Dusit University
e-mail: saisuda_pan@dusit.ac.th

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันตลาดแรงงานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้บัณฑิตที่จบการศึกษาใหม่เข้าสู่ตลาดแรงงานมีการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น กลยุทธ์หนึ่งที่จะช่วยลดต้นทุนการแข่งขันลงได้คือการพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพสูง มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของสถาบันการศึกษาของประเทศ (khankaew, 2014) ในการสร้างและเตรียมความพร้อมให้กับบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีบุคลิกภาพที่ดีและมีความพร้อมในการก้าวสู่ตลาดแรงงานตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2560-2579 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นให้คนมีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (Office of the Prime Minister, 2016) เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีจุดมุ่งหมาย มีหลักคิดสร้างสรรค์และมีจิตสาธารณะ ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตอาจมีความแตกต่างกันตามลักษณะอาชีพ เช่น ทักษะการบริหารจัดการ การเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน การก้าวหน้าวิทยาการใหม่ ๆ และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้กับการปฏิบัติงานจริง (Office of the Higher Education Commission, 2018)

การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่มีข้อมูลสารสนเทศมหาศาล จำเป็นต้องมีการสร้างแนวความคิดที่ถูกต้องในเรื่องการใช้ข้อมูล การรับรู้ การเผยแพร่ ความถูกต้องและจริยธรรมรวมถึงความรู้เรื่องลิขสิทธิ์เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานที่สถานประกอบการส่วนใหญ่ต้องการบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและเป็นคนดี เก่งและพิเศษที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา (Deita & Phaukchantuck, 2013) วิชาชีพบรรณารักษะมีหน้าที่สำคัญในการจัดการข้อมูลสารสนเทศ คัดเลือก จัดหา จัดระบบและให้บริการ ทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณภาพและถูกต้องให้แก่ผู้ใช้บริการ มีความรู้เท่าทันสื่อใหม่ และสามารถประเมินผลและจัดการกับสารสนเทศที่มาจากทุก ๆ ช่องทางของการสื่อสารได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง

การจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการห้องสมุดและสารสนเทศ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานในอนาคต ภายใต้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ข้อ 4.2 คุณภาพของบัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิและสาขาวิชาต่างๆ ต้องเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด และต้องครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Bureau of Standards and Evaluation, 2010) ขณะเดียวกันการบริหารจัดการภายในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียนให้ได้ฝึกปฏิบัติ เรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านการฝึกงานและการศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายในและภายนอก

มหาวิทยาลัย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปฏิบัติงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การสร้างความเชื่อมั่นและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ (Lertgrai & Nilakan, 2016)

การฝึกงานเป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงาน ซึ่งในปีการศึกษา 2560-2563 หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ จึงได้มีการร่วมมือกับสำนักหอสมุดแห่งชาติ และสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ให้นักศึกษาชั้นปี 2 และ ปี 3 เข้าฝึกปฏิบัติงานในห้องสมุดเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการภายนอก ดังนั้นทางหลักสูตรจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคปัจจุบันเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในยุคดิจิทัลรวมทั้งสามารถนำข้อมูลไปเผยแพร่แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิต เช่น ครู อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งผู้ประกอบการและตัวนักศึกษาเพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาและการสอน การดูแลนักศึกษา รวมถึงการพัฒนาตนเองของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการภาครัฐและเอกชน

กรอบแนวคิด

ตัวแปรต้น

ข้อมูลของ
สถานประกอบการ

ตัวแปรตาม

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม
2. ด้านความรู้
3. ด้านปัญญา
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความ
รับผิดชอบ
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้
เทคโนโลยี

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ Office of the Higher Education Commission (2018) กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของคุณลักษณะของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติประกอบด้วยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านคุณธรรมจริยธรรม (Ethics and Moral) หมายถึง การพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมด้วยความรับผิดชอบทั้งในส่วนตนและส่วนรวม ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตใน ความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตามศีลธรรมทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม

1.2 ด้านความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ การนึกคิดและการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงในหลักการ ทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ และสามารถ เรียนรู้ด้วยตนเองได้

1.3 ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ และใช้ความรู้ความเข้าใจ ในแนวคิด หลักการ ทฤษฎีและกระบวนการต่าง ๆ ในการคิดวิเคราะห์และ แก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน

1.4 ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal skills and responsibility) หมายถึง ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม ความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.5 ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical analysis skills, communication and information technology skills) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ความสามารถในการใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์และสถิติ ความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ 1.1 การแสดงออกถึงการมีวินัยในการเรียน ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน 1.2 การแสดงออกถึงการยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 1.3 การปฏิบัติตนตามกรอบระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัย และกติกาสังคม 1.4 มีจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

2. ด้านความรู้ ได้แก่ 2.1 แสดงออกถึงความสามารถในการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ และวิทยาการที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา 2.2 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่สำคัญในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง 2.3 สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์กับความรู้ในศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง

3. ด้านทักษะทางปัญญา ได้แก่ 3.1 สามารถใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ คิดเชิงเหตุผลและคิดเชิงบูรณาการในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.2 สามารถใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสถานการณ์ 3.3 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อสร้างนวัตกรรมและ/หรือประโยชน์ใด ๆ ต่อตนเองและสังคมได้

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ได้แก่ 4.1 สามารถทำงานเป็นทีมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขทำให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ 4.2 แสดงออกถึงความสามารถในการปรับตัว ร่วมกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในสังคมพหุวัฒนธรรม 4.3 แสดงออกถึงการมีภาวะความเป็นผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่นให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ 4.4 แสดงออกถึงการมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ 5.1 แสดงออกถึงความสามารถในการวิเคราะห์ตัวเลข แปรผลและนำเสนอข้อมูลได้อย่างเหมาะสมและใช้เป็นพื้นฐานการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน 5.2 แสดงออกถึงความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร 5.3 แสดงออกถึงความสามารถในการติดต่อสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม 5.4 แสดงออกถึงการมีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน การดำเนินชีวิตประจำวันได้

คุณลักษณะของบัณฑิตระดับปริญญาตรีเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความ มีภาวะผู้นำสามารถใช้ความรู้ทางวิชาการ วิชาชีพ แก้ปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ และเป็นบุคคลที่มีความ ใฝ่รู้ มีความทันสมัย มีคุณธรรมความ รับผิดชอบสูงต่อวิชาการวิชาชีพและสังคม

2. สถานประกอบการในยุคดิจิทัล

ห้องสมุดเป็นสถานประกอบการซึ่งมีการกำหนดขอบเขตที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน คือเป็นแหล่งรวบรวม ทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภท ทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์ ไม่ตีพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีการคัดเลือกและจัดหา เข้ามาอย่างทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการและความ สนใจของผู้ใช้ มีบรรณารักษ์เป็นผู้ดำเนินงานและ จัดบริการต่างๆ อย่างเป็นระบบ

2.1 ห้องสมุดรัฐบาล คือ หน่วยงานที่รวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ หรือสารสนเทศในรูปแบบ ใดๆ ก็ตามที่ภาคส่วนราชการเป็นผู้รับผิดชอบในการผลิต ควบคุมทั้งหน่วยงานราชการประเภท กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน องค์การอิสระและองค์กรของรัฐ ระหว่างประเทศ

2.2 ห้องสมุดเอกชนหรือองค์กรภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจการผลิต การจำหน่ายทรัพยากร สารสนเทศในเชิงพาณิชย์ เช่น สำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ ผู้จัดจำหน่าย ตัวแทนจำหน่ายและร้านจำหน่ายและ ห้องสมุดที่มีได้ประกอบธุรกิจทรัพยากรสารสนเทศ มีทั้งที่เป็นบุคคลและที่เป็นองค์กรหรือหน่วยงานภาคเอกชน ที่มีวัตถุประสงค์ในการผลิตเพื่อแจกจ่ายเป็นอภิชนนทานการแก้สังคม หรือการผลิตเพื่อจำหน่ายโดยไม่หวังผล

สถานประกอบการในยุคดิจิทัล การสร้างความเข้าใจในสถานการณ์ของโลกและสังคมที่มีความ แตกต่างหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในยุคเทคโนโลยีเปลี่ยนโลกและภาวะปกติใหม่ ทุกองค์กร ต้องการบัณฑิตที่สามารถบูรณาการความรู้และทักษะสมัยใหม่ที่จำเป็น มีทักษะและประสบการณ์การเรียนรู้และ การฝึกปฏิบัติ พร้อมสำหรับการทำงานการแก้ปัญหาและในด้านการเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณตามหลักวิชาการ/วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

3. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คือ การฝึกปฏิบัติในห้องสมุด และองค์กรสารสนเทศ ประเด็นปัญหาและการแก้ไขปัญหาในสภาวะแวดล้อมจริงของห้องสมุดและองค์กร สารสนเทศทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

องค์ประกอบเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์ภาคสนาม ของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) ร่วมกิจกรรมเสริมประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งจัดให้นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมที่ทาง หลักสูตรร่วมมือกับหน่วยงานภายในหรือภายนอกสถาบัน ไม่น้อยกว่า 45 ชั่วโมง เพื่อให้นักศึกษาได้รับ ประสบการณ์จากการทำงานโดยฝึกการนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน

2) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในสถานประกอบการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยในชั้นปีที่ 4 โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษานำความรู้ในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ไปประยุกต์ในหน่วยงานทั้งที่เป็นภาครัฐหรือเอกชน ภายใต้การดูแลของอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรวมทั้งตัวแทนจากหน่วยงานที่เข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนั้น ๆ โดยมีระยะเวลาการฝึกงานรวมทั้งสิ้น ตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 450 ชั่วโมง

การกำหนดสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้ดูแลนักศึกษา ร่วมพิจารณาคัดเลือกสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ยินดีรับนักศึกษาเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยพิจารณาจากลักษณะงานและความพร้อม ดังนี้

- 1) เป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาตามจุดมุ่งหมายของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
- 2) มีสถานที่ตั้งที่มีความปลอดภัย มีความสะดวกในการเดินทาง และมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี
- 3) มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
- 4) สามารถจัดพี่เลี้ยงดูแลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้นักศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนด
- 5) ยินดีและเต็มใจรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ

1. กลุ่มตัวอย่าง คือ สถานประกอบการที่เป็นห้องสมุดรัฐบาล เอกชนและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่รับนักศึกษาสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จำนวน 50 แห่ง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล จำนวน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด

ตอนที่ 2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์สถานประกอบการในด้านต่างๆ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่าของลิเคิร์ท 5 ระดับ

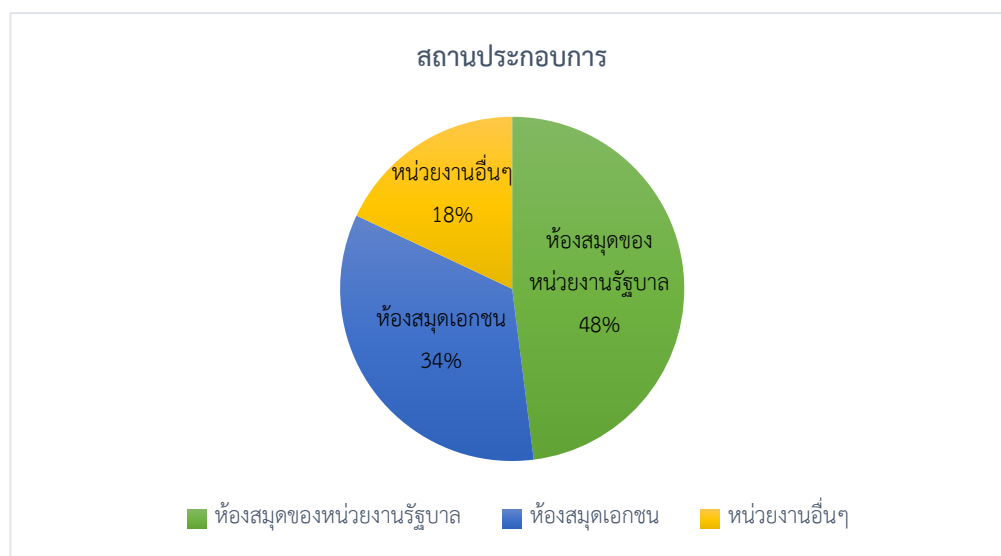
3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาข้อคำถาม และหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ระหว่าง 0.67-1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ Cronbach ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ซึ่งหมายถึง 0.84

4. การเก็บและรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบหาคุณภาพแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยตรงจากสถานประกอบการที่รับนักศึกษาสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม – 28 เมษายน 2563

5. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะใช้วิธีทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ (Sheffe's method)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการที่รับนักศึกษาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ภาพประกอบ 2 ประเภทของสถานประกอบการ

สถานประกอบการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหอสมุดของหน่วยงานรัฐบาล จำนวน 24 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 48.00 รองลงมาคือ หอสมุดเอกชน จำนวน 17 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.00 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สถานีโทรทัศน์กรมการปกครอง สำนักงานเขตราชเทวี จำนวน 9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.00 ตามลำดับ

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด รองลงมาคือด้าน

คุณธรรมจริยธรรม ด้านการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ด้านความรู้ และด้านปัญญาตามลำดับ

เมื่อพิจารณาคูณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นรายด้านมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การแสดงกริยามารยาทและวาจาสุภาพและการแสดงความเคารพต่อบุคคล ในสถานประกอบการ ตลอดจนการมีน้ำใจต่อผู้ร่วมงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.71$) รองลงมาคือ ความมีน้ำใจให้ความร่วมมือและประสานงานกับผู้อื่น ($\bar{X}=4.60$) ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ($\bar{X}=4.47$) และความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น ($\bar{X}=4.31$) ตามลำดับ

ด้านคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยและถูกต้องตามระเบียบมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$) รองลงมาคือ การปฏิบัติตามคำสั่ง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและความซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X}=4.58$) ความอดทนและขยันหมั่นเพียร ($\bar{X}=4.49$) และปฏิบัติงานสำเร็จเรียบร้อยในเวลาที่กำหนด ($\bar{X}=4.42$) อันดับสุดท้ายคือ การตรงต่อเวลาสม่ำเสมอในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}=4.22$) ตามลำดับ

ด้านการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สามารถใช้เครื่องมืออุปกรณ์อย่างถูกวิธี มีความระมัดระวัง มีความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$) รองลงมาคือ การรักษาความสะอาดสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน และเครื่องมืออุปกรณ์ ($\bar{X}=4.50$) มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}=4.44$) และมีความรู้เรื่องการใช้ภาษาในการพูด/ อ่าน/ เขียนและการคิดคำนวณ ($\bar{X}=4.15$)

ด้านความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สามารถทำงานถูกต้องตามขั้นตอนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.35$) รองลงมาคือมีความรู้เรื่องการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในสถานประกอบการ ($\bar{X}=4.25$) มีความรู้และทักษะในวิชาชีพและมีความสามารถในการพัฒนาเรียนรู้ด้วยตนเอง ($\bar{X}=4.22$)

ด้านปัญญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความเข้าใจในการเรียนรู้จากงานที่ได้รับมอบหมาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.31$) รองลงมาคือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการทำงาน ($\bar{X}=4.15$) มีความคิดริเริ่มในการปฏิบัติงานและการปรับปรุงการทำงาน ($\bar{X}=4.13$) และความสามารถวิเคราะห์งานและประยุกต์ความรู้มาใช้งานได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}=4.11$) ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ตามความต้องการของหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตาราง 1 การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	Between Groups	1.446	2	.723	3.325	.045*
	Within Groups	10.219	47	.217		
	Total	11.665	49			
ด้านความรู้	Between Groups	.949	2	.474	1.677	.198
	Within Groups	13.296	47	.283		
	Total	14.245	49			
ด้านปัญญา	Between Groups	.206	2	.103	.308	.737
	Within Groups	15.739	47	.335		
	Total	15.945	49			
ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	Between Groups	.792	2	.396	1.517	.230
	Within Groups	12.271	47	.261		
	Total	13.063	49			
ด้านการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี	Between Groups	.495	2	.247	1.026	.366
	Within Groups	11.342	47	.241		
	Total	11.837	49			
ภาพรวม	Between Groups	.689	2	.344	1.471	.240
	Within Groups	11.007	47	.234		
	Total	11.696	49			

p< 0.05

เมื่อจำแนกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการภาครัฐและเอกชนเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความต้องการด้านคุณธรรมจริยธรรมของสถานประกอบการภาครัฐ เอกชนและอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 ส่วนด้านความรู้ ด้านปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านคุณธรรมจริยธรรมของสถานประกอบการภาครัฐ เอกชนและอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงนำมาวิเคราะห์รายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ

ตาราง 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบริหารศาสตรและสารสนเทศศาสตร์ตามความต้องการสถานประกอบการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นรายคู่

สถานประกอบการ	$\bar{X}$	รัฐบาล	เอกชน	อื่น ๆ
		4.60	4.41	4.13
รัฐบาล	4.60	-	0.19*	0.47
เอกชน	4.41		-	0.28
อื่นๆ	4.13			-

$p < 0.05$

เมื่อทดสอบความแตกต่างของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบริหารศาสตรและสารสนเทศศาสตร์ตามความต้องการสถานประกอบการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นรายคู่ พบว่าสถานประกอบการมีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 คู่ คือ สถานประกอบการรัฐบาลมีความต้องการมากกว่าเอกชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรบริหารศาสตรและสารสนเทศศาสตร์ตามความต้องการของสถานประกอบการในยุคดิจิทัล ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสถานประกอบการให้ความสำคัญกับการแสดงกริยามารยาทและวาจาสุภาพและความเคารพต่อบุคคลในสถานประกอบการ ตลอดจนการมีน้ำใจต่อผู้ร่วมงาน และสามารถทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดี เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถสร้างบรรยากาศของการทำงานที่ดีเป็นเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่จะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจเพื่อให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Faculty of Management, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage (2011) พบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตในด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบต้องการให้บัณฑิตมีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถทำงานเป็นทีมได้ และให้บัณฑิตมีความสามารถในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และ ผลการวิจัยรองลงมาคือ

ด้านคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับ Robrue & Bamrungratanakul (2015) พบว่า บุคลากรต้องมีทัศนคติที่ดี ต่อองค์กร มีคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งด้านส่วนตัว มีการวางตัวอย่างเหมาะสม มีความคิดแง่บวก

จากผลการศึกษาพบว่าองค์กรของรัฐ เอกชนและองค์กรอื่นให้ความสำคัญคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่า การขาดคุณลักษณะประการใดประการหนึ่งไปย่อมส่งผลการปฏิบัติงานใน องค์กร เช่น หากขาดคุณธรรมจริยธรรมย่อมมีผลให้บุคคลทำงานด้วยความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ หรือหากขาดด้านทักษะการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีจะทำให้การสื่อสารข้อมูลระหว่าง บุคคลผิดพลาดส่งผลกระทบต่อการทำงานในองค์กร (Chuchuy, Khawwongsri & Srimai, 2515) ในการ พัฒนาบัณฑิตเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน Jarupoom (2016) มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแรงงานที่มีสมรรถนะสูง ต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะทางด้านดิจิทัล เข้าใจพฤติกรรมและวัฒนธรรม การปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่ๆ โดยเน้นการบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลและการ ดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในทุกระดับรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนในการทำงานในองค์กร เทคโนโลยีและกฎระเบียบที่สำคัญที่สุดคือ บุคลากรทุกคนจะต้องมีคุณสมบัติด้านเทคโนโลยีสารสนเทศติดตัว นอกจากนี้แล้วควรมีการมุ่งพัฒนาทักษะที่เกี่ยวกับดิจิทัลให้นักเรียนนักศึกษาผู้ประกอบการต่างๆ นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ผู้ประกอบการภาครัฐ ภาคเอกชนและอื่น ๆ เห็นว่าทักษะด้านปัญญาเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล ที่มีปฏิภาณไหวพริบ ความฉลาด ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ได้ไม่เท่ากัน จึงควรพัฒนาโดยอาจเพิ่มกิจกรรมที่ฝึกให้เกิดพัฒนาการทางความคิดให้มากขึ้น สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Anugtanakul (2013) พบว่าคุณลักษณะของบัณฑิตด้านปัญญามีจุดที่ควรพัฒนาคือควรเพิ่ม วิชาเรียนหรือกิจกรรมที่ฝึกให้เกิดการคิดวิเคราะห์ มีมุมมองต่อสิ่งต่างๆ ในเชิงบวกและฝึกทักษะการคิดอย่าง เป็นระบบเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา วางแผนและตัดสินใจในการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

- Anugtanakul, K. (2013). *Qualifications of tourism and hotel graduates according to Thailand qualifications framework for higher education: faculty of liberal arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi* (Master's thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thailand. [In Thai]
- Bureau of Standards and Evaluation. (2010). *Higher standards and related standards*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission, Ministry of Education. [in Thai]

- Chuchua, P., Khawwongsri, S., & Srimai, W. (2015). Factor analysis of the desirable characteristics of University graduates in South of Thailand (pp.1217-1231). In การประชุมหาตใหญ่วิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 [6th Hat Yai Academic Conference], June 26, 2015, Hat Yai University, Thailand. [in Thai]
- Deita, H.C.H., and Phauckchantuck, A. (2013). Desired traits of the English business communication interns as perceived by business organizations. *Sripatum Chonburi Journal*, 9(3), 27-33. [in Thai]
- Faculty of Management, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage. (2011). *Business Administration Program in Retail Business Management Graduates revised 2011 (draft)*. Pathum Thani: Author. [in Thai]
- Jarupoom, A. (2016). *A study of information technology competency for government readiness on digital economy: Case study at Information and Communication Technology Centre-Office of the Permanent Secretary, Ministry of Finance* (Master's thesis). Thammasat University, Thailand. [In Thai]
- Khankaew, J. (2014). The expectation of entrepreneurs in Mueang district Chiang Mai province concerning desired characteristic of graduate accounting. *FEU Academic Review*, 7(2), 151-159. [in Thai]
- Lertgrai, P., and Nilakan, L. (2016). Fieldwork and data collection in local Community. *Narkbhut Paritat Journa Nahkon Si Thammarat Rajabhat University*, 8(2), 1-10. [in Thai]
- Office of the Higher Education Commission. (2018). *The 20 Year Long Range Plan on Higher Education of Thailand*. Bangkok: Author. [in Thai]
- Office of the Prime Minister. (2016). *Draft of 20 years national strategy framework (2017-2036)*. Bangkok: Author. [in Thai]
- Robrue, M. & Bamrungratanakul, L. (2015). The desired characteristics of the graduates in the field of English for Business Communication. *Panyapiwat Journal*, 7(2), 221-231. [in Thai]

การพัฒนาระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บุญญลักษณ์ ตำนานจิตร¹ และ สายสุตา ปันตระกูล²

Received 31/12/2020 Revised 22/06/2021 Accepted 30/06/2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการ ภาครัฐและเอกชน และผู้นำชุมชนคลองรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มย่อยและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า ระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจระเข้ประกอบด้วยข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวสำคัญเชิงวัฒนธรรม คือ วัดคลองรางจระเข้ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ โฮมสเตย์คลองรางจระเข้ โดยการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวแบบ 1 วัน ประกอบด้วย 3 เส้นทาง คือ เส้นทางที่ 1 ล่องเรือไหว้พระ 5 วัด เส้นทางที่ 2 ล่องเรือท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเส้นทางที่ 3 ปั่นจักรยานท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เส้นทางการท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน ประกอบด้วย 2 เส้นทาง คือ เส้นทางที่ 1 ล่องเรือท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเส้นทางที่ 2 ปั่นจักรยานท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลของการพัฒนาระบบสารสนเทศ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนสำหรับนักท่องเที่ยวโดยมีข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก โปรแกรมนำเที่ยว ส่วนที่ 2 สำหรับผู้ดูแลระบบในการจัดการข้อมูล

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศ; การท่องเที่ยว; ชุมชนคลองรางจระเข้; พระนครศรีอยุธยา

¹สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต Email: boonyalaks@gmail.com

²สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต Email: saisuda_pan@dusit.ac.th

Development of Information System for Tourism Routes Connection of Klong Rang Jorakae Community, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Boonyalak Tumnanchit¹ and Saisuda Pantrakool²

Received 31/12/2020 Revised 22/06/2021 Accepted 30/06/2021

Abstract

This research objectives was to development information system for tourism routes connection. The qualitative samples for the investigation were collected from 10 key respond the operators (public and private) and community leaders. The research tools were: 1) the focus group form, and 2) in-depth interview form. The research findings were revealed as follows: Information System for Tourism Routes Connection of Klong Rang Jorakae Community, include to Phra Nakhon Si Ayutthaya Province The important tourist attractions in Khlong Rang Jorakae were the archaeological site (Wat rang chorakhe), and ecotourism (Homestay khlong rang jorakae). Two tourism routes connection of Klong Rang Jorakae Community Phra Nakhon Si Ayutthaya province covered one day trip including 3 routes: 1) the cruise 5 temples, 2) ecotourism cruise, and 3) ecotourism cycling, and two days one-night trip including 2 routes: 1) the ecotourism cruise, and 2) the ecotourism cycling. The result of developing information systems is divided into two parts: Part 1 (for tourists) include content about, tourism information, accommodation, travel programs, while part 2 (for administrators) include information management.

Keywords: Information system, Tourism, Klong Rang Jorakae Community, Phra Nakhon Si Ayutthaya

¹ Library and Information Science Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University, e-mail: boonyalaks@gmail.com

² Library and Information Science Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University, e-mail: saisuda_pan@dusit.ac.th

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอีกธุรกิจหนึ่งที่น่าสนใจนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งในระดับโลกอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุด โดยมีการจ้างงานสูงถึง 192.3 ล้านคน (World Tourism Organization, 2010) รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญและส่งเสริมให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศให้มากขึ้นเพื่อกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนทุกภาคส่วน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและชุมชน อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่น ซึ่งยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ปี 2558-2560 ให้ความสำคัญต่อแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนใน 20 ปี โดยมีการวางวิสัยทัศน์ให้วางรากฐานการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างมีดุลยภาพและยั่งยืน แรงผลักดันด้านวัฒนธรรมร่วมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะส่งผลให้เกิดความสนใจเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มครอบครัว กลุ่มประชากรสูงอายุ และกลุ่ม Generation Y ซึ่งยูเนสโกระบุว่าประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ที่ได้รับความนิยมเป็นมรดกโลกจะได้รับความสนใจ สืบค้นข้อมูล และเดินทางไปเยี่ยมชมมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวทั่วไป ซึ่งยุทธศาสตร์ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวระยะ 20 ปี (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ต่อไปอีก 20 ปี) เน้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติในลักษณะคลัสเตอร์เมืองท่องเที่ยว บริหารจัดการไปสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ โดยสร้างความสมดุลและยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เข้มแข็งในทุกระดับ (Wathanawarangkul, 2017)

ปัจจุบันการติดต่อสื่อสารมีเทคโนโลยีมีความทันสมัย โดยนำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิต การติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ด้านอุปกรณ์สื่อสารที่ใช้สำหรับพกพาที่สามารถใช้งานตามพื้นฐานของโทรศัพท์ทั่วไป และสามารถทำงานเหมือนกับคอมพิวเตอร์ เนื่องจากเป็นอุปกรณ์ที่พกพา ทำให้มีคุณสมบัติเด่น คือ มีขนาดเล็ก น้ำหนักเบา และใช้พลังงานค่อนข้างน้อย ทำหน้าที่ตอบสนองการใช้งานของผู้ใช้ได้หลากหลาย (Prathumsiri, 2015) การค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการ รวมถึงใช้ในการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งช่วยประหยัดเวลา ทำให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้นผ่านการติดต่อสื่อสารบนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารในระยะไกล และจองที่พักได้อย่างสะดวกรวดเร็ว รวมถึงสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

สังคมปัจจุบันกำลังเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมอินเทอร์เน็ตออนไลน์ผ่านการใช้สมาร์ทโฟนรวมทั้งการเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กล้องถ่ายภาพ การสื่อสารโทรคมนาคม เป็นต้น ทำให้เกิดกลุ่มผู้บริโภคใหม่ๆ ได้แก่ กลุ่มคนที่รู้และเข้าใจเทคโนโลยี หรือเรียกสั้นๆ ว่า กลุ่มไวเทค (Tech Savvy Group) ซึ่งมีพฤติกรรมใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลายมีการใช้งานบ่อย ไวต่อการรับรู้ และมีทักษะด้านเทคโนโลยี กลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายใหม่ของนักการตลาดที่ต้องการเข้าไปเจาะกำลังซื้อ จากรูปแบบพฤติกรรมผู้บริโภคที่เริ่มเปลี่ยนไปจากเดิม ทั้งนี้พบว่าในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีใช้งานอินเทอร์เน็ตบนเครือข่าย 3G/4G รว

39.1 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มไปถึง 43.5 ล้านคนภายในปี 2561 หรือทำให้อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตบนมือถือสูงถึงร้อยละ 68.6 เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด (Kasikorn Research Center, 2017)

การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยอาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) สถานะด้านเศรษฐกิจ 53 เปอร์เซ็นต์ พบว่าการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับในระบบเศรษฐกิจไทย นำไปสู่การเป็นชาติการค้าและบริการบนพื้นฐานดิจิทัล (Prime Minister's Office, 2017) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มีเป้าหมายระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ (Office of the National Economic and Social Development Board, 2015) จากการที่คณะผู้วิจัยมีโอกาสนำสัมภาษณ์ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ณ สำนักงานพระนครศรีอยุธยา (Tansiri, Interview, 22 June 2017) ซึ่งกล่าวว่าสภาพการเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบันของนักท่องเที่ยวชาวไทย ส่วนใหญ่มักหาข้อมูลผ่านเว็บไซต์ อ่านรีวิวการท่องเที่ยวผ่านทางสื่อออนไลน์หรือติดตามไปดูสถานที่จริง ซึ่งหากไม่มีการศึกษาเส้นทางหรือหาข้อมูลการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกอย่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างรอบด้านมักทำให้เกิดการหลงทาง เสียเวลา หรือไปไม่ถึงสถานที่จริง ทำให้เกิดความไม่ประทับใจ ไม่อยากมาเที่ยวซ้ำ เกิดคำถามถึงความคุ้มค่า ทั้งด้านการเงิน เวลา และสุขภาพ ซึ่งอาจมีผลมาจากชุมชนที่อยู่ในเขตมรดกโลกไม่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ความเป็นมรดกโลกเท่าที่ควร

การศึกษางานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นหัวข้อเกี่ยวกับแนวทางการท่องเที่ยว การสนับสนุน การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวด้านต่างๆ เช่น เชิงอนุรักษ์ เชิงระบบนิเวศน์ เชิงวัฒนธรรมไทย เชิงเกษตร เมืองโบราณสถาน เป็นต้น แต่ยังไม่มีการนำมาบูรณาการ หรือบริหารจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวผ่านระบบสารสนเทศที่เชื่อมโยงและบูรณาการการท่องเที่ยวในลักษณะที่ชุมชนมีส่วนร่วม อันนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจของเมืองมรดกโลก และจากการศึกษาข้อมูลด้านการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่ายังไม่ครอบคลุมสารสนเทศที่สำคัญของโบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชนเมืองมรดกโลกเท่าที่ควร

ชุมชนคลองรางจระเข้เป็นหนึ่งในกรณีศึกษาที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นชุมชนชาวนาเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา ในอดีตบริเวณชุมชนเป็นที่อาศัยของจระเข้จำนวนมาก ชาวบ้านจึงขนานนามว่า “คลองรางจระเข้” สภาพพื้นที่ชุมชนคลองรางจระเข้เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมทุกปี วิถีชีวิตบ้านพักอาศัยได้ถูกสูง ประชากรที่อาศัยอยู่พื้นที่นี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก คนในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ชุมชนคลองรางจระเข้ยังมีความพร้อมทั้งทางศักยภาพในพื้นที่ และมีความเหมาะสมด้านเส้นทางการท่องเที่ยวเพราะตั้งอยู่ใกล้วัดใหญ่ชัยมงคล ตลาดน้ำอโยธยา เมืองโบราณ และวัดต่างๆ เช่น วัดหลวงพ่อบานซึ่งเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ การเดินทางจากแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวไปยังคลองรางจระเข้ใช้เวลาเพียง 20 นาที และหากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว

และมาพักที่ชุมชนๆ จะได้รับการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปด้วย ดังนั้นจากศักยภาพที่ของชุมชนและความร่วมมือของชาวบ้าน จึงควรมีพัฒนาระบบการท่องเที่ยวคลองรางจรเข้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตแบบไทยผ่านสายน้ำเพื่อพัฒนาให้ชุมชนแห่งนี้แหล่งท่องเที่ยวรอง ให้กับการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การทบทวนวรรณกรรม

1. ระบบสารสนเทศ

ระบบ หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเพื่อให้บรรลุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่ง Smith (1982) ให้ความหมายของระบบคือ ชุดของส่วนประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์ต่อกันและทำหน้าที่ร่วมกันภายใต้ข้อจำกัดของตนเอง โดยมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และ Chaiya, et al. (2017) ให้ความหมายของระบบ หมายถึง การจัดรวมองค์ประกอบย่อยที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ระบบสารสนเทศ คือ การนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามายุคที่ใช้กับการจัดการข้อมูลในองค์การที่มีส่วนประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ข้อมูล บุคลากรทางคอมพิวเตอร์ และกระบวนการทำงาน เมื่อนำส่วนประกอบทั้งหมดมารวมกันจะเป็นระบบสารสนเทศที่ทำให้สามารถทำการจัดเก็บข้อมูล การค้นคืนสารสนเทศและการประมวลผลข้อมูล นำไปจัดทำรายงานสารสนเทศเพื่อให้ผู้บริหารใช้ประโยชน์ต่อไป Iamsiriwong (2002) ได้ให้ความหมายของ ระบบสารสนเทศ คือ ข้อมูลที่ผ่านการประมวลผลกลายเป็นสารสนเทศที่ผู้บริหารสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจบนสถานการณ์ต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ ข้อมูลและสารสนเทศมีความสัมพันธ์กันคือ สารสนเทศจะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อเมื่อข้อมูลที่เป็นแหล่งต้นทางนั้นมีความถูกต้องแต่ถ้าแหล่งต้นทางของข้อมูลเป็นข้อมูลที่ผิด เมื่อนำเข้าสู่กระบวนการประมวลผลก็ย่อมได้ผลลัพธ์ที่ผิดพลาด

2. ทฤษฎีวงจรการพัฒนาระบบงาน

ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศ คือ ทฤษฎีวงจรการพัฒนาระบบงาน (System Development Life Cycle : SDLC) ซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนา โดยเริ่มจากการวางแผนโครงการ การวิเคราะห์การออกแบบ การนำไปใช้และการบำรุงรักษา (Iamsiriwong, 2002)

ระยะที่ 1 การวางแผนโครงการ จัดเป็นกระบวนการพื้นฐานบนความเข้าใจในการสร้างระบบใหม่ โดยจุดเริ่มต้นของระบบสามารถเกิดขึ้นจากแรงกดดันจากปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อองค์กรต้อง

นำมาพิจารณาปรับปรุงระบบใหม่ เช่น ผู้ใช้ร้องขอให้ปรับปรุงระบบใหม่ ปัญหาและข้อผิดพลาดของระบบงานปัจจุบัน กิจกรรมของการวางแผนโครงการประกอบด้วย 1) การกำหนดปัญหา 2) ศึกษาความเป็นไปได้ 3) การบริหารโครงการเพื่อควบคุมกิจกรรมการพัฒนาระบบ

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ ศึกษาและทำความเข้าใจในความต้องการของผู้ใช้งานระบบ รวบรวมข้อมูลความต้องการจากการสังเกตการทำงานของผู้ใช้ สัมภาษณ์หรือการจัดทำแบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์เพื่อประเมินว่าระบบใหม่ควรมีองค์ประกอบใดบ้างที่ต้องดำเนินการและสรุปออกมาเป็นข้อกำหนดของการวิเคราะห์ประกอบด้วยกิจกรรม 1) วิเคราะห์ระบบงานปัจจุบัน 2) สร้างข้อกำหนดความต้องการ 3) สร้างแบบจำลองกระบวนการ และ 4) สร้างแบบจำลองข้อมูล

ระยะที่ 3 การออกแบบ จะนำแบบจำลองเชิงตรรกะที่ถูกสร้างขึ้นจากระยะการวิเคราะห์มาสร้างเป็นแบบจำลองเชิงกายภาพเพื่อนำไปสู่การออกแบบระบบ โดยการออกแบบระดับสูงจะประกอบด้วยการพัฒนาโครงสร้างสถาปัตยกรรมสำหรับโปรแกรมซอฟต์แวร์ ฐานข้อมูล ยูสเซอร์อินเตอร์เฟซและสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ ส่วนการออกแบบระดับต่ำลงมาจะประกอบด้วยการพัฒนาอัลกอริทึมและโครงสร้างข้อมูลที่จำเป็นต่อการนำไปพัฒนาโปรแกรม

ระยะที่ 4 การนำไปใช้ เป็นการนำสิ่งที่ได้จากระยะการออกแบบมาดำเนินการให้ระบบเกิดผลด้วยการสร้างระบบ การทดสอบระบบและการปรับเปลี่ยนระบบใหม่ ความน่าเชื่อถือของระบบและสามารถทำงานได้ดี และการฝึกอบรมผู้ใช้งานระบบใหม่

ระยะที่ 5 การบำรุงรักษา ประกอบไปด้วยกิจกรรม คือ 1) การบำรุงรักษาระบบ เพราะระบบที่ใช้งานในองค์กรอาจพบปัญหาได้ตลอดเวลา รวมถึงความต้องการใหม่ๆ ของผู้ใช้ที่ต้องการปรับปรุงเพิ่มเติมในอนาคต ดังนั้นการบำรุงรักษาระบบ จึงมีเป้าหมายเพื่อให้ระบบสามารถใช้งานต่อไปได้ตลอดอายุการใช้งานเท่าที่ควรจะเป็น เช่น การบำรุงรักษาระบบด้วยการแก้ไขให้ถูกต้อง การดัดแปลง การปรับปรุงและการป้องกัน 2) การช่วยเหลือผู้ใช้ การบำรุงรักษาระบบที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้องมีการจัดทำเอกสารที่ดี ซึ่งจะถูกจัดทำขึ้นเมื่อระบบได้รับการพัฒนาขึ้นและหากมีรายละเอียดโปรแกรมหรือซอร์สโค้ดที่เขียนในรูปแบบโครงสร้าง อ่านง่าย และง่ายต่อการแก้ไขโปรแกรม เช่น คู่มือการปฏิบัติงาน เอกสารอิเล็กทรอนิกส์และเอกสารสำหรับโปรแกรม

3. หลักการพัฒนาระบบสารสนเทศ

Smith (1982) ได้เสนอหลักการพัฒนาระบบ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ระบบ เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ในระบบว่ามีลักษณะอย่างไร มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ควรลดหรือเพิ่มองค์ประกอบใดให้เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ควรลดหรือเพิ่มองค์ประกอบใดให้เหมาะสมกับสภาพของระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. การออกแบบระบบ คือ การนำองค์ประกอบต่างๆ ที่ได้วิเคราะห์หรือแยกแยะไว้มาทำการออกแบบระบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าระบบเดิมที่มีอยู่

3. การวัดและตรวจสอบระบบ คือ การนำระบบที่ได้ออกแบบไว้ไปทำการตรวจสอบว่าระบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้จริงได้หรือไม่

Edwards (1985) ได้เสนอขั้นตอนที่เป็นวงจรในการพัฒนาระบบไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ระบบ เป็นขั้นตอนที่มีขึ้นหลังจากมีการร้องหรือมีความต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ระบบมีความเหมาะสมกว่าที่เป็นอยู่ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์ระบบให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนแล้ว จะต้องมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ก่อนที่จะมีการออกแบบระบบใหม่

2. การออกแบบระบบ เป็นขั้นตอนของการออกแบบคุณสมบัติของโปรแกรมหรือคุณสมบัติของระบบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานก่อนที่จะได้มีการสร้างเป็นต้นแบบของระบบ

3. การพัฒนาระบบ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรชีวิตตามระบบ ซึ่งในขั้นนี้จะต้องมีการพัฒนาระบบให้เป็นต้นแบบที่มีความสมบูรณ์ มีการประเมินผลและตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้เกิดความเหมาะสมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะนำระบบดังกล่าวไปสู่ผู้ใช้

วิธีการศึกษา

1. การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการภาครัฐและเอกชนและผู้นำชุมชนคลองระวะจะเข้ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ใช้เกณฑ์พิจารณาการคัดเลือก คือ เป็นผู้ประกอบการและผู้นำชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนคลองระวะจะเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยข้อคำถามเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษาชุมชนคลองระวะจะเข้

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน โดยจัดการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 1 พฤษภาคม 2562 ซึ่งขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักในการบันทึกเสียงและให้ผู้ให้ข้อมูลหลักบันทึกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงของชุมชนในแบบบันทึกข้อมูล และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ที่เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ระหว่าง วันที่ 25 พฤษภาคม-28 กรกฎาคม 2562

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มและข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยการวิเคราะห์ สรุป รวบรวม เรียบเรียงจัดคำตอบต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่ แล้วนำเสนอเป็นความพรรณนาลงข้อสรุปในแต่ละประเด็นสำคัญ

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน

วิธีการพัฒนาระบบสารสนเทศได้นำทฤษฎีวงจรการพัฒนาระบบงานมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 การวางแผนโครงการ คณะผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่ม โดยเชิญผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและแนวทางในการวางแผนออกแบบระบบและความเป็นไปได้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศ

2.2 การวิเคราะห์ คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน โดยใช้การสัมภาษณ์ และนำมาวิเคราะห์เพื่อที่จะประเมินว่าระบบที่จะพัฒนาขึ้นควรมีองค์ประกอบใดบ้างโดยสร้างแบบจำลองกระบวนการและแบบจำลองการจัดการข้อมูล

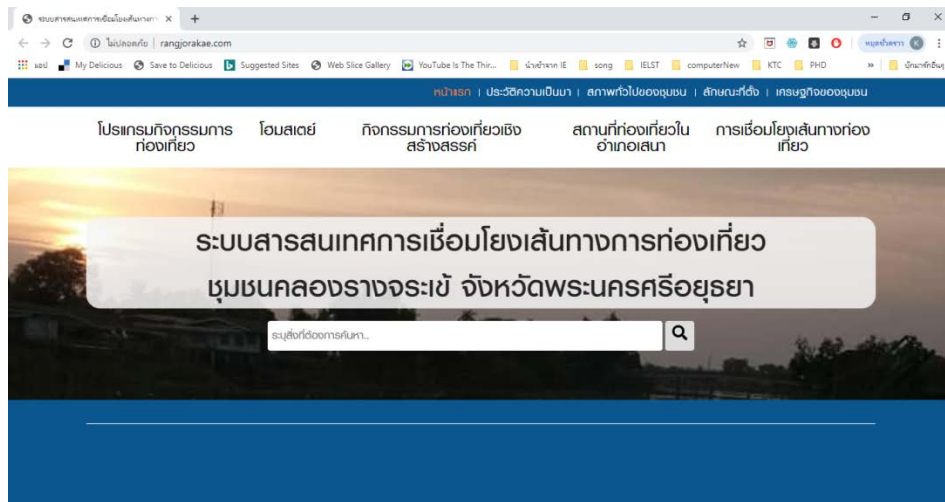
2.3 การออกแบบ มีการออกแบบ 2 ส่วน คือ ส่วนสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ดูแลระบบ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาดูข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนคลองรางจระเข้ แหล่งท่องเที่ยว ที่พัก หรือเส้นทางการท่องเที่ยว โดยผู้ดูแลระบบจะเป็นผู้จัดการข้อมูลเกี่ยวกับภาพแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการนำเที่ยว รายละเอียดแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก หรือเส้นทางและผู้ประกอบการ

2.4 การพัฒนาระบบ ใช้โปรแกรม Adobe photoshop ในการออกแบบและตกแต่งภาพ และใช้ภาษา PHP ในการพัฒนาระบบที่สามารถใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟนที่สามารถเข้าถึงข้อมูลและใช้งานได้ อย่างง่ายดาย ไม่มีฟังก์ชันซับซ้อนและเหมาะกับบริบทการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ก่อนนำระบบสารสนเทศไปใช้งานจริง มีการตรวจสอบคุณภาพของระบบสารสนเทศจากผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจำนวน 3 คน โดยสอบถามคุณภาพของระบบสารสนเทศในด้านเนื้อหาข้อมูลและการออกแบบระบบสารสนเทศ และด้านประโยชน์และประสิทธิภาพการใช้งาน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ภาพรวมอยู่ในระดับ 1.00

ผลการศึกษา

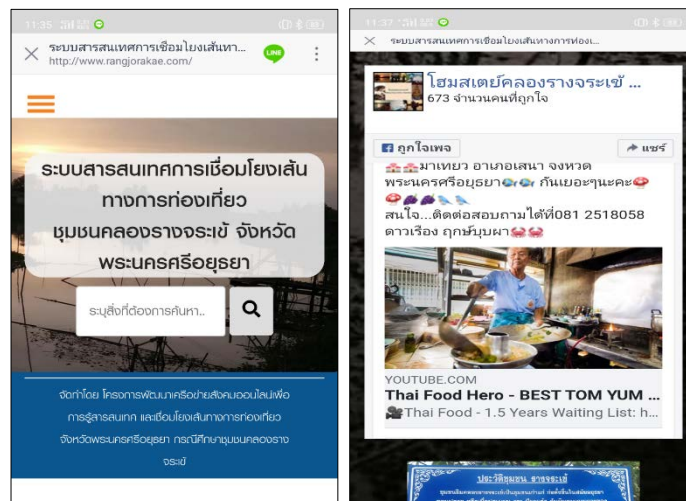
ระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว ชุมชนคลองรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พัฒนาขึ้นมาช่วยให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้รับข้อมูล เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก โปรแกรมหรือเส้นทางการท่องเที่ยว โดยสามารถค้นหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1. การเข้าสู่ระบบจากหน้าเว็บของชุมชนคลองรางจระเข้ ที่ [http:// www.rangjorakae.com](http://www.rangjorakae.com)

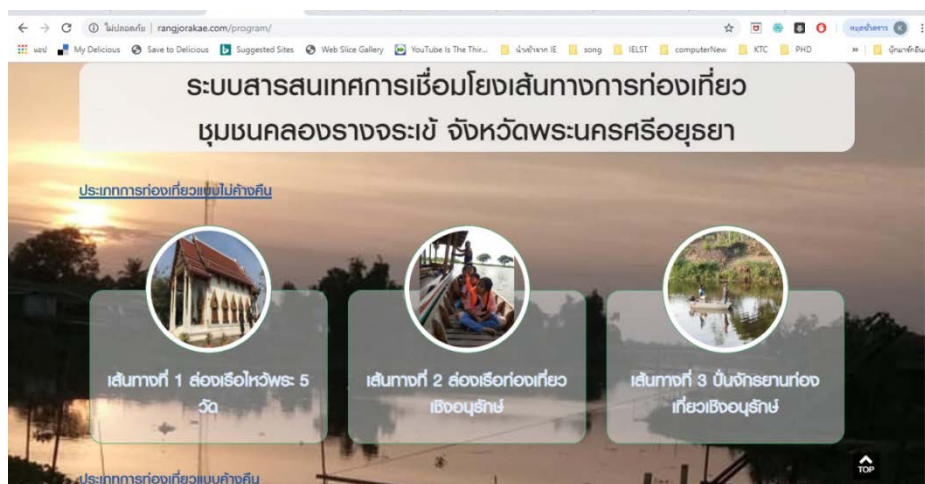
ภาพที่ 1 ระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจระเข้

2. ระบบมีการฝังเฟชบุ๊กของชุมชนเอาไว้ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถสอบถามข้อมูลชุมชนได้โดยตรงผ่านเฟชบุ๊กเมื่อใช้งานระบบผ่านสมาร์ทโฟน จะปรากฏข้อมูล ดังภาพที่ 2

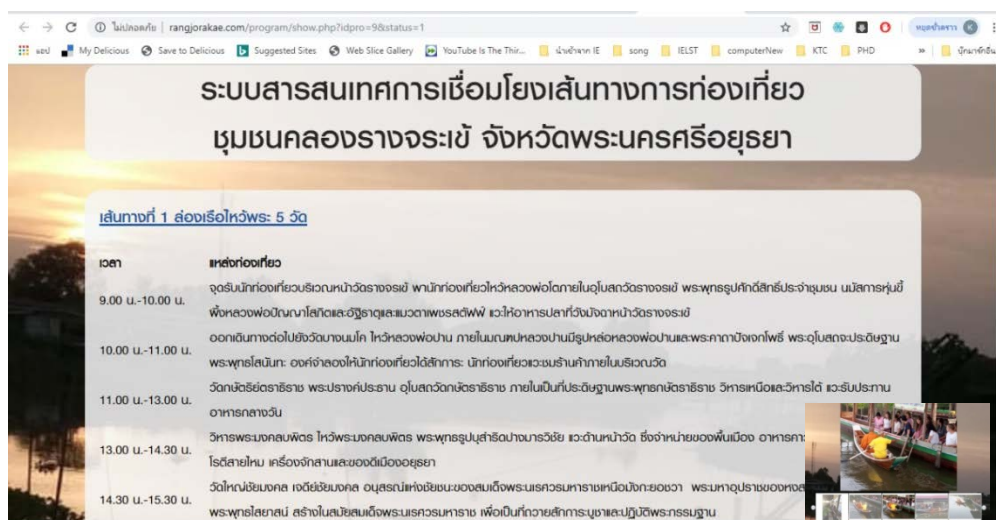
ภาพที่ 2 ระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจระเข้
เมื่อใช้งานผ่านสมาร์ทโฟน

3. ในส่วนของเมนูรอง จะมีโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สนใจ แบบไม่ค้างคืนและแบบค้างคืน ซึ่งแต่ละโปรแกรมการท่องเที่ยวจะมีเส้นทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเลือก

ภาพที่ 3 รายการโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบไม่ค้างคืน

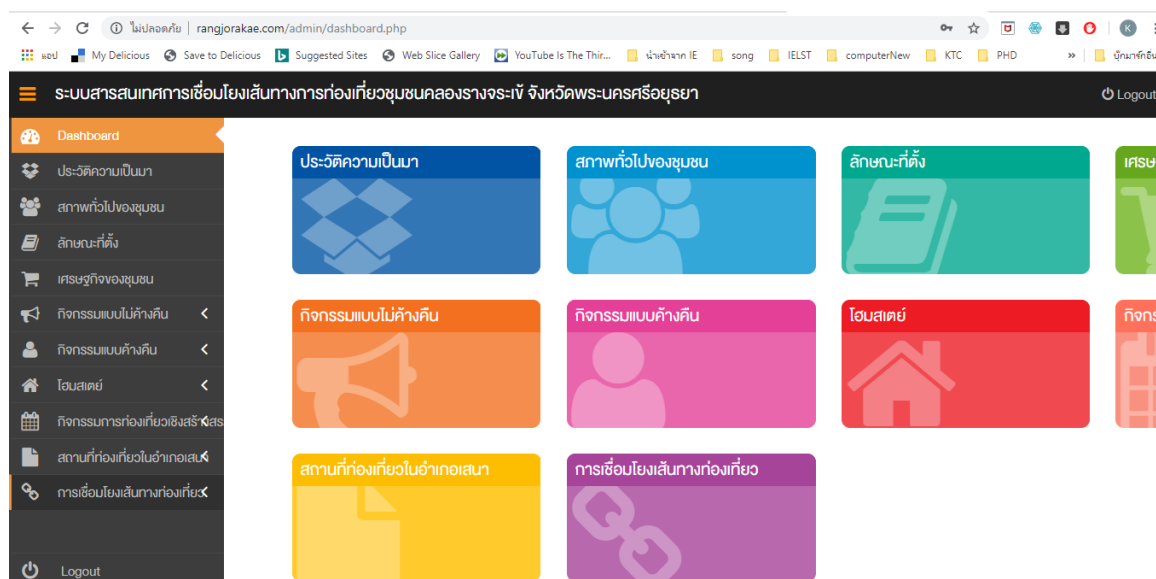
4. โปรแกรมการท่องเที่ยวแบบไม่ค้างคืน

ภาพที่ 4 รายละเอียดเส้นทางที่ 1 ล่องเรือไหว้พระ 5 วัด

ระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจระเข้ ในส่วนของการจัดการข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน มีขั้นตอนการใช้งาน ดังนี้

1. การเข้าสู่ระบบจากหน้าเว็บของชุมชนคลองรางจระเข้ ที่ [http:// www.rangjorakae.com/ admin](http://www.rangjorakae.com/admin) โดยใส่ชื่อผู้ใช้และรหัสผู้ใช้ จะปรากฏหน้าจอหลักของการจัดการข้อมูล ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 การจัดการข้อมูลของผู้ดูแลระบบสารสนเทศ

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาระบบสารสนเทศการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบไปข้อมูลสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านบริบทของชุมชนคลองรางจระเข้ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา สภาพทั่วไปของชุมชน ลักษณะที่ตั้ง และเศรษฐกิจของชุมชน ส่วนที่ 2 ข้อมูลการท่องเที่ยว ได้แก่ โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเสนา และการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับนักท่องเที่ยวในการพิจารณาสภาพการเดินทาง การใช้เส้นทางในการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษาชุมชนคลองรางจระเข้ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย ส่วนใหญ่ใช้อุปกรณ์ในการเข้าถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ สมาร์ทโฟนผ่านเฟซบุ๊ก สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (Tansiri, Interview, 22 June 2017) ซึ่งกล่าวว่าสภาพการเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบันของนักท่องเที่ยวชาวไทย ส่วนใหญ่มักหาข้อมูลผ่านเว็บไซต์ อ่านรีวิวการท่องเที่ยวผ่านทางสื่อออนไลน์

หรือติดตามไปเที่ยวสถานที่จริงจากการรีวิวของนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ ในการพัฒนาระบบสารสนเทศ การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนคลองรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้น่าสนใจ นักท่องเที่ยวได้เห็นภาพ บรรยากาศ และรายละเอียดก่อนการมาท่องเที่ยวก็จะช่วยเพิ่มความมั่นใจ อีกทั้งชุมชนสามารถเผยแพร่กิจกรรมอีกทั้งทำให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการเดินทางและรู้สึกถึงความปลอดภัยในการที่จะเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ ปัจจุบันมีงานวิจัยในลักษณะของการศึกษาเชิงพื้นที่ที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยจัดการสารสนเทศเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับชุมชนเพื่อให้สามารถแข่งขันได้กว้างขึ้น การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนที่สามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง โดยจะต้องพัฒนาระบบสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของพื้นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Junsantor, et.al. (2014) สำหรับแนวทางในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาตามแนวทางของวงจรการพัฒนา ระบบ (SDLC) ซึ่งเป็นการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันที่ช่วยในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอเมืองปานที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเป็นกลุ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการนำเอาชุดคำสั่ง HTML5 ร่วมกับภาษา PHP มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อประยุกต์ใช้บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ให้สามารถแสดงสารสนเทศได้บนอุปกรณ์โทรศัพท์

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปประกอบเป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักท่องเที่ยว
2. นักท่องเที่ยวสามารถศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนคลองรางจระเข้ แบบไปกลับวันเดียวหรือแบบค้างคืน
3. ควรมีการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนคลองรางจระเข้ที่ชุมชนจะต้องร่วมกันหาวิธีจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง นอกจากการพัฒนาสารสนเทศแล้วยังมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ให้สามารถใช้เทคโนโลยีหรือสื่อสังคมอย่างเหมาะสมเพื่อให้รู้เท่าทันและสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- Chaiya, S., Aramdilokrat, T., & Rabma, P. (2017). Developing information systems for recording reports to duty of personnel in Lamphun Provincial Office of the Non-Formal and Informal Education. *TLA Research Journal*, 10(1), 63-71. [In Thai]

- Edwards, P. (1985). *System analysis, design and development with structured concepts*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Kasikorn Research Center. (2017). *Business trends in 2018 that will drive the business chances of SME*. Bangkok: Author. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2015). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Bangkok: Author. [In Thai]
- Iamsiriwong, O. (2002). *System Analysis and Design*. Bangkok: SE-Education. [In Thai]
- Junsantor, P., Busaba, B., Suphachan, S., & Wongtha, P. (2014). The development of information systems to promote tourism with mobile phones for Mueang Pan District, Lampang Province. *Journal of Modern Management Science*, 7(2), 106-116. [In Thai]
- Pratumsiri, R. (2015). *Important features for cycling application on smartphone in software engineering* (Master's thesis). King Mongkut's University of Technology Thonburi, Thailand. [In Thai]
- Prime Minister's Office. (2017). *Thailand's 20-Year National Strategy*. Bangkok: Author. [In Thai]
- Smith, A.W. (1982). *Management system: Analysis and application*. Japan: CBS College publishing.
- Tansiri, I. (Interview, 22 June 2017). *In-depth interview the problems and guidelines of tourism development in Phra Nakhon Si Ayutthaya*. Tourism Authority of Thailand. [In Thai]
- Watthanawarangkun, K. (2017). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ปี 2558-2560 [Tourism Strategy 2015-2017]. Retrieve from https://tattourismjournal.files.wordpress.com/2016/01/7_tourism_forum_2016.pdf. [In Thai]
- World Tourism Organization. (2010). *Arrivals of non-resident tourists/visitors, departures and tourism*. Retrieved July 5, 2017, from <http://unstats.un.org>.

ปัจจัยโดยรวมที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ*

คมเดช บุญประเสริฐ¹ นันทิพย์ วิภาวิน² ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ³ สุทธินันท์ ชื่นชม⁴

Received 07/07/2021 Revised 19/07/2021 Accepted 21/07/2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 เป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วยสาขาวิชาภาษา ภาษาศาสตร์ วรรณคดี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ปรัชญา ศาสนาและเทววิทยา จำนวน 374 คน และกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารคณะและอาจารย์ด้านมนุษยศาสตร์จำนวนรวม 55 คน จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวน 9 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลจากการวิจัยพบว่าปัจจัยโดยรวมที่มีต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้ใช้ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยด้านการเรียนการสอน และปัจจัยด้านแหล่งสารสนเทศ โดยปัจจัยทางตรงที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้ใช้ โดยตัวแปรที่มีผลต่อการใช้มากที่สุดคือ การรับรู้ประโยชน์ ตัวแปรรองลงมาคือ เครื่องมือที่ใช้อ่าน ทศนคติ และแรงจูงใจ ซึ่งปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นตัวแปรที่มีผลต่อการใช้มากที่สุดคือสัญญาณอินเทอร์เน็ต ส่วนปัจจัยทางอ้อมที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์นั้น ซึ่งเป็นปัจจัยด้านการเรียนการสอนและปัจจัยด้านแหล่งสารสนเทศ โดยตัวแปรที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด คือการแนะนำทรัพยากรสารสนเทศ ดิจิทัลของอาจารย์ผู้สอนและการแปลงหนังสือหายากเป็นดิจิทัลของห้องสมุดสถาบันการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : หนังสืออิเล็กทรอนิกส์; นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุสิตนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สารสนเทศศาสตร์) สาขาศิลปศาสตรมหาวิทยาลัซุโขทัยธรรมาธิราช เรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต แขนงสารสนเทศศาสตร์ สาขาศิลปศาสตรมหาวิทยาลัซุโขทัยธรรมาธิราช อีเมล: komdech.boon@siam.edu

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร มหาวิทยาลัซุโขทัยธรรมาธิราช
อีเมล: namtip.wip@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัซุโขทัยธรรมาธิราช
อีเมล: taweewat.wat@stou.ac.th

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัราชภัฏเชียงใหม่
อีเมล: sutthinan@hotmail.com

Overall Factors Affecting E-books Usage of Humanities Graduate Students in Public Universities *

Komdech Boonprasert ¹ Namtip Wipawin ² Taweewat Watthanakuljaroen ³ Sutthinan Chuenchom ⁴

Received 07/07/2021 Revised 19/07/2021 Accepted 21/07/2021

Abstract

This research paper aims to study the factors both directly and indirectly affecting the use of e-books among humanities graduate students in public universities. This research uses a mixed method by separating the sample into 2 groups. Group 1 consists of 374 graduate students in the fields of humanities, languages, linguistics, literature, culture, history, archeology, philosophy, religion and theology. Group 2 consisted of 55 key informants, administrators and lecturers from the humanities faculty and library administrators from 9 public universities. The research instruments were structured in-depth questionnaires and interviews. The statistics used for quantitative data analysis were percentage, mean and standard deviation. The qualitative data were analyzed by content analysis method.

The results of the research showed that, Overall factors affecting e-book usage of humanities graduate students in public universities such as user factors, Information technology factors, teaching-

learning factors, and information resource factors. The most success affect factors is the user factors. The sub-factors that affect usage the most are the perception of benefit, the reading tools, the attitudes and motivation. Information technology factors is the most variable that affects usage the most is the internet signal. The indirect factors affecting e-books usage among humanities graduate students which are teaching and learning factors and information sources. The variable that affects e-books usage the most are the suggestion of digital resource by teachers and the transformation of rare books in academic libraries to digital form.

Keywords: E-books, Humanities Graduate Students

* This research article is one of the part of dissertation title: The Development of Strategies to Promote Electronic Book Usage of Humanities Graduate Students in Public Universities.

¹ Ph.D. Student, PhD Program in Information Science Faculty of Liberal Arts Sukhothai Thammathirat Open University

e-mail: komdech.boo@siam.edu

³ Associate Professor of Faculty of Liberal Arts Sukhothai Thammathirat Open University

e-mail: nwipawin@gmail.com

⁴ Associate Professor of School of Educational Studies Sukhothai Thammathirat Open University

e-mail: taweewat.wat@stou.ac.th

⁵ Assistant Professor of Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiangmai Rajabhat University

e-mail: sutthinan@hotmail.com

บทนำ

ในปัจจุบันการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นมีการใช้อย่างแพร่หลายแต่มีการใช้เพิ่มขึ้นแต่ละปีในอัตราส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการใช้ในแต่ละปีเพิ่มขึ้นมีอัตราสูง ซึ่งแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดการใช้นี้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นมีสาเหตุเกิดจากทั้งตัวผู้ใช้เองและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดการใช้ โดยปัจจัยที่เกิดจากของผู้ใช้นั้น จากงานวิจัยในประเทศอินเดีย Ramaiah (2012a) ได้วิจัยเกี่ยวกับการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผลการศึกษพบว่าผู้ใช้ชอบที่จะอ่านหนังสือที่เป็นรูปเล่มมากกว่าอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยเหตุผลที่ผู้ใช้ชอบอ่านหนังสือที่เป็นรูปเล่มมากกว่าเนื่องจากสามารถ

พกพาไปอ่านที่ไหนเมื่อไหร่ก็ได้ และเปิดอ่านได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับ Wilson (1997) ที่บอกว่าหนังสือนั้นสามารถพกพาได้สะดวก จะหยิบใช้ก็ง่าย อีกทั้งยังได้อารมณ์สุนทรี แต่บางคนที่ชอบใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้น เห็นว่า สามารถที่จะเรียนรู้การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ง่าย และสามารถค้นหาข้อความตามที่ต้องการได้ บางครั้งผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้พิจารณาประโยชน์ของการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป ทำให้มองข้ามความคุ้มค่าของการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจากการศึกษาของ Ramaiah (2012a) ในประเทศอินเดีย นั้น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์และโปรแกรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังมีราคาสูง ซึ่งตรงกับความเห็นของ Botero, Carrico, Dygert, & Lightcap (2009) ที่ต้องการเข้าไปอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างสะดวกสบายโดยที่ราคาไม่แพง นอกจากนี้สามารถประเมินจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจได้ โดยถ้าอยู่ในสังคมที่ได้รับการปลูกฝังและเอื้อต่อการใช้อิเล็กทรอนิกส์จะมีโอกาสที่จะใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากกว่า รวมไปถึงความแตกต่างของสังคมเมืองกับสังคมชนบท จะทำให้มีโอกาสในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แตกต่างกัน ส่วนสภาพเศรษฐกิจนั้นถ้ามีความคล่องตัวทางเศรษฐกิจจะทำให้มีโอกาสใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าช่วงที่สภาพเศรษฐกิจฝืดเคือง ซึ่งปัจจัยที่เกิดจากตนเองเหล่านี้ ถ้ามีความแตกต่างกันจะทำให้การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้มีความแตกต่างกันไปด้วย (Bansal, 2011) นอกจากนี้ด้านเทคโนโลยี มีผลต่อการการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากสัญญาณเครือข่ายที่ยังครอบคลุมไม่ทั่วถึงหรือสัญญาณไม่แรงพอที่จะถ่ายทอดข้อมูล (Transfer) เป็นระยะเวลานานๆติดต่อกันได้ ซึ่งทำให้ไม่สามารถเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์หรือเกิดการค้างของหน้าจอในการเข้าไปใช้งานได้ และอุปกรณ์เครื่องมือ รวมถึงโปรแกรมซอฟต์แวร์ที่ใช้ มีปัญหาของการเข้าถึง (Usability) ซึ่งการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นจะต้องมีการใช้งานคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์สื่อสารโดยผ่านโปรแกรม ทำให้ขั้นตอนการใช้งานยังมีการซับซ้อน รวมไปถึงการค้นหาเนื้อหาที่ต้องการหรือการเชื่อมโยงเนื้อหาในการใช้งาน อาจใช้เวลานานหรือมีความยุ่งยากในการเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ (Chu, 2003) ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้ (User Interface) นั้นมีการแสดงผลตอบสนองต่อผู้ใช้ไม่เป็นไปตามที่ต้องการ โดยต้องมีการปรับแต่งหน้าจอการใช้งานไม่ว่าจะเป็นลักษณะตัวอักษร ขนาดตัวอักษร ตำแหน่งการขยาย รูปแบบพื้นหลัง เป็นต้น ทำให้ไม่เกิดความประทับใจในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ (Crestani, Landoni, & Melucci, 2006) ซึ่งสอดคล้องกับ Li, Poe, Potter, Quigley, & Wilson (2011) ที่ได้สรุปว่า ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความต้องการใช้งานที่สามารถติดต่อเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก รวดเร็ว เนื้อหาที่ได้รับมีคุณภาพ หน้าจอใช้งานมีความละเอียดสูง สามารถเข้าถึงในแต่ละบทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้และที่สำคัญสามารถสืบค้นได้จากระบบสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดและระบบสืบค้นเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ Beisler, & Kurt (2012) ได้กล่าวถึงปัญหาการจัดการรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความแตกต่างกันในวงการผู้ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีทั้งรูปแบบที่ต้องใช้ผ่านเว็บ (Web-Base) รูปแบบที่ใช้บนแผ่นซีดี (Application-Base) และรูปแบบที่ใช้ผ่านอุปกรณ์ (Device-Base) ทำให้ผู้ใช้นั้นจะต้องมีการใช้งานเครื่องมืออ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความแตกต่างกัน ส่วนผลกระทบด้านสุขภาพนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเมื่อยล้าของสายตา ซึ่งเกิดจากการจ้องหน้าจอนานๆบางครั้งมีผลต่อ

การปวดศีรษะได้ (Ramaiah, 2012b) และความเมื่อยล้าของกล้ามเนื้อในร่างกายซึ่งเมื่ออยู่ในท่าเดิมเป็นเวลานานทำให้กล้ามเนื้อเกิดความเครียดเกร็งขึ้นมาได้ (Gregory, 2008)

นอกจากปัจจัยที่เกิดจากผู้ใช้งานและเทคโนโลยีสารสนเทศแล้ว สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนก็สามารถกระตุ้นให้เกิดการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยรับรู้ว่ามีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งเกิดจากการค้นหาเจอหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยบังเอิญ หรือได้รับการแนะนำให้อ่าน ซึ่ง Falc (2013) ได้กล่าวว่าครูอาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้ที่แนะนำแหล่งทรัพยากรสารสนเทศให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นถ้าอาจารย์ผู้สอนไม่แนะนำหรือแนะนำแหล่งทรัพยากรสารสนเทศ ผู้เรียนจะไม่ทราบหรือเข้าไปใช้แหล่งทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะที่อาจารย์ผู้สอนแนะนำเป็นหลัก เมื่อเริ่มมีความสนใจ ต้องการรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพิ่มเติม โดยบางครั้งบุคคลรอบข้างแนะนำ หรือโน้มน้าว ชักจูงให้เกิดความสนใจเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หรือ บุคคลเหล่านี้ได้นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่มาดูเป็นตัวอย่าง (Croft, & Bedi, 2005) นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จะทำให้เกิดการรับรู้ได้ (Croft, & Davis, 2010) อีกทั้งห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษานั้นมีบทบาทที่สำคัญในการสร้างจุดดึงดูดที่ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้าได้มีความสนใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ รวมทั้งเป็นแหล่งที่แนะนำและให้การทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แก่ผู้ที่สนใจ

จากการวิจัยในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งของประเทศแคนาดาพบว่า ปริมาณการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความสอดคล้องกับระดับการศึกษาของผู้ใช้ (Lamothe, 2013) เนื่องจากการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษานั้นจะต้องมีการศึกษาหาความรู้และค้นคว้าสำหรับการทำรายงานในชั้นเรียนและค้นคว้าข้อมูลในการทำวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษามากกว่านักศึกษาระดับปริญญาตรี ทำให้การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในระดับปริญญาเอกกับปริญญาโทนั้น มีสัดส่วนการใช้งานมากกว่าในระดับปริญญาตรี ซึ่งสอดคล้องกับ Hwang, Kim, Lee and Hwan Kim (2014) พบว่า อาจารย์มีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มากที่สุดร้อยละ 78.0 รองลงมาจะเป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอก กับ นักศึกษาระดับปริญญาโท เป็นร้อยละ 63.9 กับ ร้อยละ 63.3 ตามลำดับ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้แบบสอบถามกับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ และการสัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุด ผู้บริหารคณะและอาจารย์อาจารย์ด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เพื่อให้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างเหมาะสมและเกิดความคุ้มค่า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาปัจจัยทางตรงที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

2) เพื่อศึกษาปัจจัยทางอ้อมที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งมีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 สํารวจปัจจัยทางตรงจากนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 9 แห่ง โดยใช้สูตรของทาร์ ยามาเน (คำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน)

กลุ่มที่ 2 สํารวจปัจจัยทางอ้อมจาก ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารและอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวน 9 แห่ง จำนวน 55 คนโดยการสุ่มแบบง่าย

2) การพัฒนาแบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีขั้นตอน ดังนี้

2.1) การศึกษา วิเคราะห์ แนวคิด วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

2.2) ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มาพัฒนาแบบสอบถามสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และสาขาวิชา

ตอนที่ 2 ปัจจัยทางตรงที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ปัจจัยด้านผู้ใช้และปัจจัยด้านเทคโนโลยี

2.3) พัฒนาแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับผู้บริหารคณะด้านมนุษยศาสตร์ สำหรับผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สำหรับอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ ในการสํารวจปัจจัยทางอ้อมที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ปัจจัยด้านการเรียนการสอนและปัจจัยด้านแหล่งสารสนเทศ

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามได้จำนวนทั้งหมด 374 ชุด คิดเป็นร้อยละ 87.38 จากแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาทั้งหมด 428 ชุด ได้สัมภาษณ์ผู้บริหารหรือตัวแทนของผู้บริหารคณะทางด้านมนุษยศาสตร์จำนวน 10 ท่าน ผู้บริหารหรือตัวแทนที่ได้รับการมอบหมายจากผู้บริหารของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 9 ท่าน อาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์จำนวน 36 ท่าน

- 4) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมคำนวณสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้
- 4.1) ค่าความถี่และค่าร้อยละ สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - 4.2) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในแต่ละปัจจัย ซึ่งผู้วิจัยกำหนดการแปลผลค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็น 5 ระดับ ดังนี้
 - 4.20 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด
 - 3.40 - 4.19 หมายถึง ระดับมาก
 - 2.60 - 3.39 หมายถึง ระดับปานกลาง
 - 1.80 - 2.59 หมายถึง ระดับน้อย
 - 1.00 - 1.79 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด
 - 4.3) การวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ตัวแปรที่เกิดจากการเรียนการสอนและแหล่งทรัพยากรสารสนเทศซึ่งมีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์

ผลการวิจัย

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1) ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาจำแนกตามเพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และกลุ่มสาขาวิชา

นักศึกษาเป็นเพศหญิง จำนวน 227 คน (ร้อยละ 60.70) เป็นเพศชาย จำนวน 147 คน (ร้อยละ 39.30) อยู่ในช่วงอายุ 26-35 ปี มากที่สุดจำนวน 173 คน (ร้อยละ 46.26) รองลงมา อายุต่ำกว่า 26 ปี และช่วงอายุ 36-45 ปี จำนวน 92 คน (ร้อยละ 24.60) เท่ากัน โดยมีอายุ 46 ปีขึ้นไปน้อยที่สุด จำนวน 17 คน (ร้อยละ 4.54)

นักศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท จำนวน 275 คน (ร้อยละ 73.53) ปริญญาเอก จำนวน 99 คน (ร้อยละ 26.47) โดยอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาภาษาและภาษาศาสตร์มากที่สุด จำนวน 265 คน (ร้อยละ 70.85) รองลงมา กลุ่มสาขาวิชาปรัชญา ศาสนาและเทววิทยา จำนวน 49 คน (ร้อยละ 13.10) กลุ่มสาขาวิชา โบราณคดีและประวัติศาสตร์ จำนวน 32 คน (ร้อยละ 8.56) และกลุ่มสาขาวิชา วัฒนธรรมและวรรณคดี จำนวน 28 คน (ร้อยละ 7.49)

1.2) การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาจำแนกตามเพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และกลุ่มสาขาวิชา

การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 79.68 โดยเป็นเพศชายมีผู้ใช้คิดเป็นร้อยละ 80.95 และเพศหญิงมีผู้ใช้คิดเป็นร้อยละ 78.85 โดยอายุต่ำกว่า 26 ปี มีผู้ใช้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ

86.96 รองลงมาเป็นช่วงอายุ 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 81.52 ซึ่งกำลังศึกษาระดับปริญญาเอกมีผู้ใช้คิดเป็นร้อยละ 89.90 และระดับปริญญาโทคิดมีผู้ใช้เป็นร้อยละ 76.00 โดยผู้ใช้ที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาโบราณคดีและประวัติศาสตร์มีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 96.88 รองลงมาในกลุ่มสาขาวิชาวัฒนธรรมและวรรณคดีคิดเป็นร้อยละ 85.71 กลุ่มสาขาวิชาภาษาและภาษาศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 79.62 และกลุ่มสาขาวิชาปรัชญา ศาสนาและเทววิทยาคิดเป็นร้อยละ 65.31 ตามลำดับ

2) ปัจจัยโดยรวมที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ประกอบด้วยปัจจัยทางตรงที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้ใช้และปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และปัจจัยทางอ้อมที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ปัจจัยด้านการเรียนการสอน และปัจจัยปัจจัยด้านแหล่งสารสนเทศ

2.1) ปัจจัยด้านผู้ใช้ ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัวแปรได้แก่ ทักษะคิด แรงจูงใจ การรับรู้ประโยชน์ และเครื่องมือที่ใช้อ่าน จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านผู้ใช้ที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษามากที่สุดนั้น ได้แก่ตัวแปรด้านการรับรู้ประโยชน์ ($\bar{X}=4.01$) รองลงมาเป็นตัวแปรด้านเครื่องมือที่ใช้อ่าน ($\bar{X}=3.69$) และตัวแปรด้านทักษะคิด ($\bar{X}=3.49$) ตามลำดับ โดยตัวแปรด้านแรงจูงใจ ($\bar{X}=2.97$) มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์น้อยที่สุด

2.1.1 ตัวแปรด้านการรับรู้ประโยชน์

จากการศึกษาพบว่า การรับรู้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถใช้งานเวลาได้ก็ได้อีกได้ ($\bar{X}=4.18$) สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้รวดเร็ว ($\bar{X}=4.15$) สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่าย ($\bar{X}=4.09$) และสามารถใช้งานที่ไหนก็ได้ ($\bar{X}=3.99$) มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ระดับมาก

2.1.2 ตัวแปรด้านทักษะคิด

จากการศึกษาพบว่า ความรู้สึกดีในการใช้ ($\bar{X}=3.96$) และความชำนาญในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X}=3.85$) มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ระดับมาก ส่วนผู้ที่คิดว่าการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แล้วแสดงว่าเป็นคนทันสมัย ($\bar{X}=2.69$) มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ระดับปานกลาง

2.1.3 ตัวแปรด้านแรงจูงใจ

จากการศึกษาพบว่า อาจารย์แนะนำให้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X}=3.68$) มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ระดับมาก ส่วนเพื่อนแนะนำให้ใช้ ($\bar{X}=2.97$) บุคลากรห้องสมุดแนะนำให้ใช้ ($\bar{X}=2.95$) และตัวแทนจำหน่ายให้ทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X}=2.78$) มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ระดับปานกลาง ส่วนคนในครอบครัวแนะนำให้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X}=2.47$) มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ระดับน้อย

2.1.4 ตัวแปรด้านเครื่องมือที่ใช้อ่าน

จากการศึกษาพบว่า ความง่ายในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากการมีปุ่มในการแปลภาษา ($\bar{X}=3.80$) มีปุ่มช่วยเหลือการใช้งาน ($\bar{X}=3.65$) และมี Link การเชื่อมโยงเนื้อหา ($\bar{X}=3.63$) มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ระดับมาก

2.2) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่อยู่ระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับตัวแปรจากที่มีผลมากที่สุดดังนี้ ถ้าไม่มีอินเทอร์เน็ตแล้วไม่สามารถเข้าใช้งานได้ ($\bar{X}=4.08$) ถ้าอินเทอร์เน็ตติดขัดทำให้มีการใช้งานที่สะดุด ($\bar{X}=4.02$) การใช้งานผ่านอุปกรณ์พกพาทำให้เสียสายตา ($\bar{X}=3.93$) การใช้งานผ่านอุปกรณ์พกพาทำให้ปวดเมื่อย ($\bar{X}=3.75$) การใช้งานผ่านอุปกรณ์พกพาต้องปรับแสงและตัวอักษรบ่อย ($\bar{X}=3.56$) การใช้งานผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ทำให้ปวดเมื่อย ($\bar{X}=3.52$) การใช้งานผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ทำให้เสียสายตา ($\bar{X}=3.49$) และไม่มีเนื้อหาที่ต้องการ ($\bar{X}=3.42$) ส่วนปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ระดับปานกลางมีดังนี้ ชอบหนังสือที่เป็นรูปเล่มมากกว่า ($\bar{X}=3.31$) การใช้งานผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ต้องปรับแสงและตัวอักษรบ่อย ($\bar{X}=3.08$) และอุปกรณ์มีความยุ่งยากในการเข้าใช้งาน ($\bar{X}=2.63$) ส่วนปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ระดับน้อยคือขั้นตอนการเข้าใช้งานมีความยุ่งยาก ($\bar{X}=2.55$)

2.3) ปัจจัยด้านการเรียนการสอน

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ด้านเอกสารการสอน ตัวแปรที่มีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ ด้านนโยบายสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านการให้คำปรึกษา เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญใกล้เคียงกัน

2.3.1 ตัวแปรด้านเอกสารการสอน

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านเอกสารการสอนประกอบด้วยประเด็นย่อย 3 ประเด็นคือ 1) การผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2) การเผยแพร่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ 3) การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร

1) การผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีแนวทางการผลิตเอกสาร 2 แนวทางคือ (1) อาจารย์ให้ทางห้องสมุดแปลงหนังสือที่ใช้ในการสอนให้เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้รวมถึงการแปลงหนังสือหายากให้เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นการสงวนรักษาหนังสือหายากซึ่งทำให้เก็บรักษาได้นานและประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ (2) อาจารย์ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเองโดยห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาหรือหน่วยงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ดำเนินการจัดการอบรมให้

2) การเผยแพร่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ออกใหม่ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา การอบรม การเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากสำนักพิมพ์หรือบริษัทตัวแทนจำหน่าย รวมถึงการวิจารณ์ (Review) เนื้อหา ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นการเผยแพร่และกระตุ้น

ให้อาจารย์มีความสนใจในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพิ่มมากขึ้น เมื่ออาจารย์คุ้นเคยกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แล้ว ก็จะเป็นผู้เผยแพร่การใช้งานต่อไปยัง นักศึกษา ซึ่งรวมถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่อาจารย์ได้ผลิตเอง จะยังทำให้อาจารย์เผยแพร่การใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ตรงตามความต้องการมากยิ่งขึ้น

3) การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ซึ่งการสนับสนุนจากผู้บริหารเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการผลิตและการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มากยิ่งขึ้น รวมทั้งทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้งานมากขึ้น เช่น การมีนโยบายการส่งเสริมให้อาจารย์ผลิต ตำราอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ในการนำเสนอเนื้อหาไปสอนในชั้นเรียน และให้นักศึกษาได้อ่านเพิ่มเติม เป็นต้น

2.3.2 ตัวแปรด้านนโยบายสนับสนุนการเรียนการสอน

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านนโยบายสนับสนุนการเรียนการสอน ประกอบด้วยประเด็นย่อย 3 ประเด็น คือ 1) งบประมาณและความคุ้มค่า 2) ความสอดคล้องและความเหมาะสมในการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ในการเรียน 3) การส่งเสริมให้อาจารย์ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

1) งบประมาณและความคุ้มค่า ผู้บริหารคณะส่วนใหญ่ไม่ได้มีการกำหนดงบประมาณเกี่ยวกับทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนการสอน โดยตรงแต่จะขึ้นอยู่กับทางสถาบันอุดมศึกษาหรือทางห้องสมุดเป็นผู้จัดสรรงบประมาณ ซึ่งบางแห่งที่มีห้องสมุดของคณะจะมีการจัดสรรงบประมาณแยกตามภาควิชาแล้วนำไปจัดซื้อเอง แต่บางแห่งสามารถจัดซื้อ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยต้องมีการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการใช้งานของแต่ละสาขาวิชา ซึ่งมีการจัดสรร งบประมาณให้ครอบคลุมทุกสาขาวิชาตามความเหมาะสม

2) ความสอดคล้องและความเหมาะสมในการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ในการเรียน ซึ่งด้านการเรียนการสอนนั้นทางคณะมอบหมายให้เป็นความรับผิดชอบของอาจารย์ผู้สอน โดยสนับสนุน ให้ใช้ช่องทาง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยทางคณะให้อิสระกับอาจารย์ผู้สอนในการเลือกแหล่งข้อมูลและ ออกแบบแนวทางการสอนเอง ดังนั้นการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จึงมีความสอดคล้อง และความเหมาะสมใน การนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ในการเรียน

3) การส่งเสริมให้อาจารย์ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นอกจากการกำหนดนโยบายให้อาจารย์ผลิตตำราอิเล็กทรอนิกส์และกระตุ้นให้อาจารย์แนะนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แก่ทางห้องสมุดแล้ว การกำหนดผลงานวิชาการของอาจารย์ โดยนับการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์ถือเป็นผลงานทางวิชาการได้ จะทำให้เกิดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้การสนับสนุนเป็นโครงการผลิตผลงานวิชาการ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ และให้องค์ความรู้ พร้อมทั้งมีการรณรงค์ให้มีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการสร้างผลงานทางวิชาการ และทำผลงานวิชาการนั้นให้เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เป็น Open Source ได้

2.3.3 ตัวแปรด้านการให้คำปรึกษา

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านการให้คำปรึกษา ประกอบด้วยประเด็นย่อย 3 ประเด็นคือ 1) การใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์ 2) การแนะนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้เรียน 3) การกำหนดขอบเขตเนื้อหาความต้องการในเชิงลึก

1) การใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์ การใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์ ทำให้อาจารย์ทราบแหล่งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และมีความเข้าใจในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และสามารถเผยแพร่การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปสู่นักศึกษาได้ และทำให้การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยอาจารย์ที่เป็นนักวิจัยมีแนวโน้มการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าอาจารย์ที่มุ่งเน้นการสอน

2) การแนะนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้เรียน ซึ่งมีการแนะนำเนื้อหาให้นักศึกษาเข้าไปใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในแต่ละบทที่ได้มีการสอน โดยให้นักศึกษาเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ล่วงหน้าเพื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้ร่วมกันในครั้งต่อไป ทำให้นักศึกษาคุ้นเคยในการใช้งานและสืบค้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

3) การกำหนดขอบเขตเนื้อหาความต้องการในเชิงลึก ซึ่งการกำหนดขอบเขตเนื้อหาความต้องการในเชิงลึกโดยอาจารย์ จะทำให้นักศึกษามีกรอบในการสืบค้น และมีเป้าหมายในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะส่งผลให้นักศึกษาค้นคว้า และสามารถต่อยอดการสืบค้น ที่มีความลึกของเนื้อหา และครอบคลุมในการค้นหาได้

2.4) ปัจจัยด้านแหล่งสารสนเทศ

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการสงวนรักษา ตัวแปรที่มีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดซื้อจัดหา ด้านการจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล และด้านการบริการสารสนเทศ เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญใกล้เคียงกัน

2.4.1 ตัวแปรด้านการจัดซื้อจัดหา

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านการจัดซื้อจัดหาประกอบด้วยประเด็นย่อย จำนวน 3 ประเด็นคือ 1) รูปแบบการจัดซื้อ 2) ความคุ้มค่า 3) การครอบคลุมทุกสาขาวิชา

1) รูปแบบการจัดซื้อ ซึ่งวิธีการจัดหาทรัพยากรของห้องสมุดนั้นมีการวางแผนการดำเนินงานโดยไม่แยกประเภทการจัดซื้อว่า ต้องการหนังสือ วารสาร หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือวารสารอิเล็กทรอนิกส์ แต่จะมองที่ความเหมาะสมของผู้ใช้บริการเป็นหลัก ผู้ใช้ที่เป็นอาจารย์เน้นให้มีการบอกรับวารสารเป็นส่วนใหญ่ และไม่ค่อยนิยมการนำเสนอหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาให้จัดซื้อ อาจเป็นเพราะผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จัดทำและส่งข้อมูลรายชื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ล่าช้ากว่าสำนักพิมพ์ที่ส่งรายการหนังสือที่เป็นรูปเล่มมานำเสนอได้เร็วกว่า ด้านการบริหารงบประมาณการจัดสรรเพื่อซื้อหนังสือประเภทต่าง ๆ นั้น ผู้บริหารทรัพยากรของห้องสมุดส่วนกลางเน้นการจัดหาหนังสือด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์พื้นฐาน แต่การจัดหาทรัพยากรหนังสือเฉพาะทางของแต่ละสาขาจะเป็นหน้าที่การจัดหาของห้องสมุดของแต่ละคณะ โดยห้องสมุดของแต่ละคณะจะมีงบประมาณของตนเอง ซึ่งคณะกรรมการจะมีการนำเสนอความต้องการ

เกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดมาพิจารณาจัดซื้อหนังสือโดยผ่านทางคนปกติ แต่หากหนังสือที่ต้องการซื้อไม่มีราคาแพง เช่นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่เป็นหนังสือเฉพาะทาง ก็สามารถร่วมมือกับ ห้องสมุดส่วนกลางในการจัดซื้อได้ และเมื่อจัดซื้อ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แล้วทางห้องสมุดได้มีการนำรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นั้นเข้าระบบห้องสมุดอัตโนมัติเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการสืบค้น รูปแบบการจัดซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่นิยม นั้นเป็น การเช่าซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือต้องชำระค่าบริการเป็นรายปีแล้วผู้ใช้สามารถเข้าใช้บริการ ในฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตามที่กำหนดได้ และเมื่อครบกำหนดแล้วสามารถเลือกเก็บหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ชื่อเรื่องที่ต้องการไว้ใช้ได้ตามมูลค่าการชำระเงิน โดยพิจารณาจากการเข้าใช้ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของตัวแทนจำหน่ายหรือสำนักพิมพ์ในแต่ละปี แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และประมาณการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในปีถัดไป

2) ความคุ้มค่า ซึ่งการจำหน่ายหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) มี 2 รูปแบบ คือ (1) การจำหน่ายแบบผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 1 copy กล่าวคือ หากมีการซื้อโดยผู้ใช้ 1 คน (1 user) จะมีการกำหนด code ของแต่ละ คนในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แต่ละเรื่อง จึงทำให้ผู้ใช้สามารถอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เฉพาะบุคคลเท่านั้น ไม่สามารถนำ code ไปใช้กับอุปกรณ์สื่อสารของผู้ใช้รายอื่นได้ (2) การจำหน่ายแบบ Unlimited Copy คือการใช้ copy หนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยไม่จำกัดจำนวนผู้ใช้ จะทำให้ผู้ใช้สามารถ อ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในแต่ละเรื่องได้หลายคนในเวลาเดียวกัน ซึ่งในประเทศไทย สถาบันอุดมศึกษา สามารถซื้อแบบ unlimited License ที่จำหน่ายในราคาเหมาะสม และสามารถมีสิทธิในการเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ไม่จำกัดจำนวนผู้ใช้ และราคาจะถูกกว่าการซื้อแบบ License ที่สามารถเข้าถึงและใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้เพียงสิทธิ์เดียว และสามารถซื้อแบบ Pick & Choose คือ การบอกรับสมาชิกรายปีที่ผู้ใช้สามารถเลือกหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ได้ตามจำนวนที่จ่ายเงิน นอกจากนี้ผู้ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีการจดลิขสิทธิ์เช่นเดียวกับหนังสือที่เป็นรูปเล่ม ซึ่งผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถดาวน์โหลดมาอ่าน และใช้งานได้แต่ไม่สามารถตีพิมพ์เพื่อนำไปเผยแพร่แก่ บุคคลอื่นได้ และด้วยพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้หน่วยงานที่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เช่นสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่แตกต่างกันและนำมาแลกเปลี่ยน (Share) ทรัพยากรด้วยกัน จะทำให้ แต่ละสถาบันอุดมศึกษามีหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ใช้ร่วมกันได้ เป็นการประหยัดงบประมาณในการจัดซื้อได้

3) การครอบคลุมทุกสาขาวิชา จากข้อมูลการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีข้อมูลและจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่สอดคล้องและครอบคลุมสาขาวิชาที่ต้องการ อีกทั้งมีการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันเอง โดยการกำหนดนโยบายให้นักศึกษาส่งงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ และผลงานทางวิชาการต่าง ๆ ของบุคลากรในสถาบัน ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อ นำมาเก็บรวบรวมไว้เป็นฐานข้อมูล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาความรู้เฉพาะทาง ทำให้การค้นหาเนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการนำหนังสือหายาก (Rare Book) มาจัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Digitize) และมีการจัดทำหนังสือ

อิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับคณะวิชา ทำให้ได้หนังสือที่ครอบคลุมทุกสาขาวิชาและตรงกับความต้องการของผู้ใช้งานในสถาบันยิ่งขึ้น

2.4.2 ตัวแปรด้านการจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านการจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล ประกอบด้วยประเด็นย่อย จำนวน 4 ประเด็น คือ 1) การออกแบบคลังดิจิทัล 2) การพัฒนาคลังดิจิทัล 3) การจัดเก็บสารสนเทศดิจิทัล และ 4) การพัฒนา ช่องทางสืบค้นสารสนเทศดิจิทัล

1) การออกแบบคลังดิจิทัล ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถมีได้หลายประเภท และมีจากการให้บริการจากสำนักพิมพ์ และการสร้างด้วยตนเอง ดังนั้นจึงต้องมีการออกแบบคลังดิจิทัลที่เหมาะสมเพื่อสร้าง คลังปัญญาหาวิทยาลัย (Intellectual Repository: IR) โดยอาจแบ่งประเภทเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-journal) และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-document) ซึ่งฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีทั้งสาขาเฉพาะทาง และ เป็นสหสาขาวิชา อีกทั้งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีทั้งแบบเชิงพาณิชย์ (Subscribe) และแบบเปิด (Open Access)

2) การพัฒนาคลังดิจิทัล โดยการจัดทำแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลแล้วจัดหาทรัพยากรเข้ามาสู่ระบบ โดยสามารถวิเคราะห์จากภาพรวมของผู้ใช้บริการห้องสมุดและความต้องการของผู้ใช้บริการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดหาทรัพยากรที่ตรงกับความต้องการได้ รวมถึงการพิจารณาการจัดซื้อทรัพยากรห้องสมุดของแต่ละคณะ ข้อมูลอ้างอิงความต้องการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน ของอาจารย์แต่ละท่าน ทำให้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) ให้แก่ ผู้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้น

3) การจัดเก็บสารสนเทศดิจิทัล สามารถจัดเก็บใน 2 ระบบคือ ระบบห้องสมุดอัตโนมัติเพื่อสามารถให้ สืบค้นผ่านระบบได้ (OPAC) และระบบการเข้าใช้ได้โดยการเชื่อมโยง (Link) ไปทางตัวแทนจำหน่ายหรือ สำนักพิมพ์ที่ให้บริการฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงในส่วนที่ได้ผลิตเอง

4) การพัฒนาช่องทางสืบค้นสารสนเทศดิจิทัล เพื่อให้เกิดการใช้งานสารสนเทศดิจิทัล จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าใช้งานได้อย่าง สะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการสืบค้นและเข้าถึง เช่น การเข้าใช้งานผ่านระบบออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าใช้งานผ่านเว็บไซต์ หรือการเข้าใช้งานผ่าน Mobile Application

2.4.3 ตัวแปรด้านการสงวนรักษา

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านการสงวนรักษา ประกอบด้วยประเด็นย่อย จำนวน 4 ประเด็น คือ 1) การคัดเลือกหนังสือหายาก 2) การสร้างความร่วมมือกับเจ้าของลิขสิทธิ์หนังสือหายาก 3) การดำเนินการแปลงหนังสือหายากเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ 4) การรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล

1) การคัดเลือกหนังสือหายาก ตัวแทนจำหน่ายหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อ่านนัยความสะดวกในการคัดเลือกหนังสือ โดยมีระบบการสื่อสารให้คำแนะนำในการจัดหาทรัพยากรห้องสมุด (Recommend to

Librarian) จากอาจารย์และผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) ไปสู่บรรณารักษ์ห้องสมุด แล้วทางห้องสมุดได้มีการวิเคราะห์ความเหมาะสมในการเลือกมาทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

2) การสร้างความร่วมมือกับเจ้าของลิขสิทธิ์หนังสือหายาก มีแนวทางการวางแผนสำหรับการพัฒนาการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในปัจจุบันได้ติดต่อเจ้าของลิขสิทธิ์หนังสือหายากและหนังสือบริจาคเพื่อขออนุญาตการนำหนังสือที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นแปลงเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในอนาคตผู้เขียนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะสามารถเขียนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แล้วนำไปวางไว้ที่ Cloud Computing ซึ่งจะลดขั้นตอนที่ซับซ้อน ทำให้ผู้เขียนจะสามารถเขียน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยโทรศัพท์มือถือแล้ว upload ขึ้น Cloud Computing และเผยแพร่ได้ทันที

3) การดำเนินการแปลงหนังสือหายากเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งการแปลงหนังสือหายากที่เป็นรูปเล่มแปลงเป็นไฟล์ดิจิทัลแล้วนำมาผลิตเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่เรียกว่า Digitization ต้องมีการเลือกความละเอียดในการสแกนให้เหมาะสมแก่การใช้งาน โดยสามารถเลือกเครื่องสแกนได้หลายแบบ ซึ่งเมื่อสแกนแล้วต้องมีการปรับปรุงความสมบูรณ์ของเนื้อหา (Cleaning) พร้อมทั้งมีการตกแต่งและซ่อมไฟล์ให้เกิดความสมบูรณ์ หลังจากนั้นมีการทำกระบวนการจัดการข้อมูล (Metadata) โดยการจัดทำการรู้จักอักขระด้วยแสง (Optical Character Recognition : OCR) เพื่อให้สามารถเข้าไปสืบค้นเนื้อหาได้

4) การรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล เนื่องด้วยปริมาณของทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลนั้นมีการเพิ่มขึ้นตลอดเวลา จึงต้องมีการจัดระเบียบข้อมูลให้สามารถรองรับการจัดเก็บและค้นหาข้อมูลได้ง่าย รวมถึง หน้าจอที่ใช้งานได้ง่าย เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการใช้งานมากขึ้น ทั้งนี้จึงต้องมีการวางแผนและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม เพราะทรัพยากรดังกล่าวจะมีที่มาจากหลายแหล่ง และเนื่องจากเป็นไฟล์ดิจิทัลจึงอาจสูญหายหรือเกิดความผิดพลาด (Error) ได้ง่าย ทำให้การรวบรวมและการสำรองข้อมูลที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

2.4.4 ตัวแปรด้านการบริการสารสนเทศ

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านการบริการสารสนเทศ ประกอบด้วยประเด็นย่อย จำนวน 3 ประเด็น คือ 1) ความต้องการเข้าใช้บริการ 2) การเข้าใช้บริการ และ 3) การแนะนำการใช้งานและการอบรมให้ความรู้เพื่อการใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพ

1) ความต้องการเข้าใช้บริการ ซึ่งเดิมคนไทยยังไม่ค่อยเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากนัก แต่มีผู้ที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศ แล้วนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลับมาใช้ โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอน ซึ่งได้เสนอความต้องการในการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการเรียนการสอน ทำให้การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งประมาณการเติบโตของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ร้อยละ 5-10 ต่อปี ซึ่ง แนวโน้มการเติบโตของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา และความต้องการเพื่อการเข้าใช้บริการ บางสถาบันมีการดาวน์โหลดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่น่าสนใจมาเก็บไว้ ให้บริการสำหรับผู้ใช้บริการเฉพาะบุคลากรภายในสถาบันอุดมศึกษา บางแห่งได้มีการให้บริการเชิงรุกโดยการ สืบหาข้อมูลการให้บริการ ได้แก่

ความต้องการในเนื้อหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และความนิยมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการเพื่อให้ทราบเนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้ใช้สนใจ ซึ่งเมื่อมีรายการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีเนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อยู่ในกลุ่มของผู้ใช้ที่สนใจนั้น ผู้ให้บริการจะทำการสรุปเนื้อหาย่อ (Review) ของเนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้น เพื่อนำเสนอให้กับผู้ใช้บริการที่สนใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างเหมาะสม

2) การเข้าใช้บริการ ซึ่งความสำคัญของการพัฒนาระบบเพื่อความสะดวกในการให้บริการและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ทำให้มีการออกแบบ และพัฒนาระบบปฏิบัติการในการค้นหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษา แบ่งช่องทางการเข้าใช้บริการได้เป็น 3 ช่องทาง คือ (1) การเข้าใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผ่าน IP Address ในเครือข่ายของสถาบันอุดมศึกษา โดยเข้าบริการผ่านเว็บไซต์ (2) การเข้าใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยผ่านเครือข่ายเฉพาะส่วน (Virtual Private Network : VPN) ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาจากทุกสถานที่ได้ตลอดเวลา โดยเปรียบเสมือนผู้ใช้บริการได้เข้ามาใช้งานภายในสถาบันอุดมศึกษาและผู้ใช้บริการสามารถแนะนำรายชื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ต้องการใช้ผ่าน เว็บไซต์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้ VPN ได้เช่นเดียวกัน (3) การเข้าใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านโปรแกรมบนอุปกรณ์มือถือโดยตรง (Mobile Application)

3) การแนะนำการใช้งานและการอบรมให้ความรู้เพื่อการใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีการจัดอบรม แนะนำการใช้งาน และให้ความรู้เพื่อการใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยโดยสถาบันเอง หรือจัดร่วมกับผู้ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการจัดทำคำแนะนำผ่านคลิปวิดีโอเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา

2.4.5 ตัวแปรด้านการประชาสัมพันธ์

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านประชาสัมพันธ์ประกอบด้วยประเด็นย่อย จำนวน 3 ประเด็น คือ 1) เนื้อหาของการประชาสัมพันธ์ 2) รูปแบบการประชาสัมพันธ์ และ 3) การดำเนินการประชาสัมพันธ์

1) เนื้อหาของการประชาสัมพันธ์ โดยจะประกอบด้วย (1) ชี้ให้เห็นข้อดีในการใช้งาน ทั้งเรื่องการประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ การรักษาโดยไม่มีขีดจำกัด เหมาะกับยุคปัจจุบันที่ส่วนใหญ่มีการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (2) วิธีการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตั้งแต่การ Log in เข้าระบบ การสืบค้น จนถึง การดาวน์โหลดเป็นเล่มจากฐานข้อมูล

2) รูปแบบการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันอุดมศึกษา มีการใช้รูปแบบของการจัดกิจกรรมทั้งกิจกรรมการอบรมการใช้งาน กิจกรรมการแนะนำหนังสือใหม่ กิจกรรมแข่งขันชิงรางวัล การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ หรือการประชาสัมพันธ์เชิงรุก การจัดทำคู่มือการเข้าใช้ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือคลิปวิดีโอการเข้าใช้ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การเปิดให้ทดลองใช้งานฐานข้อมูลและทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล

3) การดำเนินการประชาสัมพันธ์ ตามรูปแบบการประชาสัมพันธ์ดังกล่าว มีการเผยแพร่ทางตรง ผ่านการดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และช่องทางออนไลน์ของห้องสมุด การเข้าร่วมกิจกรรมปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ การเข้าไปนำเสนอหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในที่ประชุมของคณะกรรมการบริหารคณะโดยตรง เพื่อส่งข้อมูลตรงแก่อาจารย์ผู้เป็น กลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในวงกว้าง

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางตรงที่มีผลต่อการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้ใช้ โดยตัวแปรที่มีผลต่อการใช้นมากที่สุดคือ การรับรู้ประโยชน์ ตัวแปรรองลงมาคือ เครื่องมือที่ใช้อ่านทัศนคติ และแรงจูงใจ ส่วนปัจจัยทางอ้อมที่มีผลต่อการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นด้านการเรียนการสอนและปัจจัยด้านแหล่งบริการทรัพยากรสารสนเทศ นั้นตัวแปรที่มีผลต่อการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คือด้านเอกสารการสอน ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการสงวนรักษา

1) ผลการวิจัยปัจจัยทางตรงที่มีผลต่อการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ พบว่า ปัจจัยด้านผู้ใช้นั้น มีตัวแปรด้านการรับรู้ประโยชน์ ตัวแปรด้านความง่ายในการใช้ และตัวแปรด้านทัศนคติมีผลต่อการใช้นค่อนข้างมาก ส่วนตัวแปรด้านแรงจูงใจในการใช้ มีผลต่อการใช้นปานกลาง โดยตัวแปรด้านการรับรู้ประโยชน์มีผลต่อการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุดจากตัวแปรทั้งหมด ซึ่งการเข้าถึงเนื้อหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างรวดเร็ว นั้น เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีความต้องการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อีกทั้งเมื่ออาจารย์ได้แนะนำให้มีการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะเกิดการกระตุ้นให้เกิดการใช้นมากที่สุด โดยการได้รับแรงจูงใจในการใช้โดยเฉพาะการแนะนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากอาจารย์ที่มอบหมายให้ทำงานส่ง (Choorueangsuk 2009 ; Silas, 2012) รองลงมาเป็นเพื่อนและบุคลากรห้องสมุด ซึ่งเห็นได้ว่าผู้สอนมีส่วนที่ทำให้เกิดการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ ส่วนปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นพบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์เห็นว่า สัญญาณอินเทอร์เน็ตทั้งที่ไม่ครอบคลุมและไม่มีความเสถียรทำให้นักศึกษาไม่ยอกล้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด รองลงมาจะเป็นการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านอุปกรณ์พกพาซึ่งทำให้เสียสายตา ปวดเมื่อยและต้องมีการปรับแสงและตัวอักษรบ่อย ซึ่งเป็นเหตุให้ไม่อยากที่จะใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ว่าจะผ่านอุปกรณ์พกพาหรือเครื่องคอมพิวเตอร์จะทำให้เสียสุขภาพทางสายตาทั้งนั้น (Khemakrothai 2015 ; Gregory, 2008)

2) ผลการวิจัยปัจจัยทางอ้อมที่มีผลต่อการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ พบว่า ปัจจัยด้านการเรียนการสอนและปัจจัยด้านแหล่งสารสนเทศ นั้นเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย 1) อาจารย์ผู้สอนแนะนำสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ให้ผู้เรียนได้เข้าไปค้นคว้า (Falc, 2013) 2) ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีการประชาสัมพันธ์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์อย่างทั่วถึงทั้งอาจารย์และนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Choorueangsuk (2009) ที่กล่าวว่า

ห้องสมุดควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการให้บริการทางด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ทั่วถึงและได้มีการแนะนำการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้สนใจที่มีความต้องการใช้บริการ (Croft & Davis, 2010)

3) ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสร้างช่องทางการเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้สะดวกรวดเร็ว (Dewan, 2012)

4) มีการอบรมค้นคว้าข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาและสำนักพิมพ์ (Tsai, 2012)

ส่วนอาจารย์ผู้สอนนั้นก่อนที่จะแนะนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้เรียน อาจารย์ต้องมีการรับรู้เกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จากการจัดสัมมนาของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Hoseth & McLure (2012) ที่กล่าวว่า อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษามหาวิทยาลัยต้องมีการเรียนรู้วิธีการในการเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้เข้าใจการทำงานของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นได้มากขึ้น

5) อาจารย์สามารถผลิตตำราอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ในการสอนได้ (Chan & Lai, 2005) และสิ่งที่อาจารย์จะผลิตตำราอิเล็กทรอนิกส์นั้นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารคณะเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน (Saunders, 2015) โดยต้องเห็นความสำคัญของห้องสมุดและมีความร่วมมือซึ่งกันและกัน

6) ผู้บริหารคณะนั้นจะมีการสนับสนุนก็ต่อเมื่อทราบความคุ้มค่าของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์แหล่งสารสนเทศดิจิทัลให้เกิดความเหมาะสม (Botero, Carrico, Dygert & Lightcap, 2009)

7) ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันได้เข้าไปดำเนินการเชิงรุกโดยเข้าไปชี้แจงเพื่อพิจารณาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในที่ประชุมบริหารของคณะ ส่วนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้มีการผลิตจากอาจารย์ การจัดหาจากสำนักพิมพ์หรือตัวแทนจำหน่าย และได้จากห้องสมุดที่นำหนังสือหายากหรือหนังสือที่เป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันอุดมศึกษาแปลงเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นำมาสงวนรักษาเก็บไว้เป็นฐานข้อมูล ซึ่งการจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากผู้ผลิตหรือตัวแทนจำหน่ายนั้น จะต้องดูจากเงื่อนไขการตลาดและความต้องการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นเพื่อนำมาประเมินความคุ้มค่า

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ด้านห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรเผยแพร่การรับรู้ประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้ใช้บริการให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการห้องสมุดได้เข้าใจถึงคุณค่าของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีมากกว่าการใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา และควรมีการประชาสัมพันธ์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์และอาจมีการแนะนำเนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้ใช้บริการได้ทราบเนื้อหาพอสังเขปได้อย่างทั่วถึง ซึ่งต้องมีการบริการเชิงรุกด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้แก่คณาจารย์เพื่อให้อาจารย์นั้นเผยแพร่ต่อไปยังนักศึกษาได้

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ด้านการจัดการเรียนการสอน

อาจารย์ผู้สอนควรแสวงหาทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลซึ่งรวมไปถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับนำเนื้อหาไปใช้ในการเรียนการสอนและการวิจัย แล้วนำแหล่งสารสนเทศดิจิทัลไปเผยแพร่ให้กับผู้เรียน อีกทั้งควร

สร้างทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลให้เพิ่มขึ้นเพื่อให้เนื้อหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ครอบคลุมองค์ความรู้ที่ใช้ในการเรียนการสอน

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาทดลองเปรียบเทียบปัจจัยที่เกิดจากการใช้หนังสือที่เป็นรูปเล่มกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อศึกษาประโยชน์และอุปสรรคที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรสารสนเทศทั้งสองประเภท

3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลการต่อการใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรี หรือ ในกลุ่มสาขาทางด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับ กลุ่มนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ที่ได้วิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- Bansal, G. (2011). E-book usage: Role of environmental consciousness personality and past usage. *Journal of Computer Information Systems*, 52(2), 93-104.
- Beisler, A., & Kurt, L. (2012). E-book workflow from inquiry to access: Facing the challenges to implementing e-book access at the University of Nevada, Reno. *Collaborative Librarianship*, 4(3), 96-116.
- Botero, C., Carrico, S., Dygert, C., & Lightcap, P. (2009). E-Books: The Past Is Not the Future. *Florida Libraries*, 52(2), 10-15.
- Chan, G. R.Y.C. & Lai, J. K. (2005). Shaping the strategy for e-books: A Hong Kong perspective. *Library Collections, Acquisitions and Technical Services*, 29, 205-219.
- Choorueangsuk, J. (2009). *The usage of and needs for electronic books : a case study in the health science library, prince of Songkla university*. Songkha: Prince of Songkla University. [in Thai]
- Chu, H. (2003). Electronic books: Viewpoints from users and potential users. *Library Hi Tech*, 21(3), 340-346.
- Croft, R., & Bedi, S. (2005). eBooks for a distributed learning university: The Royal Roads University case. *Journal of Library Administration*, 41(1), 113-137.
- Croft, R., & Davis, C. (2010). E-books revisited: Surveying student e-book usage in a distributed learning academic library 6 years later. *Journal of Library Administration*, 50(5-6), 543-569.

- Dewan, P. (2012). Are books becoming extinct in academic libraries? *New Library World*, 113(1/2), 27-37.
- Falc, E. O. (2013). An assessment of college students' attitudes towards using an online e-textbook. *Interdisciplinary Journal of E-Learning & Learning Objects*, 9, 1-12.
- Gregory, C. L. (2008). "But I want a real book" An investigation of undergraduates' usage and attitudes toward electronic books. *Reference & User Services Quarterly*, 47(3), 266-273.
- Hoseth, A., & McLure, M. (2012). Perspectives on e-books from instructors and students in the social sciences. *Reference & User Services Quarterly*, 51(3), 278-288.
- Hwang, J.-Y., Kim, J., Lee, B. and Hwan Kim, J. (2014). Usage patterns and perception toward e-books: Experiences from academic libraries in South Korea. *The Electronic Library*, 32(4), 522-541.
- Khemakrothai, W. (2015). E-book Usage of Students in Kasetsart University. *PULINET Journal*, 2(2), 37-44. [in Thai]
- Lamothe, A. (2013). Factors influencing the usage of an electronic book collection: Size of the e-book collection, the student population, and the faculty population. *College & Research Libraries*, 74(1), 39-59.
- Li, C., Poe, F., Potter, M., Quigley, B., & Wilson, J. (2011). *UC libraries academic e-book usage survey*. UC Office of the President: California Digital Library. Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/4vr6n902>
- Ramaiah, C.K. (2012a). E-books: Past, present and future. *DESIDOC Journal Of Library & Information Technology*, 32(2), 79-82.
- Ramaiah, C.K. (2012b). Users' perception about e-books in India. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*, 32(2), 86-94.
- Rogers, E.M. & Shoemaker, F.F. (1971). *Communication of Innovations : A cross cultural approach*. New York: The Free Press.
- Saunders, L. (2015). Academic libraries' strategic plans: Top trends and under-recognized areas. *Journal of Academic Librarianship*, 41(3), 285–291.

- Tsai, W-C. (2012). A study of consumer behavioral intention to use e-books: the Technology Acceptance Model perspective. *Innovative Marketing*, 8(4), 55-66
- Wilson, T. (1997) . Electronic publishing and the future of the book. *Information Research*, 3(2)
Available from <http://informationr.net/ir/3-2/paper39.html>

บทวิจารณ์หนังสือ

Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World — Buildings, Management, Programmes and Services

by Petra Hauke, Madeleine Charney and Harri Sahavirta (Eds.)

Series: IFLA Publications Series 177

Publisher: Berlin/Munich: De Gruyter Saur, 2018

บทวิจารณ์ โดย
มลิวัลย์ ประดิษฐ์ธีระ¹

¹ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยรังสิต อีเมล malivan@rsu.ac.th

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและภาวะโลกร้อน เป็นประเด็นหนึ่งที่สำคัญในบริบทโลกในปัจจุบัน ผู้วิจารณ์ใคร่ขอหยิบยกหนังสือเล่มนี้ Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World — Buildings, Management, Programmes and Services ซึ่งมี Petra Hauke, Madeleine Charney และ Harri Sahavirta ทำหน้าที่บรรณาธิการ มีความยาว 234 หน้า มานำเสนอในบทวิจารณ์หนังสือ

หนังสือเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือชุดของ IFLA Publications Series อันดับที่ 177 จัดทำโดยสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมและสถาบันห้องสมุด หรือ อีฟล่า (International Federation of Library Associations and Institutions –IFLA) มีสาระสำคัญมุ่งให้ห้องสมุดทั่วโลกมาร่วมกันกำหนดวิธีดำเนินงานที่ “ลดรอยเท้าทางนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม (Ecological footprint)” รวมทั้งแสดงบทบาทผู้นำและสร้างความรับผิดชอบทางสังคมในฐานะเป็นองค์กรหนึ่งที่จะช่วยสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมของโลก ด้วยการใช้กรอบการพัฒนาที่สำคัญคือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nations’ Sustainable Development Goals – UN SDGs) ซึ่งมีเป้าหมายจะดำเนินการให้สำเร็จร่วมกันในปีคริสต์ศักราช 2030

IFLA ได้นำวาระสำคัญเรื่อง การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ มากำหนดวิสัยทัศน์ในการกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงาน สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรม ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มความสนใจเฉพาะ ชื่อว่า The Environment, sustainability and Libraries (ENSULIB) Special Interest Group ขึ้น และล่าสุดเมื่อต้นปี ค.ศ. 2021 ได้ยกฐานะขึ้นเป็น Section ภายใต้ IFLA แล้ว

ENSULIB Section มีวัตถุประสงค์สำคัญในการสร้างความตระหนักในการดำเนินงานของห้องสมุดต่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน กิจกรรมสำคัญประการหนึ่งคือ การแสวงหาแนวปฏิบัติที่ดีของห้องสมุดทั่วโลกในเรื่องดังกล่าว รวมทั้งการจัดการประกวดรางวัลห้องสมุดสีเขียว IFLA Green Library Award ซึ่งเริ่มจัดมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 การจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นเพื่อรวบรวมแนวทางการดำเนินงานที่ดีทางด้านนี้ก็เป็นบทบาทหนึ่ง

เนื้อหาในหนังสือ ประกอบด้วยบทความการศึกษาและวิจัยด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน จากประเทศฟินแลนด์ เยอรมนี โปรตุเกส และบราซิล รวมทั้งกรณีศึกษาจากประเทศสวีเดน เดนมาร์ก เยอรมนี ยูเครน จีน และเซอร์เบีย ซึ่งสะท้อนความท้าทายและโอกาสในการใช้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนในห้องสมุดประชาชน ตลอดจน การเสนอแนวปฏิบัติที่ดีของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ในฮ่องกง คาเมรูน เยอรมนี อุกันดา สหรัฐอเมริกา และเคนยา

บทความจำนวน 18 บทความที่ดีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ ได้รับการเลือกสรรจากผลงานการนำเสนอในการประชุมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การประชุม Satellite Meeting 2017 (Berlin, Germany) การประชุม ENSULIB Offsite Session การประชุม ENSULIB Public Libraries Session’s Open Session at the IFLA Conference 2017 in Poland และ จากผลการประกวดรางวัล IFLA Green Library Award 2017

หนังสือ Going Green เล่มนี้ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ทั่วไป (General) ประกอบด้วย 5 บทความ ได้แก่

- A garden on the roof doesn't make a library green: A case for green libraries
- Libraries sow the seed of a sustainable society: A comparative analysis of IFLA Green

Library Award projects 2016

- Contemplative pedagogy: Building resilience in academic libraries
- Public libraries' contribution to sustainable development goals: Gathering evidence and evaluating practices in Portugal

- Environmental responsibility in Brazilian libraries: Applying environmental management, disseminating environmental information and putting into practice

ตอนที่ 2 ห้องสมุดประชาชน (Public Libraries) ประกอบด้วย 8 บทความ ได้แก่

- The green corner at Vaggeryd Public Library: Beyond providing information about sustainable development for local residents in Sweden

- Action to combat climate change and its impact:: Green library initiatives at the Kenya National Library service

- The BookboXX: A sustainable street library

- Garbage Hero: Eco-education project "library ECOstyle" at the Lviv Regional Children's Library, Ukraine

- From a green library to a sustainable library: Case-study of Sun Yat-sen Library of Guangdong Province, China

- Urban gardening, foodsharing and makerspaces: Best practice in the Stadtbibliothek of Bad Oldesloe, Germany

- Green library of the neighbourhood: Collaborative green sustainable library strategies for successful urban quarter development in Berlin, Germany

- The green story of the public library Uzice, Serbia: Education for sustainable development through creative workshops for children

ตอนที่ 3 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (Academic Libraries) ประกอบด้วย 5 บทความ ได้แก่

- More than just a green building: Developing green strategies at the Chinese University of Hong Kong

- The awareness of young African students to protection of the environment: Case of the main library of the University of Douala in Cameroon

- Challenges and opportunities in implementing a sustainable approach at academic libraries: Fields of action at the Freie Universitat Berlin, Germany
- Information dissemination is not enough: Preparing librarians for effective climate changes effects mitigation in Uganda
- Going green to embrace aesthetic reflections and sustainable library buildings: A case study of USIU-A library as a benchmark of Kenya libraries

เมื่อต้นปี พุทธศักราช 2563 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยรังสิต ได้รับรางวัลชนะเลิศห้องสมุดสีเขียวระดับนานาชาติ IFLA Green Library Award 2020 จาก สหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมและสถาบันห้องสมุด หรือ อีฟล่า (International Federation of Library Associations and Institutions –IFLA) เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ได้สร้างแรงบันดาลใจให้ทีมสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยรังสิต ได้ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการเทียบเคียงและดำเนินการตาม

เอกสารอ้างอิง

Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World — Buildings, Management, Programmes and Services. (2018). Edited by Petra Hauke, Madeleine Charney and Harri Sahavirta. Berlin : De Gruyter Saur.